

Herkinin e her bir aşkı, hezki...
Bir akıştır; barışa, sevgiy...
...in ü hıratıyê ve...
...e, kardeşliğe...

tişöris

Kovara Zanisî - Çandî û Wêjeyî
Bilim - Kültür - Edebiyat Dergisi

Hurdabaş olmuş parçanalar getiriyorlar bize,
onları iyileştir, doktor...

...
Ve sararken yaraları
karış karış,
gecelerce,
siniri sinire,
kası kasa birleştirirken,
gözün görmesini sağlarken,
daha uzun hançerler,
daha güçlü bombalar,
getiriyorlar,
daha görkemli utkular kazanıyorlar,
salaklar.

Öğrenci Gençlikte Mücadele ve İdeolojik Tutum • Ortadoğu'da ABD Siyaseti
Dosya: Hasan Hüseyin • Mekanik Bir Yalnızlıktır Burjuva
Waneyên Ziman • Kirmancî de kitabêko erjaye

Yıl: 4 Sayı: 16
Mayıs-Haziran 2004
Fiyatı: 2.000.000 TL

Tigris Dergisi adına sahibi ve
Sorumlu Yazışleri Müdürü
Rıza TAYFUR

İrtibat Adresi:

Magül İş Merkezi Kat: 4 No: 107

Dağkapı/DİYARBAKIR

e-mail:tigrisdergisi@hotmail.com

web: www.tigrisdergisi.com

İlanlarınız İçin:

Tlf: 0536. 792 33 23

Grafik & Tasarım:

Aks a Grafik

Baskıya Hazırlık: Etik Ajans

Baskı: Berdan Matbası

- Yazıların sorumluluğu yazarına aittir.
- Gönderilen yazılar yayımlansın, yayımlanmasın yazarına iade edilmez.
- Kaynak gösterilmeden alını yapılmaz.

Not: Kapaktaki şiir *Miraslav Holup*'a aittir.

içindekiler

Sunu	1
Aforizma	2
Akış / <i>Tigris</i>	3
Kim Bilebilir ki? / <i>Fırat Kırtay</i>	4
Mekanik Bir Yalnızlıktır Burjuva / <i>Cengiz Toprak</i>	5
Ölüme Anlam Bıçmek / <i>Yasemin Erkan</i>	11
Öğrenci Gençlikte Mücadele ve İdeolojik Tutum / <i>Zervan Asmin</i>	13
Hep Böyle Kal / <i>Leyla Söylemez</i>	15
Türkiye'de Eğitim Sorunları Üzerine / <i>Ardil Arjiyan</i>	16
Ardaba / <i>Hasan Haranî</i>	22
Berbang / <i>Robar Pêşeng</i>	23
Bir(c)a Temenekî / <i>Şivan Hîvronî</i>	24
(Bi)bêje / <i>Evîn Jînda</i> • Bes e! / <i>Baboz Baran</i>	25
Waneyên Ziman -II / <i>Deşî Reuşen</i>	26
Kirmanckî de kitabêko erjaye: "Binê Dara Valêre de" / <i>Serdar Bedirxan</i>	29
Rêçevan / <i>Fabriye Ceylan</i>	31
Wexta Dilistan Dibe Çolistan / <i>Omer Dilsoz</i>	32
Antoloji	34
Te Çima Nekuşt? • Pirs?	36
Sancı / <i>Serkan Çalğan</i>	37
Üniversite Özerkliği Nedir? / <i>Prof. Dr. İbrahim Ortaş</i>	38
DOSYA: Hasan Hüseyin Korkmazgil / <i>Edebiyat Kolu</i>	45
Tarihi Yaratan Bin Büyük Adam: Nelson Mandela / <i>Yasemin Erkan</i>	52
Her Sene Bugün / <i>Mustafa Yıldız</i>	53
Yağmur / <i>Babattin Taman</i>	54
Metafizik Yalnızlıklarım(ız) / <i>Hamdin Tutumlu</i>	57
Son Nefesinde Kadın / <i>Dil Axîn</i>	58
Emperyalizmden Demokratik Emperyalizme Ortadoğu'da ABD Siyaseti / <i>Cîvan Reş</i>	59
HABERLER	63
BULMACA / <i>Yasemin Erkan</i>	64

Merhaba!

"Yalnız yaptıklarından değil, yapmadıklarından da sorumludur insan" diyordu Sartre.

Yaşamın yabancılaştığı, sınırların belirsizleştiği, insanın her geçen gün anlamını yitirdiği dünya! Nereye gitmektesin. Ve ey yaşamın çarkında öğütülen insan, aç yüreğini merhaba sana!

Bu coğrafya yine...

Bu coğrafyanın yüreği yine kanamakta ve bu coğrafyanın gözbebekleri yine ağlamakta. Neden susuyorsun ey insan!

Şiirini söyle, öykünü yaz, beyninin karadeliklerinde yalnız bırakılmış düşlerini, düşüncelerini söyle.

Tigris; düşlerin ve düşüncelerin bileşkesi...

Sevgiyle kalın

Umutla çoğalın...

Bi silavên germ merheba! Herikîna me didome. Dil bi xwîn e, dil bi tîn e dîsa. Ev jîyan, ev dinya ber bi ku de diçe?

Li Rojhilata Navîn dîsa xwîn diherike. Helbest ji birçibûna xwe dixwun. Êdî nikarin bihewin hestên me, ramanên me. Dixwazin bijîn. Dî vê hejmarê de jî em bi nivîsên cihê cihê bi hev re ne, lê me giranî da ser perwerdehiyê. Em dizanin zimanê kurdî li vî bajarî brîndar e. Ê em tev ji vêya berpîrsiyar in.

Werin em gotinan gemarî nekin. Werin em li xwe xwedî derkevin. Careke din em dibêjin zimanê me hebûna me ye. Bimînin di xêr û xweşiyê de...

Dünyada gerçek adına davranmak, kesinlikle zorbalıkla güç arasında bulunmak demektir.
(M. GORKI)

Gözünle gördüklerine sakın inanma. Görünenlerin hepsi sınırlıdır. Anlayarak bakmaya, bildiklerinin ötesine geçmeye çalış.
(J. LIVINGSTONE)

Kim olursan ol, ne yaparsan yap, bütün yüreğinle gerçekten bir şey istediğin zaman, Evrenin Ruhunda bu istek oluşur. Bu senin yer yüzündeki özel görevindir.
(P. COELHO)

Üzüntüler, daima kalık değiştirerek insanın karşısına çıkıyor.
(GOETHE)

Yalnızca aptalların ciddiye alındığı bir dünyada yaşıyoruz, bunu iyice biliyorum. Öyleyse beni anlamıyorlar diye üzülme niye?
(OSCAR WILDE)

Mirov ne tenê ji tiştên ku dike; ji tiştên ku nake jî berpirsiyar e.
(J. PAUL SARTRE)

İnsanlar asi doğarlar, okullar onları yumuşak başlı, uysal, kapıkulu kimseler olarak yetiştirir.
(AMIN MAALOUF)

Yên ku stranên gelekî çêdikin, ji yên zagonê wî gelî çêdikin bihêztirin.
(SHAKESPEARE)

Hîn bûna bê fikir windabûna demê ye.
(KONFUÇYÜS)

Akis

Tarihsel gelişim süresince birçok halk için dönüm noktası sayılabilecek dönemsel süreçler var olmuştur. Bu süreçleri belirleyen, onu başarıya ya da aksine yönlendiren ise o dönem için belirlenen ihtiyaçların, onun siyaset tarzının ve taktik süreçlerinin uygulanma biçimi, tarz ve yöntemi olmuştur. Bu anlamı ile de tarihin şanslı halkı değil, tarihsel süreci etkin çabası ile yönlendiren, kendi şansını yaratan halkları olgusu tarihsel gelişime yön veren temel itici güç olmaktadır. Bu durum günümüzde Kürt halkı şahsında kendini bir kez daha güncele dayatmaktadır. Var olup olmama süreçlerinden, bir halkın tüm kurumlaşmaları ile baştan yaratımı süreçlerine evrimleşmesi bakımından tarihsel bir anlamı vardır. Devletin değil de bir bütünlük halkların kurumlaşması ve yapılanmasına dayanması olgusu, onu hem sınıflı toplumların hem de aynı teorik temelde hareket eden, sınıfsız toplum yaratma iddiasına sahip toplumsal kuruluşların tarihsel süreçlerinden ayırır. Bu da mevcut kurulumun yalnızlaşması olgusunu getirir ki bu gün yaşanan da bundan farklı değildir.

Beş yıllık süreç göz önüne alındığında bu türden bir yalnızlaşmanın özellikle gençlik katmanları içerisinde bazı marjinal anlayışların harmanı olarak işlevlendiği görülmektedir. Bu anlayışlar yalnızlaşma olgusunun teorik içeriğini pek kavramamış onu ya tümünden bir reddetme anlayışının gerekçesi yaparak reddedenin ret edilenden devralarak geliştirdiği yaşam ve mücadele araçlarını boşa çıkarmış ya da tümünden bir uzlaşma sebebi sayarak mevcut kendi kurulumunun teorik içeriğini hiçleştirilmişlerdir. Oysa yalnızlaşma olgusu tümünden olumsuz bir kavram olarak

görülmemelidir. Kurulu düzene alternatif olma iddiasını taşıyan her ideolojik hareket ve örgütlenme ilk zamanlarında bu türden bir yalnızlaşmayı yaşamışlardır. Bu tarihsel ilerlemenin diyalektik bir zorunluluğudur. Fakat teorik varyasyonlarının güncelliği oranında bu tür hareketler zamanla yalnızlaşma olgusunu aşarak onu bir halk gerçekliği haline getirmiş ve kurumlaşmalarını tarihsel sürece yedirmişlerdir. Bu da mevcut ideolojik çizginin ve onu yaşam gerekçesi haline getiren halk gerçekliğinin zaferi olarak anlaşılmıştır. O halde gelişen süreç içerisinde gençliğin önünde ki en temel sorunlardan biri, mevcut farklılaşmayı bir yalnızlaştırma, tecrit ve yabancılaşmaya dönüştürmek isteyen güçlere karşı verilmesi gereken mücadele olarak görülebilir.

Demokratik uygarlık çözümlenmeleri temel alındığında görülecektir ki yalnızlaştırma ve bu temelde gelişen kendi gerçekliğine karşı kapanma, onu tanımama ve yabancılaşma olgusuna karşı verilecek en temel mücadele, mevcut teorik düzleme sıkı sıkıya sarılarak onu kitlelerle buluşturmak, bir yaşam biçimi ve aynı temelde yaşama olgusunun gerekçesi haline getirebilmektir.

Burada temel sorun yöntem sorunu olmaktadır. Yöntem, böylesi tarihsel dönüşüm ve inşa süreçlerinde teorik içeriğin pratik uyarlanması anlamında teoriden bağımsız ele alınamaz ve onu dışlayamaz. Bu anlamı ile de tümünden retçi ya da uzlaşmacı tutumlar izolasyona karşı bir yöntemi değil, onu yaratan teorik çözümlenmelere karşı bir duruşu ifade etmekten öteye gitmezler. Demokratik uygarlık çözümlenmeleri temel alındığında görülecektir ki yalnızlaştırma ve bu temelde gelişen kendi gerçekliğine karşı kapanma, onu tanımama ve yabancılaşma olgusuna karşı verilecek en temel mücadele, mevcut teorik düzleme sıkı sıkıya sarılarak onu kitlelerle buluşturmak, bir yaşam biçimi ve aynı temelde yaşama olgusunun gerekçesi haline getirebilmektir. Ancak böylesi bir yöntemin şekillendiriciliğinde yürütülen mücadele, yalnızlaştırma olgusu ile bu temelde geliştirilen her türden tecrit ve izolasyona karşı ciddi bir duruşu gençlik saflarında gerçekleştirecektir. ▲

Kim Bilebilir ki?

Kim bilebilir ki,
Yüreğimdeki fırtınalı denizi.
Dalgalara inat,
Karanlığa bıçak,
Sevda yıldızına kanat çırparken
yelkenimin
hangi dipsiz okyanuslarda
rota çizdiğini!...

Kim bilebilir ki,
Güneşin yüreğine kandan damlayan,
Gözlerimdeki sevdana hasret,
Yağmura doymuş bulutlar silsilesini!...

Kim bilebilir ki,
Kırık bir dal iken rüzgarında gençliğim,
Dudaklarında tuttuğum
O aydınlık, gülüşün
Ve baharında beyaz kokan leylakların
Şafaksız ve güneşsiz bir işgal vakti
Tutsak düşerken saksagañlara
Sancısı sol yanımın,
Seni nasıl
Ama nasıl çaresiz inlediğini!...

Kim bilebilir ki,
Her karesinde gecemin
Uyku tadında dinlediğim,
Mavilere, mazilere ve gözlerinde
Özgür bir ada telaşını taşıyan
Ürkek martılara
Masal kıvamında stranlar yakan,
Dengbêjimin kavalından süzülüp,
Hüzünle pencereme vurulan sensin!...

Kim bilebilir ki,
Her yakışımında sigaramın
-Hatırladıkça esaretini-
Yanıp tuttuğum külünde,

Küllenen sevmelerim, sevilmelerim
Ve gonca gülüşlerimin açmadan
Duman olup gittiğini!...

Kim bilebilir ki,
Bağrı yanık cigaramın
Yalnız tüütünde değil
Aşımda, usumda, toprağında
daha da

Saymakla bitmez alevleri,
Sümer Tabletleri, Babil Bağları
Ve Ninova Kütüphanelerine kadar
Yayılmış yangınların,
Beni binlerce defa yakıp
kül ettiğini!...

Kim bilebilir ki,
Islak saçlarında beylik çizmeleri,
Şakaklarında kirli tarih izleri
dururken
Gözbebeğim,
Gül teninde yumruk olmuş memelerin
En umutsuz,

En geçitsiz devriyelerde bile,
Ne çelenk, ne vuruşkan ve ne de
zorlu
Şahinler emzirdiğini!...

Çatmaz mıyım be tanrıça!
Açılması güç,
Kurşun döktüğüm

Çatık kaşlarımla,
Döngüsüne feleğin
Ve de
Mürekkep yerine irin kusan
Kalemine bu adaletin!
Çatlamaz mıyım?
Be tanrıça !...

MEKANİK BİR YALNIZLIKTIR BURJUVA

Analık hakkını yerine getirip toprak çatlatırken göbeğini, filize du-
Arıyordu tohumlar. Kara bulutlar çekilmişti gökyüzünden ve kuş-
lar dönmeye başlıyorlardı hasret kaldıkları ülkelerine. Gelincik ko-
kuları iniyordu dağlardan yüreklerimize. Kanı kaynamaya başlamış-
tı insanların, sevdanın ve kavganın peşinden gidiyorlardı. Yaşam
olacaksa ya özgür olacak ya da hiç olmayacak türküsüyle merhaba
diyorlardı hayata.

Her günümüz bahar tadında olsun diyedir, yüreklerimizdeki
ateşin kendini yaşama salıverip hiç bitmeyecek özelemleri yaşamsal-
laştırması diyedir, ümit edilen, gerçekleştirilen, can, kan, adanan
ömürlerin kendisi.

Sokaklara yayılırken neşeli çocuk sesleri, bazen
bölerdi, bir annenin zılgıtlar çekip feryatlar etmesi.
Düğüne mi, yoksa cenazeye miydi bu gidiş, bilin-
mez, yüreği dağ analarımızın yüreklerinde in-
san taşıyanımız.

Şehre bahar geliyordu, bahar kana bu-
lanıyordu. Beklenen oğulun, hasretlik sev-
ginin, kardeşlerimizin, dostlarımızın be-
denleri gittikleri gibi dönmüyorlardı. Şeh-
rin en işlek caddelerinde, analar ağlıyor,
panzerler su sıkıyordu, siz susuyordunuz.

Bahar yeniden gelmişti hem de hiç şa-
şırmadan zamanını, asırlar önce defalarca yap-
tuğu gibi tam vaktinde... Ama gökyüzünde ne bir
uçurtma vardı, ne bir parça barış, ne özgür onurlu çocukların sevdal-
arı, ne de onların kardeşlik türkülerini sonuna kadar söyleyebiliyor-
duk. Yarım yamalak sevinçlerimiz, kalıyordu kursağımızda. Gece ka-
ranlığında yırtılırken sessizlik, korkuyorduk. Silah sesleri ürkütüyor-
du bizleri. Her el bir silah oluyordu. Her silah onlarca mermi, her
mermi yüzlerce can, her can bin parça alıp götürürken bizden, kan
kokuşu karşıyordu dağdan gelen esintilere. Dağ, kan, can, zindan
oluyorduk kendimizde.

Evet, bahar gelmişti, içi boşaltılmış zıvanası yerinden çıkartıl-
mış dünyamıza hiçbir şey değişmemişti oysa. Adaletin bozulduğu
günden bu yana her şey devam ediyordu. Bozuk, aksayan sömürgeci
bir ahlaksızlıkla. İşsizler işsiz olmaya, kadınlar düşük yapmaya, ço-
cuklar simit satarken, uçurtmalar hayale takılı kalmaya devam eder-
ken, birileri dünyanın bütün nimetlerini sadece kendisinin bilip tü-
ketirken, birileri aklıktan ölmeye, birileri can almaya, birileri ardın-
dan ağlamaya, birileri dünyayı çirkefleştirmeye, birileri güzelleştir-
mek için sahiplenmeye ve bu uğurda bedel vermeye, birileri küfret-
meye, birileri çalmaya, birileri kaçırmaya, birileri genetik şifreyi, biri-
leri sıra başında hayatını kurtaracak (aslında tutsaklaştıracak) bi-
limden uzak ezber sorular çözmeye, birileri ömrünü uzatmaya, biri-
leri nezleden ölmeye devam ediyordu. Tüm bunlara rağmen yine de
gelmişti bahar. Ve Her gelişinde de milyon istek barındırıyordu özün-

de mutlu, özgür, eşit aşk dolu bir dünyada insanca yaşatılmak adı-
na.

Birileri vazgeçerse artık dünyanın sadece kendilerinin olduğu o
iğrenç düşüncelerinden, bahar tam anlamıyla soylu bir güvercin öz-
gürlüğünde yaylalarda, dağlarda, şehirde, köylerde, toprakta evde iş-
te kendimizde ülkemizde dünyamızda cennetdeki ırmakları çiçekleri
dereleri bütün güzellikleri indirerek gökyüzünden yeryüzüne ve ce-
hennem ateşine milyon kova tükürerek söndürüp yaşama sevdaya
mutluluğa susamış canımızı, yaratarak defalarca özümüzü, annele-
rimizin sevgi, şefkat ve koruma duygularıyla otuzumuzda,
ellimizde, yetmişimizde, saf bir çocuğun düşleri ta-
dında kır çiçekleri güzelliğinde, mis kokularını
duyumsayarak ve ancak yüreğimizi, zihnimizi
aydınlatan güneşe dönerek yüzümüzü yaşa-
yabiliriz, yaşatabiliriz bu güzelim baharın
tadını çıkararak ömrümüzde.

Evet, gelmişti bahar... Her defasında
olduğu gibi yine barış yoktu dünyamızda ve
ülkemizde. Hiçbir şey beklediği gibi değil-
di. Yine büyük bir hayal kırıklığına uğramış ve
kendini bir başına eksik saymıştı. Çünkü bahar
barışla özgürlükle anlam kazanırdı ancak o da bu-
nu biliyordu; ama yine de vazgeçmemişti insana, do-
ğaya tüm dünyaya can vermeye, yaşam vermeye. Biliyordu,
çünkü birileri yüzyıllardır karşısında duruyordu zulmün, kinin,
nefretin ve tüm kötülüklerin kaynağının yüreklerinde insana yaraşır
bir sevgi taşıyarak. Kendinin bahar olduğunu, sevdanın güç olduğu-
nu bildiği gibi biliyordu er ya da geç kazanacaklar. Kazanacaklar ve
yeryüzünü cennet yapacaklar onlar, inadına.

"Bu ahkam kesen de kim?" diyen seslerinizi duyuyorum. Tanı-
madınız değil mi? Nasıl unuttunuz bu kadar kısa sürede söyleyeneze.
Daha dün kadar acı dolu seslenişine kulak tıkadığınız, Milyon olay
gibi görmemezlikten geldiğiniz kişiyim ben. Kendi geçmişleriyle cezası
verilen iğrençleşmiş bedeninin, temizlenmeye çalışsan, kendinden kur-
tulumak isteyen ruhum ben. Haurladınız mı? İşte o benim!

Bekledim sizi, gün geceye karıştı gece ölümlere, ölüm ağlayış-
lara, ağlayış isyanlara, isyanlar feryatlarına...

Bekledim sizi, kendi yasını tutarken ruhum, aylar devirerek za-
manın sonsuzluğunda baharları kışlara emanet ettim. Gözlerim yol-
da bir ses, bir hareket beni huzursuzluğumdan kurtaracak bir insan
bir hayvan, yüreğinde bir parça sevdalı bakış olan herhangi birini
herhangi bir varlığı bekledim ama gelmediniz siz. Hiçbiriniz! Çığlı-
ğım kulaklarınızdan iletilmişti sinir sisteminize, bütün duyu organ-
larınıza ama siz aldırmadınız rahatsız etmişim meğer sizi. Midenizi
bulandırmış, beyninizi sulandırmışım. Sesim iğrençleşmiş kulakla-
rınızda, kokum burun direğinizi kurmuş, cesedim göz zevkinizi boz-
muş. Dokunmak istememişsiniz bana. Söyler misiniz neden? Oysa

bilin ki hiçbir farkınız yok benden, ayımsız benimle. Çıkarırsanız yüzünüzdeki maskeleri göreceksiniz yalancı olduklarını aynaların. Aynı benim cesedim gibi çirkefliktir yüreğiniz, kokunuz lağımına. Aynı benim cesedim gibi çirkefliktir yüreğiniz, kokunuz lağımına. Aynı benim cesedim gibi çirkefliktir yüreğiniz, kokunuz lağımına. Aynı benim cesedim gibi çirkefliktir yüreğiniz, kokunuz lağımına.

Evet bekledim. Saatler vaksiz tarih de ilgilemediyordu beni. Ölümlere zaman değmez bu yerde. Mekanı da yoktur şimdi cismimin. Yine de değişim özgür. Acı ve kederim sınırsızlığımın yankılanıyordu duyarsız hayatlarınıza. Gökleri inletiyordum çağrılarla. O bile üzülmüş, acımıştı bana. Ama ne yazık ki yetmiyordu geçmişi günahlarını temizlemeye gönderdiği yağmurlar.

Yağmurlar yetmiyordu beni özüme döndürmeye. Çaresizlik türküleri dolanıyordu dilimde, bin isyan bin küfür bin pişmanlık ağzuma dolan. Yalvarışların yakarışların adresini arıyordu kendi yurdunda. Yurdum kaybolmuştu kendi kalabalığında. Hiçbir çağrım dönmezken geri, ümitsiz bir karamsarlığa mahkum ediyordum kendimi. Toplum adına bir ben olmak istiyordum oysa. Soran sorgulayan bilen anlatan yaşayan ve üreten bir ben. Ben olmak istiyordum kendimde. Tüm kural- ları, onura, ahlaka ayarlı. Aşka sevdalanan barış adına, kavgaya tutuşan çocuk yürekli kadına yol veren ananı yücelten ben olmak istiyordum, sadece bir ben. Tanrılığım- dan vazgeçiyordum. Kendimi dünyanın merkezine bırakmaktan da. Şimdi binlerce çocuk doğurmak istiyordum. Savaşın ortasında bin barış çocuğu. Bin cenet çocuğu. Kanatarak tımaklarını, dişlerimi kırarak acıdan, derimi soyarak bedenimden gözlerimi çıkarıp yerlerinden haykır haykır doğurmak istiyordum kendimde milyon kere o çocukları.

İtiraz eden sesleriniz geliyor bana. Doğru olabilir aslında, haklı da sayılabilirsiniz. Sesim yarım yamalak, sözcüklerim kesik, cümlelerim eksik gelebilir size. Tiksinebilirsiniz de benden. Kendin ettin kendin buldun da diyebilirsiniz. Ama kolay değil işte. Cesedimle aynı yerde kalarak kara sineklerin konduğunu görmek, bedeninde yuva yaptıklarını bilmek. Her gün daha berbat bir hale gelmesini seyrederek canından kurtların ürediğini görmek. (kendi bedenimden kurtlar yaratıyorum dünyaya, sonra o kurtlara yem yapıyorum kendimi. İsteksiz bir şekilde.). Yabani yalnızlığımın harcatıyorum yokluğumu. Yokluğum acıyor, geçmişim yüzünden. Sakın bana sizin benim gibi olmadığınızı söylemeyin. İnanmam. Siz de inandırmayın sakın, söyledikleriniz bu yalana kendinizi. Benden beter yaşıyorsunuz. Bin beter hem de. Geleceğinizi düşününce acınacak haldesiniz inanın. İnkâr mı ediyorsunuz? Peki söyleyin o zaman...

Siz değil misiniz kendi kalabalığınızda yalnızlaşan, yalnızlığınızda bir başınıza tek yaşayamayan?... Güzel yalanlar söyleyip, yalanlarınızı bile kendinizde somutlaştıramayan. Beklentileriniz için

hiçbir emek sarfetmeyen. Yaşamınızın tümünü bir kaosa çevirip bitiren. Bilmediğiniz bir yolda ilerleyip, hayatınızı çıkışı olmayan bir labirente tüketen. Tüm yaptığınız kötülükleri meşrulaştırma yeteneğine sahip olan? Çok sıkışınca aslında ben bu değilim diyen. Söyleyin siz değil misiniz böyle inkâr etseniz bile inanmam. Çünkü çözümlümlüm artık sizi, kendinizi krallara adayıp duyarsızlaşmıştınız bir kere ve ses etmiyordunuz yaşananlara suskunluğunuzu hayatınızla perçinliyordunuz, kendi menfaatinizi her şeyin üstünde tutuyordunuz. Şişirmek göbeğinizi en güzel köle kadını koynunuza almakta derdiniz. Bunlar için vazgeçmişsiniz onurunuzdan, ahlakınızdan. Kendinizi satıyordunuz kağıt parçalarına, fiyatlarınızı da bir başkası belirliyordu. Bir yerde tanrı olduğunuzu iddia ederken, yeri geldiğinde hiçleştirebiliyordunuz kendinizi. (bu ne büyük çelişki) BİZ-i çıkarıyordunuz lügatinizden. Sözcük dağarcınızdan. Bir ben varım di-yordunuz. Her şeyin en iyisine, en güzeline layık bir ben. Söyley misiniz! Emek sarfetmeden, üretmeden bir ben nasıl yaratılabilirdi?

Emek olmadan nasıl dilerdiniz en güzelini. Bilmez misiniz? En güzele, BEN ile değil BİZ ile gidilebileceğini. Anlam kaymasına uğramıştı sizde çoğunluk yaşamınızdan dolayı. Biz eşittir paylaşım, mücadele, aşk, birliktelik, onur, ahlak. Biz eşittir yaşam, insan, doğa, biz eşittir ben, sen, o, herkes, tüm dünya, tüm diller, tüm halklar diye tarifini bulmuyordu. Biz eşittir hainlik, kalleslik, kin, nefret, biz eşittir kötülük, zulüm diye söylüyor ve haklı çıkarmaya çalışarak kendinizi tahammül edemiyordunuz bir başkasının varlığına.

Bir(ey)sel değildiniz toplumda, bir(ey)cileştirmiştiniz kendinizi. Tüketime ayarlıydı nefes alıp verişleriniz. Ne kadar tüketirseniz, o kadar güçlü hissediyordunuz kendinizi. Oysa kendini defalarca yerine koyduğunuz, taklidini yaptığınız peygamberlerinizi, önderlerinizi peşinden gittiğinizi iddia ettiğiniz kişileri yücelten hep üretmeleri idi: taş, dağ, doğayı, yani yaşamın ta kendisini. Bize düşen bitirmek, bozmak, parçalamak değildi. Güzelleştirip devretmekti geleceğe. Yalancıydınız, siz bile inanmıyordunuz kendinize. Çirkeflikten yakunan, her gün şikayet eden siz değil misiniz? Peki o zaman tüm doğanın, tüm canlıların mutlak doğrusu iyilik, güzellik ve gerçek aşk neden yaşam bulmuyordu yeryüzünde ve neden Mem zindanlarda çürümeye terk ediliyordu? Söylesenize; anlattığınız kadar iyi, söylediğiniz kadar dürüstseniz peki kimdi alçağı, şerefsizi "Bu güzelim cennet yeryüzünü cehenneme çeviren" kimlerdi? Kendine tapanlar kimlerdi?

Evet, yine susuyorsunuz. Verilecek o kadar cevabınız, özeleştiriniz varken siz susmayı tercih ediyorsunuz. Kulaklarınızı tıkıyor, gözlerinizi kapatıyor, zihnini yanıtız bırakıyorsunuz. O iğrenç oyununuzu yineliyor, üç maymunu oynuyorsunuz: görmedim, duymadım, bilmiyorum. Ama siz benden daha iyi biliyorsunuz ki gerçeklerden

hiçbir zaman kaçamayacak, onlardan kurtulamayacaksınız. Ölüm döşegünüzde bile! Çünkü hala bir köşenizde herhangi bir hücrenizde saklıdır. Gerçek öz insanın kalıntıları. Bunlar her gece başınızı yastığınıza koyduğunuz zaman bırakmayacaktır peşinizi ve her dakika, her saat, her gün sorgulayacaktır sizi.

Acılar içinde kapımı çalıp beni kurtarmanızı beklediğim o gün çağrım geceyi yırtarken, haykırışlarım göklere erişmişti, ilahi bir ses işittim evdeki son günümde. Göklerden mi yoksa elimdeki kitaptan mı geliyordu bu ses bilmiyorum ama gizemli güç affedildiğimi söylüyordu bana. Artık aranızda girebilecek, sizinle aynı yolda yürüyecek, aynı havayı soluyabilecektim. Eski bedenim, yeni düşüncelerimle aranızda olacaktım sizin. Ama siz göremeyecektiniz beni. Daha doğrusu içinde zulüm, içinde kin, içinde düşman olan hiç kimse göremeyecekti beni. Yalnızca kendi kendini yaratan içi dışı temiz toplum hizmetkârı, yüceler yücesi güzel bir insan hissedebilirse eğer varlığını, ben sonsuza kadar hep aranızda, sizinle birlikte kalacaktım. Bunun tersi yine acı, yine keder, yine hiçlik olacaktır benim için.

Evet, ben aranızdaydım. Yanı başınızda. Kendiniz kadar size yakındım. Beni gömenizi bekliyor, istiyordum. Aranızdaydım, bir çift göz, temizlenmiş bir yürek sizi izliyordu, FARKINDA MIYDINIZ?

III.

Evinizde, işinizde, sohbetlerinizde beni görüp kurtarmanızı için aranızda gezinirken, baharın tadına doyumaz güneşinden faydalanabileceğiniz bir şekilde oturuyordunuz ihtiyaçlar. Suskun ve geçmişlerine özlemler duyup bir şans daha olsa diyerek keşkeleri ağızlarından düşürmüyorlardı. Gençken yapamadıkları bir çok ideallerini, gerçekleştiremedikleri isteklerini düşününce hep aynı senaryoyu yaşadılar, kimsenin onları adamdan saymadıkları dönemlerde. Büyük yanlışlar yaptıklarını şimdi daha iyi anlıyorlardı. Yüzlerce pişmanlık yüreklerinden beyinlerinden yüzlerine yansıyor.

Kimisi; köleliği seçtiği için

Kimisi; yıllarca süren boş kibir ve gurundan bir canlıyı sevmeyeceği için.

Kimisi; başkalarıyla uğraşmaktan, onun bunun kusurunu ortaya çıkarıp bundan haz aldığı ve bu yüzden kendini yaratamadığı için

Kimisi; doymasını bilmeyen bir iştahla hep kendini düşünüp bir dost bulamadığı için

Kimisi; düşünerek yaşamayı unutup rüzgârlarda savrulduğu için

Kimisi; halk için halk için ona öğretilen o güzel bilgileri ticari bir kurum haline getirip eşini dostunu yoldaşını unutarak tek düşüncesi kazanç olduğu için.....

Ve benzeri alçakça sebeplerden kimisi ve kimilerinin keşkeleri bu aylarda daha bir dillendirilir, yaşanmayışlıklarını söyleyerek öz-

lemeleri.

Gün gece yarısına yaklaşıyordu şimdi ve tek tek sönüyordu şehrin ışıkları. Sokak lambaları kalıyordu yalnızca ayaydınlık, ateşe yüz vermiş yürekler birde. Sarhoşlar doluyordu sokaklarda. Evlerinin yolunu şaşırıp defalarca yere düşen, تنها sokaklara cami duvarlarına işeyen sarhoşlar.

Ardı ardına kepenkleri iniyordu dükkanların. Evlerden kavgas sesleri yükseliyordu. Cinayetlerini kutuluyorlardı gece karanlığında, katiller. Memesinde süt kalmayan taze gelinin feryadı inletiyordu geceyi, ağlayan bebeğin sesine eş. Aranızdaydım.

Gece kahpeleşiyordu pavyon sokaklarında, erkekler kendilerini pazarlıyorlardı. Her yanı buruşmuş kadınlara. Geceye duygusuz, metal bir zevk değişiyordu. Erkekler orospulaşıyordu. Kadınlar zevksizleşiyordu. Çirkef bir ten değişiyordu geceye. Aranızdaydım.

Bekçi hırsızlık yapıyordu ardından, hırsızlar aklıktan ölüyordu. Pezevenkler Allah'a bağlanıyordu. Sadece cuma namazlarında. Hastanelerden ölüm haberleri geliyordu. Hipokrat'a ihanet ediyordu kimi doktorlar. Birileri kaçma planı yaparken cezaevlerinde, tutuklanıyordu yine insana yön vermiş çocuklar. Ve kocalarını aldatıyordu kadınlar; aranızdaydım.

Artık ümit edilen gelecek yazılan değildi duvara yazılan. Şimdi caddelere kaldırımlara isimler yazılıyordu, sözde sevdiklerinin ismi. Ayaklar altına alınmıştı aşk. Günde milyon insanın üzerine basıp geçtiği aşklara vuruyorlardı insanlar kendilerini. Göstermelik aşk kuyuyordu hava. Kısa vadeli bir kontratı yaşanan. Ömrü kısa içi boş. Ve reklâm panolarına yazılıyordu şimdi aşklar. Parasız olan aşkı anlatılabiliyordu sadece. Aşk mekanikleşmişti bu devirde Zin utanıyordu, Mem utanıyordu, ben aranızdaydım.

Gecenin sessizliğinde ölümler diriliyordu mezarlarından. Gidiyorlardı sevdiklerinin yanına. Sensiz yaşayamam diyenler fotoğraflarını bile indirmişlerdi duvardan. Ölümler ağlıyordu ve geri dönüyorlardı. Arkalarından bırakarak birkaç damla gözyaşı; bir zamanlar sevip sevildikleri ama şimdi unutuldukları bu yerlere. Ölümler ağlıyordu gecenin sessizliğinde. Çığlıklar gecede yankılanıyordu.

Martılar vazgeçmişlerdi göplüklere konmaktan, akbalar devralmıştı görevlerini. Faili belli cinayetler işleniyordu aydınlıklarda. Gizlenmiyordu hiçbir katliam, vahşetler gün yüzünde yapılmıyordu. Ama siz yinede görmemekte diretiyorsunuz. Susuyordunuz. Ben aranızdaydım. Görmiyordunuz.

Çatışma çıkıyordu kente. Mermiler, bombalar, ölümler geliyordu ardından, radyoda sokağa çıkma yasağı iştiliyordu. Hayat yaşanmadan bitiyordu ve yakalanıyordu dışındakiler birer birer. Evlere giriliyordu izinsiz. Çocuklar ağlıyordu, çocuklar sahipsiz kalıyordu, aranızdaydım.

Sonra acı, isyan, feryat, tabut, askı, tekerlek, cam, tuz, yara, kan oluyorduk. Arabesk küfürler iniyordu geceye. Gece kendinden utanıyordu. Gece

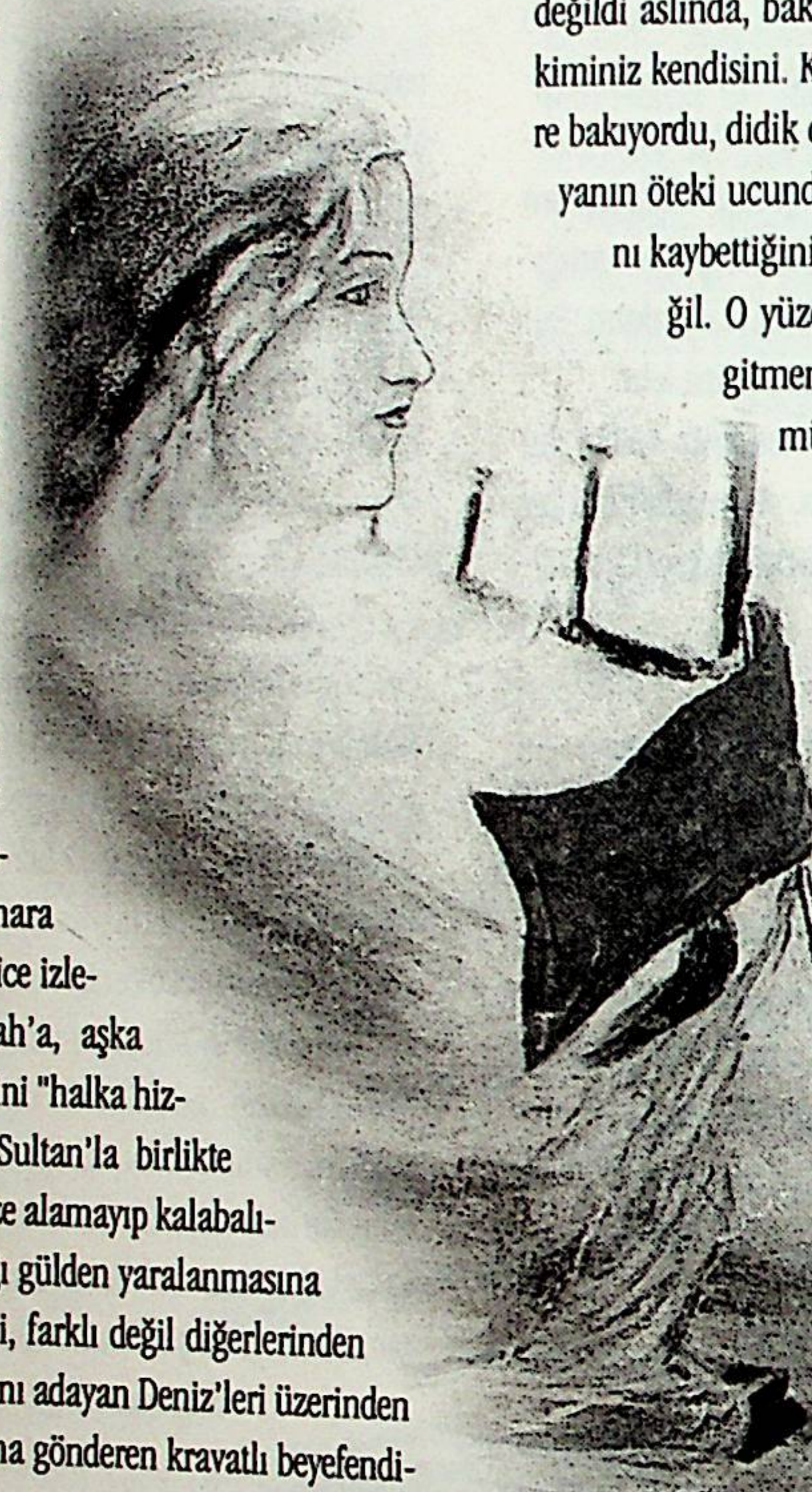

kendini yok sayıyordunuz, siz susuyordunuz. Ben aranızdaydım.

Biliyorum siz değilsiniz, ezen sömüren, siz değilsiniz, Spartaküs ve yoldaşlarını kilometrelerce boyu sergileyip, acıya bırakan, sahnelenen. Biliyorum siz değilsiniz İsa'yı çarmıha geren cellat, Muhammed'i taşıyan alçak putperestler. Musa'yı öldürmek isteyen ne firavun ne de askerleri. Siz değilsiniz Pir Sultan'ı taşıyan zalimler, Deniz'in boynuna ipi geçiren ödek, insanları fırında pişiren zalim, Halepçe' de, Hiroşima'da sütlük bebeleri zehirleyen, genç yürekleri öldüren, anneleri döven namussuz eller, siz değilseniz de, sizler özgürlüğünüz için savaşan Spartaküs ve yoldaşlarını yarı yolda bırakıyorsunuz. İman, ümit, sevgi deyiş kendinizden uzaklaştırdınız tanrınızı yüreğinizin en güzel köşesine geri getirip, "sevgisiz yaşam olmaz" diyen İsa'yı; çarmıha gerilince ses etmeden izleyen sarhoşları. Sizleri kölelikten kurtararak kendi yaşamlarınızı size sunan Musa'yı kırk gün içinde unutup kendi ellerinizle yarattığınız altından buzağıya tapan aç gözlü göbek düşkünü ihanetçilersiniz. Peygamberlik gelmeden önce kardeşlik örgütleriyle adaleti sağlamak için mücadele veren Muhammed'i taşlanınca bir kenara çekilerek kendi hesabınızı yapıp gizlice izleyen ikiyüzlü münafıklarsınız. Allah'a, aşka ulaşmanın yolunun insandan geçtiğini "halka hizmet, Hak'ka hizmettir" diyen Pir Sultan'la birlikte yandaşı olduğu halde taşlanmayı göze alamayıp kalabalığın arasında bir gül atıp dostun attığı gülden yararlanmasına sebep olanlarsınız. Köylüsü, emekçisi, farklı değil diğerlerinden deyiş eşitlik için sizin adınıza canlarını adayan Deniz'leri üzerinden rant elde edip, sonra onları daracağına gönderen kravatlı beyefendilerin yaltakçılarsınız.

Ve sizler günümüzde mekanik, duygusuz, duyarsız bir yaşamın ortasında kendi hayatınızın bile başrol oyuncusu olmayan taklitçi, yitik, yok olmaya mahkum, bir rolü kendinize seçip, doğru dürüst yaşayamayan tüketicilersiniz.

Evet aranızdaydım. Görmüyordunuz. Üç kurşuluk malı yüz katına sattığınız zaman da sevdanıza yalan sözcükler söylediğiniz anda. Tamamı kaosa çevrilmiş hayatınızda etrafa gülcükler saçarak, mutlu insan portresi çizip, her gece kendinize bulaşarak isyan edince. Bir parça duygu için canınızı verebileceğiniz vakitlerdi. Yanınızdaydım. İlmik ilmik nakışlarınıza yalnızlık işlendiğinde. Yalan söylediğinizde, kimsese gösteremediğiniz yüzünüzde. Yarın daha bir insan olacağım deyiş sözünüzü tutmadığınızda. Saçınızı yolduğunuzda. Kederden hücrelerinizin ölümünü hızlandırdığınızda, sevgiliniz sizi, siz sevgilinizi bir başkasıyla aldattığınızda yanınızdaydım. Üzerinizdeki elbiseden, damarlarınızdaki akan kandan, kalp atışlarınız-

dan daha fazla size yakındım. Aranızdaydım.

Evet her yerde, her dakika siz nerede ben oradaydım. Defalarca haykırdım, defalarca yalvardım, ama hiç biriniz duyup da fark edemediniz yanı başınızdaki beni. Kendinize o kadar çok dalmıştınız ki, başınızı kaldırıp yüreğinizi açıp da görememiştiniz beni. Aslında kendi dünyanızı bile kuramamıştınız. Size ait bir yaşamınız yoktu, hep başkalarıydınız, hep bir diğerini taşıyordunuz kambur belinizde, farkında değildiniz; çünkü sorgulamıyordunuz kendinizi. Aramıyorsunuz yaşamın anlamlılığına giden yolu. Bakan kör gözlerle izliyorsunuz, çevrenizde yaşanan onca acı gerçeklikleri. Bakmakta marifet değildi aslında, bakıp da görmedikten sonra. Aradığımı söylüyordunuz kiminiz kendisini. Kaybettiği düşünce kapısının anahtarını. Her yere bakıyordu, didik didik arıyordu, bazen bir başkasında bazen dünyanın öteki ucunda. Boş emek sarfediyordu, çünkü insan aradığını kaybettiğini yerde bulur. Bir başka yerde bir başka kişide değil. O yüzden kendimizi arıyorsak eğer o kadar uzaklara gitmemize, dağları taşları aşmamıza gerek yok. Yüzümüzü yüreğimize, yüreğimizi zihnimize dönsek, başlangıcı olur kendi dünyamızı bulmamızın.

Evet, bekledim sizi. Bekledim dostlar. Gelmediniz hiçbiriniz. Aranızdaydım, görmediniz. Bu kadar çok mu uzaklaşmıştık kendimize. Ruhlarımızdan bu kadar mı kopuk yaşıyoruz, bu kadar mı uzak yaşıyoruz birbirimize? Oysa tarih söylemiyor mu: nasıl da başarmıştık yekvücut olmayı, milyonlarda bir can olmayı, birliği, beraberliği yaşadığımızı, direndiğimizi zulmün karşısında. Sonra nasıl da başarmıştık, aşkı, sevdayı, Mem'i Leyla'yı, Kerem'i yaratmayı. Tamam, kötülüğü yine insan yaratmıştı. Ama tüm güzellikleri de insan yaratmamış mıydı. Taşıyla, toprağıyla, denizleri dağlarıyla, bin bir kokulu çiçekleriyle dünyayı yeniden cennet yapabileceğimizi söylemiyor mu tarih. Tarih şahit değil mi? Tanrı krallardan, yalancı rahiplerin gökyüzündeki düzeni halkı yok sayarak kendi menfaatleri için yeryüzüne indirttiklerinden, kadını düşürerek kendi hizmetleri ve iktidarlarını süreklileştirmek için yarattıklarından ve bizleri tapınaklara hapsedmeden önce dünyanın cennet olduğunu, dünyanın aşk olduğunu, dünyayı tekrar bizim eski güzelliğine kavuşturabileceğimizi tarih söylüyor bize. Ve unutmayın ki bu tarih: birilerinin kendi iktidarlarını korumak için yazdığı tarih gibi yalan değildir. Tüm halkların, tüm dünyanın, tüm dillerin menfaatlerini, çıkarlarını savunan tarih öncesidir, şu an bir kaygadır ve sonrası olacaktır. Tarih kendini istiyor bizden.

Siz susmaya devam ediyorsunuz. Oysa benim vaktim dolmak üzere. Beni görüp veya duymanız için azad edilişim tutsaklığa yaklaşıyordu tekrardan. Geri dönecektim. Acılara kederlere, yabancı yalnızlığımıza. Şu ana kadar hiç biriniz fark etmemiştiniz, gece gündüz

aranızda olmama rağmen hiçbiriniz duymadınız çığlığımı ve hiçbir ümidim de kalmadı artık. Ayrılmam gerekiyordu aranızdan ve gitmem. Bedenimden kurtlar yarattığım mekâna. Hoşçakalın diyebilmektik tek isteğim, ancak elveda diyordum; bir daha görüşmemek üzere.

Evet, tükeniyordu vaktim. Ve ben yürümeye devam ediyordum aranızda sokaklarda caddelerde. Ama sessiz ve kimsesiz. Başım öne eğik. Hiçbirinizi göremiyordum artık. Nereye kaybolmuşunuz öyle, dokunmak istemiyordum size, derdimi anlatmakta. Umurumda da değildi sizin beni görmeyişiniz. Mutsuz değildim ama sevinçlide. Bir güç hissediyordum damarlarımda, her yerime, vücuduma dağılan. Tarifi imkansız. Bedenimde doğum sırası kanlar görüyor, yeniden doğduğumu hissediyordum. Hissettiklerim, gördüklerim gerçek idiyse kimdi beni doğuran? Annem nerdeydi? Kanlı çığlıklar içinde acı ve mutluluğu bir arada yaşayan yoksul bende mi küllerimden yaratıyordum kendimi? Bu olabilir miydi? Belki de. Aslında göz göre göre oluyordu işte. Bedenimdeki kurtlar insan yaratıyordu dünyaya. İnsanın yüreğinde bir sevdâ adıyordu kendini mazluma ve aşka.

Biran başımı kaldırıp irkildim. Karşıda bir çift ateş göz bakışlarını bana dikmiş yüreğimi izliyordu. Tüylerim ürpermişti. Heyecandan mı sevinçten mi bilmiyorum ama korkudan değildi. Tekrardan o karanlık çirkef yaşamaya döneneğimi düşünürken kalabalığın arasında şu an gözlerini gözlerime dikmiş, adım adım bana doğru yürüyerek kalabalığı yapıp etrafında ateş çemberi gibi duran o kuru yucu ışık demetiyle etrafı, bastığı her yeri, dokunduğu her varlığı aydınlatan kişi gerçekten beni görüyor muydu? Tüm ihtimallerimi ümitlerimi yitirdiğim anda olabilir miydi bu. Gerçekleşebilir miydi bu son isteğim? Çılgınlıkla ses bulmuş muydum sahiden, bilmiyorum ama yeni bir umut belirliyordu bana her biraz yaklaştığında. Ve şu an yanımdaydı. Bir nefes kadar yakın duruyorduk birbirimize. Gözleri ürkütiyordu beni. Bakışları zihnimi deliyordu. Yüreğimi belirsiz bir duygu kaplamıştı. Erkek değildi o, kadın...

Bakışları düşüncelerini anlatıyordu, anlıyordum. Bir erkekten bin kat güçlü bir kadından milyon kat sevgili sadakatli ve şefkatli olduğunu. Filozofları kuskandıyordu, beyninden, gözlerine yansıyan bilgi.

Ana tanrıça. Atalarımın taptığı o yüce tanrıça. KİBELE. Eğilmek istedim önünde, yalvarmak, yakarmak. Erkekliğimi öldürmek. Bakışları izin vermiyordu buna. Yan yana, aynı yolda eşit bir şekilde yürümek uğruna.

Şimdi anlıyorum hiç şüphesiz varlığımı hissettiğini, beni gördüğünü. Gözlerini biran zihnimden, gözlerini biran yüreğimden ayırmadı. Kalabalığın arasında iki cansız heykel gibiydik. Durmadan insanlar geçiyordu yanımdan. Yanımdan geçenler bana bakıyorlardı. Evet, görüyorlardı artık beni. Omzuma çarparak yürüyorlardı.

Biz öylece kalakalmıştık yolun ortasında.

Hareketliliğimizi ve suskunluğumuzu o bozdu. Elini bana doğru uzatarak aylardır hasret kaldığım sözcükleri bana dillendirdi. Merhaba dedi... Arkadaş.

Merhaba dedim... Arkadaş. (KİBELE) bana uzattığı eli sınırsız tutarak. Arkasını dönüp yürümeye başladı. Ben hemen ardından gittim. Adım adım, nefes nefes peşindeydim. Saatlerce yürüdük. Günlerce gecelerce oturduk, geldik, konuştuk. Ben kendimi o beni bulmuştu. Karanlıklardan aydınlığa çıkıyordum konuştukça. Ve daha iyi anlıyordum şimdi çektiğim onca acının sebebinin. Tüm bir bedelmış meğrese. Özüm dönmem için, kendimi bulmam için. Anlamak ve anlatmak için dertlerini kentin aç çıplak yarisından fazlasına.

Evet, tahmin ettiğiniz gibi intiharım kurgulanmış oyundu, ihtimaldi ama diğer bütün acılar, anlatılanlar gerçektir ve yaşamam gerekiyordu onca çileyi, çelişkilerimle yüzleşmem içimdeki kötülükleri atıp iyiliği, çirkinliği atıp güzelliği bulmam için gerekiyordu. Tıpkı bir yılanın kabuk değiştirenken kendini kayalara vurarak acı çekmesi gibi bir şey. Bende öyle yaptım. Hücrelerime kadar işleyen tüm yabancı mekanik yalnızlığıma yüreklerime ses olmak, can olmak, eşimle, dostumla arkadaşım ve halkımla kalabalıklaşmam için sordum sorguladım kendimi. Kolay olmadı. Güç cesaret ve bedel gerekiyordu. Siz de sorun sorgulayın. Son diyeceğim budur sizlere. Neden mi? İçinizde kocaman gerçek bir cennet yaratmak için insana, doğaya, hayvana, şehrine, ülkene, dünyana, tüm halklara ve koca evrene AŞK olabilmek için.

Tanrıça demışti bana (KİBELE) bir anlık insanca kalabalık, özgür, eşit, aşk ve barış adına yaşam değer bin yıllık yalnız kavgasız aşksız tutsak bir yaşama ve "bir yıldız doğurmak isteyen, önce kendi içinde bir kaos yaşmalıdır" ben kaosumun yaşamıştım.

Uzun bir zaman kalamadık birlikte. Namussuz hain, zalim ellerden çıkan bir kurşunla gitti. Gitti son nefesini kollarımın arasında vererek. Gitti bir kelebek gibi avuçlarımdan kayıp kendini bahara sunarak. Gitti toprakta can oldu, filiz oldu. Gitti tüm doğaya analık etti, toprak ana oldu; bereket oldu. Baharları can verdi tabiata. Gitti aşk oldu, sevdalı barış adına kavgalı yüreklerde. Gitti. Giderken küskündü kışa. Karlı, ölü bir havaydı ihanete uğrayış. Gitti. İhaneti unutarak, bizleri insanlı, kalabalık sevdalı bir yalnızlığa gömerek. Gitti, gözleri arkada kalmadı. Biliyordu çünkü. Birileri yüzyıllardır karşısında duruyordu; zulmün, kinin, nefretin, savaşın ve tüm kötülüklerin kaynağının.

Ben ise şimdi onun öğrettiklerini büyütüyorum içimde. Yatağıma uzanmış gökyüzünü izliyorum. Kendi doğrularımın ve bana öğrettiklerimin mutluluğunu yaşıyorum keyfimce. Hayatım anlatıklarına adanmış. Gamsız falan olduğumu sanmayın sakın. Her an akıldadır. Her gece buluşuruz onunla. Gökyüzünde yıldızdır artık o. (STAR) güvercinlerle haber yolluyorum, güvercinler haberini geti-

Bakışları düşüncelerini anlatıyordu, anlıyordum. Bir erkekten bin kat güçlü bir kadından milyon kat sevgili sadakatli ve şefkatli olduğunu. Filozofları kuskandıyordu, beyninden, gözlerine yansıyan bilgi.

rir bana. Baharlar kokusunu duyumsatır. Baharlar onu getirir bana. Baharlar onu her gece, her gündüz, her an, ülkemin herhangi bir zindanın on üç adımlık volta yuvasının bir nolu odasının ikinci katının üçüncü penceresinden, paslı parmaklıklar arkasından getirir bana. Hüznü ve sevinci iç içe yaşarım. Avluda, mazgalda, demir kapılar ardında onu çoğaltır büyütürüm içimde. İnsanca yaşamın kav-

gasını öğrenirim içerde dışarda. Kendime dostuma.

Ve her akşam ben aynı saatte, göremediğim binanın damında, tanımadığım çocuğun güvercinlerini kısa bir süreliğine de olsa azad ederek uçurtup bana özgürlüğü tutsaklığı bu denli müthiş tattığı yaşattığı için aşk olurum, can olurum, yaşam olurum zindanda ve yüreğimdeki İSYANI sunarım sözcüklerimle hayata.

Zaman;

*Kendini mekanikleştiren bir ahlaksızlık
Nefessiz ve umutsuz
İkinci el aşklara vurulan, koca bir yalnızlık
Yalancı, hain, düzenbaz bir efendi
Farkında olmasa da
Köledir gerçeklikte kendisi*

Zaman;

*Aynalarda silueti silinmiş
Yitik bir ayrılık
Değersiz ve mat
Gölgesiz insan varlıkları
Somut aldanışlar
Kaçışlar
Korkaklığa teslim olmuş bir zihniyet
Kendini günbegün bitiren
Sessiz bir yakarıştır aslında şimdi zaman*

Zaman;

*Tarihte kör bir pencere
Katı ve kara
Kendini tüketen çekimser bir fahişe
Şafağı geçmiş
Miladi eski
Geçersiz bir kimlik olur hücrelerde*

Zaman;

*Firavun tapınaklarında yalancı bir bakire
Çirkef ve onursuz
İnsan tanrıların hükümlerinden bu yana
Sınır,
Tel örgü
Ayrılık diye
İlmik ilmik işlenir*

Rahimdeki bebeğe

*Zaman kin
Zaman nefret...
Bizden değildir türküsü öğretilir*

Anladık ki

*Ziggurat' tan bu yana
Krallar,
Rahipler ilişir bize
Kölelik- efendilik oyunları öğretilir
Şimdi zaman;
Bin tanrılı bir kumar masasıdır ülkemde.
Kazanan yok,
Sadece analar yenildi ölümlere
Şimdi asiliğimiz dillenir,
Kan kokusu yeryüzüne*

Çekin ulan çekin

*Yetti gayri...
Tükendi sabrımız
Bitti suskunluğumuz:
Bu bir İSYAN' dır.
Böyle biline
Ve bundan böyle
Kanlı elleriniz
Değmesin bize.*

ÖLÜME ANLAM BİÇMEK

"Ezenlere karşı verdikleri mücadelelerde ölen tüm ezilenlere selam olsun."

68 Gençlik kalkışmalarının en önemli liderlerinden biriydi Deniz Gezmiş. Kamuoyu Deniz'i bazen işçilerle yürürken, bazen protesto eylemlerinde, mitinglerde tanıdı. İdam edildiği güne kadar sayısız kez gözaltına alınıp tutuklandı. O, 25 yıllık yaşamını göz altı, tutuklama ve kaçak olduğu anlar da dahil haksız gördüğü her olaya karşı mücadele etmekle geçirmişti. Bu nedenle kamuoyu onu yaşarken bir efsane haline getirmiş, idam edildiğinde, öldüğüne uzun süre inanmamıştır.

Kısa yaşamına çok şey sığdıran ve inandığı siyasi dava uğrunda idam edilen Deniz Gezmiş, öğretmen bir ailenin çocuğudur. 1966'da İstanbul Üniversitesi Hukuk fakültesi'ne giren Gezmiş, henüz lise öğrencisiyken sol düşünceyle tanışır ve kendisini dönemin eylemleri içinde bulur. 1965'te Türkiye İşçi Partisinin Üsküdar ilçesine üye olur. İlk kez 1966'da Ankara'dan İstanbul'a yalın ayak yürüyen Çorum Belediyesi temizlik işçilerinin taksim anıtına çelenk koymaları sırasında işçileri destekleyen ve Türk-İş yöneticilerini protesto eden bir gösteri yapar ve gözaltına alınır. Ardından öğrenci örgütlerinin düzenlediği Kıbrıs Mitingi sırasında ABD bayrağını yaktığı gerekçesiyle gözaltına alınır.

30 Ocak 1968'de Deniz Gezmiş, Hukuk Fakültesi'nde birlikte okuduğu arkadaşlarıyla beraber, Türkiye'nin emperyalizmden ve kapitalizmin tahakkümünden kurtulması için verilen savaşa yardımcı olmak amacıyla "Devrimci Hukukçular Örgütü" kurar. Deniz DHÖ içinde yer alan bir birey olarak Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ü protesto ettiği AIESEC genel kuruluna katılır. Öğrenci eylemleri içinde etkinliği giderek artan Deniz İstanbul Üniversitesi'nin işgal edilmesinde öncü olur ve yapılan görüşmelere katılarak taleplerin alınmasında ve işgalin sona erdirilmesinde etkili olur. İşgalden kısa bir süre sonra İstanbul'a gelen 6.Filo'yu protesto eylemlerinde yer alan Gezmiş bu eylemlerden dolayı tutuklanır ve bir süre sonra serbest bırakılır.

"İşkence anıları unutulur, onurlu ve dik yaşamak iz bırakır hayatta." dedi Deniz ve gerçekten onurlu ve dik yaşayarak iz bıraktı hayatta.

Ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinin reform tasarısının gerçekleşmemesini protesto için giriştikleri işgale önderlik eder. Üniversitenin kapatılıp polise teslim edilmesi nedeniyle çıkan çatışmalarda yaralanır. Bu olaydan sonra Gezmiş Filistin'e gider. Filistin'de gerilla kamplarında kalan Gezmiş, 10 Haziran'da "Üniversiteyi işgal" gerekçesiyle hu-

kuk Fakültesi'nden ihraç edilir. Deniz'in bu duruma tepkisi: "Diplomaya ihtiyacım yok, üniversiteden alacağım bir şey yok, bugün öğrenci üniversiteyi çok aştu." şeklinde olur. Öğrenci demekleri: "Deniz Gezmiş, devrimci gençliğin türlü çetin mücadelelerinden geçmiş değerli bir önderidir. Deniz Gezmiş'i üniversiteden çıkartmak, onun şahsında devrimci gençliğe karşı düzenlenmiş bir komplodur." şeklinde destekleyici açıklamalar yaparlar.

Ardından hukuk fakültesinde yapılan aramada ele geçirilen dürbünlül bir tüfeğin Deniz'e ait olduğu ileri sürülerek hakkında tutuklama kararı alınır. Bu olay üzerine Deniz bir süre tutuklu kalır. Bundan sonra öğrenci eylemlerinden uzaklaşarak mücadelesini değişik alanlarda sürdürmeyi planlar. "Uğrunda ölüme gidilen şey kendini karanlıkta bir ışık gibi hissetmek." İsyân ateşinin ışığıydı onlar. Bu ateş, söndürülmeye çalışıldıkça körüklendi.

Sinan Cemgil ve Hüseyin İnan'la birlikte THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) 'yu kurar. Bu arada THKO adına Ankara İş Bankası Şubesi'nin soygununda ve dört ABD'li erin kaçırılması eyleminde bulunan Gezmiş Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Gevrek nahiyesinden yakanır.

"Balgat'taki Amerikan üssünden kaçırıldıkları askerler... Ameri-

Bu yeni arkadaşlara söylüyorum. Bak, bizim kuşak başka tür-
lüydü. Biz edebiyattan falan geldik. Beni al işte: 1966'da üniversiteye
girdim, İstanbul Hukuk Fakültesi. Partiye 1964'te girmiştim, Türkiye
İşçi Partisine. Fakülte kantininde edebiyat tartışırdık. Sonra yeni kapı-
ya dadandık. Bir tür bohemlik işte... Bu yeni kuşak bizler gibi bo-
hemlikten gelmedi... Bizler gibi öyle uzun boylu düşünce tartışma-
rı da yapmadı, yapamadı... Sonra bu yeni kuşak, kültürden de nasibini alamadı.
Örneğin, Beethoven'i doya doya dinlemedi. Pudovkin'in filmlerini bile rahat-
ça, tat alarak izleyemediler. Düşünsene bir resim sergisini bile şöyle içlerine sin-
dire sindire gezip görme olanağı bulamadılar. Büyük eksiklik bunlar. Bu ek-
sikliklerin büyük zararı oldu onlara... İnsanlığın büyük kültür mirasını, en iyi
yine bir devrimci anlayabilir, en iyi o değerlendirebilir. Bilime inananların öte-
kilere üstünlüğüdür bu. Stradan bir burjuva, inan ki, Beethoven'ın yedinci sen-
fonisini bir devrimci kadar anlayamaz bence, bir devrimci gibi yaklaşamaz
ona... İspanya iç savaşını yaşayan biri, Rodrigo'yu nasıl bizlerden daha iyi an-
larsa bu da öyledir.

kalırları arabası az sonra göründü. Geldiler. Durdular. Ben hemen arabanın önüne fırladım. Direksiyonun yanındaki kapıdan Yusuf girecek arabaya. Ben öbür kapıdan dalacağım. Herifleri alıp eve getirdik. Amaç apartmanı. Yusuf Amerikalılardan birini alıp eve çıkardı. İkisinin gidişleri görülecek şeydi: Yusuf adamın yansı kadar, ancak beline geliyor. Dev gibi bir zenci. Onlar kapıdan girdiler. Biz de üç Amerikalıyı pencereden soktuk içeri... Yiyecek bir şeyler çıkarttık önlerine. Çay demledik. Hiç öyle iteleme kakalama yok... Dördü de beyni yıkanmış halk çocukları. Onlara dünyadaki savaşları Amerika'nın yaptıklarını falan anlatıyorum... Larry öylesine düşünüyor ki ağızımıza gidiyor. Onu da öbürlerini de sürekli yatıştırıyoruz. Ama en çok Larry'i. Bir an önce kurtulmalarını onlardan çok biz istiyor gibiydik. İşte o ara bildiriye hazırladık. Hüseyin götürdü bildiriye. Birkaç yere verdi. Hüseyin'i gönderdik çünkü o deşifre olmamıştı, adı geçmiyordu gazetelerde. Yetkili makamlara tam 36 saat süre tanıdık. 36 saat içinde istediğimiz fidye ödenmezse, sözde bu dört Amerikalıyı öldürecektik. Yok, öldüremiyorsun. Faşistlere benzemiyoruz biz. Kolay değil adam öldürmek. Üstelik adamlar suçsuz. Adamlar bilimsiz ve senin yaşında. Suçsuzlar. Dördünde bir suçlu yok. Tek suçları Amerikalı olmaları belki. Kendi kurulu düzenlerine karşı çıkmamakla objektif olarak suçlular belki, ama subjektif olarak hiçbir suçları yok adamların. Aynı silahları da yok, sen silahsız karşılarında. Yani koşullar eşit değil... Ve olmadı. Öldüremedik. Bu konuyu aramızda hiç konuşmuyoruz. Olaydan sonra arkadaşlarımızda benim gibi şeyler düşündüklerini anladım; sonradan anlatılır. Ben açıkça söyledim "Öldüremem" dedim, oysa başta öldürürüm diyordum. Sinan daha başlangıçta öldüremeyeceğini anlamış. Hiçbirimiz adam öldürmemiş ki o güne kadar. Hiçbir deneyimimiz yok. O günden sonra da öldürmedik kimseyi.

Biz adam öldürmedik reis!"

16 Temmuz 1971'de başlayan THKO-1 davası'nda TCK'nin 146. maddesini ihlal ettikleri gerekçesiyle, 9 Ekim 1971'de idam cezasına çarptırıldılar.

"Yaşasın bağımsız Türkiye!"

Delikanlım,

İyi bak yıldızlara.

Onları belki bir daha göremezsin.

Belki bir daha

Yıldızların ışığında kollarını

Ufuklar gibi açıp gezemezsin.

5 Mayıs gününü 6 Mayıs'a bağlayan gece yansı Ankara Merkez Cezaevi'ndeki hücrelerden apar topar alınan Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan burada infaz edilir

"Ben halkımın bağımsızlığı için şerefimle bir defa ölüyorum. Sizler, bizi asanlar,

Diline pelesenk ettiği Kürt sorunu içerisinde eriyen gençlik asıl sorunun demokratikleşme sorunu içerisinde eriyen ilk önce kendi içsel yapısı içerisinde sindirmesi ve tabana yayması sorunu olduğunu algılayamamakta dar, bölgesel çözümlerle sınırlı kalmaktadır.

şerefsizliğinizle her gün öleceksiniz. Biz halkımızın hizmetindeyiz. Sizler Amerika'nın hizmetindesiniz. Yaşasın devrimciler, kahrolsun faşizm." sözleriyle darağacına gider Yusuf Aslan.

Dünya gençliğinin öncüleşme gücünü ortaya seren 68 hareketleri öğrenci gençliğin büyük kitlelerle buluşması açısından önemlidir. Bir bütün olarak halk da bu eylemler için çekilmesi ile birçok alanda büyük kazanımlar sağlanmıştır. O zaman ki gençliğin temel özelliği her alanda örgütlenebilen bir yapıya sahip olması ve kendisini genelde tüm dünya ve özelde kendi coğrafyası üzerinde sorumlu hissetmesidir. Çağının değişim hareketlerinde öncü rolünü oynayan gençlik büyük bir örgütlülük değeri ve ideolojik misyon bırakmıştır.

O günün gençliği ve devrimci mirasından gelen günümüz gençliğinin içerisinde yeşeren bazı anlayışların, kendisini haktan soyutlayan, değişimin yaratıcı gücü olmaktan uzak, dar anlayışları çözümsüzlüğü dayattıkça kaybeden bir halk gerçekliğiyle karşılaşmaktayız. Dinamik gücüyle halka önderlik etmesi gereken gençlik bugün kendi içinde yaşadığı kısır döngüler ve çözümden uzak yaklaşımlar nedeniyle örgütlenebilmekte, çağcıl sorunlara tutarlı çözümler geliştirememektedir.

Kendi dar kalıpları içerisinde siyaset yapmaya çalışan gençlik kendisini dünyadan soyutladıkça ve kendi kabuğunda içsel çelişkilerle şekilsel mücadelelere giriştikçe çözümden uzaklaşmakta süreci doğru tarzda bir değerlendirmeye tabii tutamamakta ve bu tarzda bir yabancılaşma ve tıkanıklığı kendi içerisinde yaşamaktadır. Diline pelesenk ettiği Kürt sorunu içerisinde eriyen gençlik asıl sorunun demokratikleşme sorunu demokratik kriterleri ilk önce kendi içsel yapısı içerisinde sindirmesi ve tabana yayması sorunu olduğunu algılayamamakta dar, bölgesel çözümlerle sınırlı kalmaktadır. Gençliğin bugün yapması gereken halk içerisinde yatay bir örgütlenme tarzını yakalamak, bulunduğu her alanda demokratik tartışma platformları oluşturarak halkı çözümün bir parçası haline getirmek olmalıdır. Geldiğimiz son süreçte artık fedakarlık kavramı önemini yitirmiş militarist yapılar yerini demokratik yapılanmalara bırakmıştır -her ne kadar gençlik farkında olmasa da-. Sorun artık Kürdistan'ı veya Türkiye'yi de aşmış Ortadoğu şahsında tüm dünyanın demokratikleşme sorunu olmuştur. Eğer bir değer olarak 68 gençliğini sahiplenmek istiyorsak onların bıraktığı mirası iyi anlamalı mücadeleyi geliştiren yaklaşımlar sergilemeliyiz. Ancak bu şekilde onların kısa yaşamlarında yarattıkları değerlere sahip olabiliriz. ▲

ÖĞRENCİ GENÇLİKTE MÜCADELE VE İDEOLOJİK TUTUM

Her sistem ve ideoloji, kendini ayakta tutabilmek, yaşatabilmek adına kendine göre birey terbiye etmek zorunluluğunu taşır. Çocukluktan başlayan bu sürecin en can alıcı noktası gençlik dönemini ifade eder. Sistemler bireyi gençlik çağında kazanma yoluna giderek, programlarını, stratejilerini, yapılanmalarını ve buna uygun kurumlarını (aile, okul, vb.) gençliği sistemle bütünleştirme amacıyla düzenler.

Tüm sınıfsal özelliklerinden bağımsız ele alındığında gençlik; kavram olarak arayışçılığı, yenilikçiliği ve devrimci ruhu ifade eder. Gençlik bir anlamda da bireyin yaşama ilk bakış açısının ifadesidir. Bu çağında yaşamı tüm yönleri ile sorgulayan eleştiren bir yapıya sahip olan gençlik kesimi, süreç içerisinde kabullendiği yaşam çizgisini pratikleştirme mücadelesi verir. Bu da gençliğin sosyal yaşam içerisindeki yerini belirler.

Birey gençlik döneminde iki ana çelişki içerisinde belirlenir. Bu dönemde ya sistemin kurumları içerisinde yer alarak silikleşecek ya da arayışçılığının ve objektif bakış açısının bir ürünü olarak yorumladığı, sorguladığı yaşam biçimini hedefleyerek alternatif süreçlerin öncülüğünü yürütecektir. Bu süreçler ülke tarihinde birbirini takip eden iki farklı dönemde ifadesini bulur.

Türkiye'de altmışlarla birlikte gelişen eğilim, gençliğin fizyolojik özelliklerinin sosyo politik düzlemde yaşam bulması, kendini ifadelendirmesi süreci olarak anlanmıştır. Bu dönem, gençlik kesiminin yoğun bir antiemperyalist ve bağımsızlıkçı çizgide bütünleşmeleri ile gerek ulusal gerekse de sınıfsal anlamda her türlü tahakküm ilişkilerini sorgulayarak alternatif süreçlerinin yaratıcılığına soyundukları bir dönemi ifade eder. Süreç içerisinde gelişen halk hareketlenmeleri ve çeşitli direnişler de yine dönemin gençliğinin politik alanda yarattığı öncülük misyonunun bir ürünü olarak hayat bulur. Bu dönemde Türk ve Kürt gençliğinin yetersiz de olsa aynı çizgide bütünleşerek ortaklaşması, ülke sorunlarına karşı direnen, sürekli hareket halinde olan bir gençlik yapılanmasını da beraberinde getirmiştir. Türkiye halklarının büyük önderlikleri de aynı dönemin öğrenci gençliğinin içinden çıkmışlardır.

Öğrenci gençliğin, özelliklerle akademik alanlarda faaliyet yürüten öğrenci gençliğinin gerek ideolojik gerekse de bununla bağlantılı olarak politik düzlemde ifadesini bulan öncülük gerçeği, çağın değişen yüzünün bir sonucu olmaktadır. Fakat süreç içerisinde gençlik yapılanmalarının dogmatizmin etkisine göre

rek kendi konumlanışlarını algılamada eksikliğe düşmeleri, bir alan olarak, yöntem ve arayış olarak değişimi yadsıyarak gerek sosyolojik gerekse de fizyolojik özelliklerini şablonvari bir sınıf uyarlamasına tabi tutmaları, kaybetmelerinin en temel belirleyeni olmuştur. İdeolojik donanım, gençliğin devamlı bir değişimi öngören yapısı ile uyum sağlamış ve gelişen süreç eskisini yıkmaya mücadelesi verilen sistemin daha katı bir biçimde yeniden kurulumu mücadelesine dönüşmüştür. Bir iktidarın başka bir iktidar ile değişimini öngören sürecin gerek gençlik saflarında gerekse de sistem alanında etkisi ibrenin mevcut sistemin yaşam alanına doğru kaymasını sağlamış bu anlamı ile sistem tarafından iyi değerlendirilen süreç darbe ile noktalanmıştır. Özünde darbe bir bütün olarak gençliğe yapılmıştır.

Darbe ile gelişen sindirme ve dejenerasyon süreci tam da bu anlamda, gençliğin en temel özelliklerini hedeflemiş, onun muhalif yanını soyutlayarak sisteme entegre etme amacını gütmüştür. Mevcut süreç, onu önceleyen ve gençlik kesimlerinin muhalif yanının bir ürünü olarak ciddi bir sahiplenilme düzeyi yaşayan ideolojik kuramların belki de hiçte istemeyerek yarattığı etkininde bir ön hazırlayıcılığı sonucu ciddi denilebilecek bir karşı koyuşa maruz kalmadan kendini gerçekleştirmiştir.

Bu süreçte direnemeyen, mevcut süreç karşı gerekli duruşu gösteremeyen gençlik hareketleri bir bir dağılmayı ve yok olmayı yaşarken, bir gençlik hareketi olarak gelişen özgürlük ve demokrasi mücadelesi, başta cezaevleri olmak üzere yaşamın her alanında büyük bir direniş göstermiş, her kesimin bitti dediği yerde toplumun öncülüğünü üstlenerek yaşamı sahiplenmiştir. Burada demokrasi ve özgürlük mücadelesinin fark olarak ortaya koyduğu şey, aslında sistemin ve karşıt ideolojilerinin yönelimlerinden farklı olarak, düşünsel ve ideolojik yapılanmasının gençliğin sosyo-fizyolojik yapısı ile olan tam uyumluluğudur. Sürekli bir değişimi ve yenilenmeyi içermesi bir yana, bir düşünce, ideoloji hareketi olarak kendini gerçekleştirmesi ve pratiğini bu temel ölçütte şekillendirmesi onun gelişiminin ve gençlik özellikleri ile olan kopmaz bağının yalnızca bir yönünü oluşturmaktadır.

Özgürlük ve demokrasi hareketi her fırsatta bir gençlik hareketi olduğunu ortaya koymuş, temel olarak gençliğe ve gençliğin gelişmelerine, arayışlarına cevap olarak kapsamlı bir ideoloji sunmuştur.

Bu bağlamda incelendiğinde zihinlerde beliren ilk soru, son

dönemlerde özellikle öğrenci gençliğin içinde gelişen bazı anlayışların kararsız ve aynı zamanda savruluşu ifade eden duruşları olmaktadır. Özgürlük ve demokrasi mücadelesinin her alanda, gerek felsefi gerek ideolojik anlamda sunduğu olanaklara rağmen öğrenci gençlik neden tüm safları ile sürecin öncüsü durumuna gelememiş. Teoride ideolojiyi benimseyen gençlik neden bunu pratik yaşamında uygulamada sorunlar yaşamıştır.

Elbette burada öğrenci gençliğin ideoloji ile olan bağı iyi irdelenmelidir. İdeolojik duruş, bir kesim olarak gençliğin toplumsal yaşamdaki yerini belirlerken onun doğasından kaynaklanan özelliklerinin aktivasyonunu ve toplumsal yaşama dâhil edilmesini sağlayabileceği gibi aksini de, yani mevcut özelliklerinin silikleşerek eritilmesini ve toplumsal yaşamdan dışlanmasını da sağlayabilir.

Bir bütün olarak ifade edilemese de gelişen süreç, bazı anlayışların gençlik saflarında silikleşmenin ve dışlanmanın teorisyenliğine soyunduğunu göstermektedir. Bu anlayışlar gelişen ideolojik yenilenme ve hamleyi sağ yorumlayarak liberalize etmişler, ya da onu dar bir ulusal çerperin içine sıkıştırarak eritme mücadelesine girişmişlerdir. Sistemle iç içe geçmiş yanlarının meşrulaştırılması anlamında bu çabalar, mevcut ideolojik birikimin algılanmasında bir muğlaklık yaratarak kendi siğ anlayışlarını gizlemeyi gözetmektedir. Bu anlayışın sahipleri gençliğe ait özellikleri aktive ederek halkın hizmetine sunmak yerine, kendini halktan ve yaratılan değerlerden bir bütünü soyutlamakta ve her geçen gün biraz daha kuruyarak yaşlanmaktadır.

Bilinçli ya da bilinçsiz geliştirilen bu tarz çaba ve anlayışların altında, öğrenci gençliğin yapı olarak barındırdığı küçük burjuva yaşam alışkanlıklarının ve anlayışlarının bir türlü atılmaması ve dolayısı ile sistemle olan bağlarının koparılamamasının payı oldukça büyüktür. Bu durum, yaşam alanının yaratılan ideolojik düzeye uyarlanması gereğini ikinci plana iterken, daha ziyade bir başka kavrayış, ideolojinin mevcut yaşama uyarlanması sonucunu doğurmuştur. Ve bir hastalık biçiminde öğrenci gençliğin saflarına doğru sızmaya başlamıştır. Aslında bu tehlikeli durum, daha en başında, geline sürecin zorunlu olarak öğrenci gençliği, gençlik kesimleri içinde öncü konumuna yükseltmesi sonucuyla birlikte baş göstermiş de öğrenci gençliğin diğerlerine nazaran ideoloji ve zihinsel üretime yakın oluşu bir avantaj olarak öne çıkarılmaya çalışılarak aşılma istenmiştir. Fakat her yeni ideolojik çıkış ait oldukları dönemde bir anlaşılma ve kavranamama sorununu yaşamışlardır. Bir dönem dünyanın

üçte ikisine egemen olan Marksist kuram dahi bizzat kuramcısının yaşamında bu tarz sapmalara maruz kalmıştır. Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin Marks'ın sağlığında hazırladığı Gotha programı bunun için iyi bir örnek olmaktadır. Bu durum mevcut süreçte öğrenci gençlik adına bir dezavantajı ifade etmektedir.

Gençlik özü gereği sosyalist ideolojiye en yakın kesim olarak değerlendirilebilir. Ve bu onun en temel özelliğini oluşturmaktadır. Onun bu özelliğinden soyutlanması ise kendinden, gençliğinden soyutlanması anlamına gelir ki bu durum sistemin zaferinin sistem içi yaşam arayışlarının zılgılarıyla ilan edilmesinden başka bir anlam ifade etmez. Bunun içindir ki kaynağını sistemden alan bu anlayışlar kavranışında ki ilk darbeyi ideolojinin bu yönüne doğru atarak ideolojinin sosyalist içeriğini adeta boşaltıyor, onu bilinmez bir tarihin ulaşılmaz ütopyası ilan edebiliyorlar. Devrimsel süreçleri halk ayaklanmaları ile özdeşleştirerek onun niteliksel bir sıçrama anlamında gün be gün geliştirilen, yaşamsallaştırılan ve geleceğe taşınan yönünü inkâr ediyorlar. Böylece vermek istedikleri mesaj bir Macar aydınının kendi ülkesinin tarihine ilişkin söyledikleriyle aynı oluyor: "Oysa beylerimizin ülkesinde büyük ve beyaz bir bayrağı taşımanın hiç bir imkânı kalmayınca onlar, daha küçük ve yıpranmış bayraklarla yetinmek zorunda kaldılar. Hâlbuki küçük ve yıpranmış bayraklar insanlarda büyük işler yapmak için istek uyandırmazlar." (Dün Köleydik Bugün Halkız) İdeolojinin kavranma aşamasında yaratılan bu tarz bir muğlaklıktaki amaç, gençliğe ait özellikleri törpüleyerek gençliği kendi için bir güç olmaktan çıkarak onu kendi geleceğinin teminatı konumuna getirmektir.

Öğrenci gençlik mücadelenin her alanında konumlanarak objektif bir şekilde zafiyetlerini aşmalı, ideolojinin yarattığı değerleri özümseyerek yaratılan bu muğlaklık ortamını rafine edebilmelidir. Bu süreçte öncelik teorik derinliğe verilmeli, onun gençlikle olan, gençliğin değişimi ve yenilenmeyi ifade eden mücadelecî yönüyle olan bağı iyi kurulmalıdır. Özellikle teorinin sağ liberal yorumlarını teşhir edebilmeli ve bunun sistemle, sistem içi yaşam arayışları ile ilgili olan bağı çözümlenebilir. Bu da ancak özgürlük mücadelesinin yarattığı değerleri ve bu temelde gelişen ideolojik yönünü anlama ve yaşamsallaştırma ile birlikte gelişir. Aksi tutum küçük burjuva yaşam alışkanlığının bir hastalık olarak tümünden yayılımını sağlayarak öğrenci gençlik açısından ciddi sorunlar yaratabilecek bir düzeyi kendi içinde geliştirecektir.

Bu anlayışlar gelişen ideolojik yenilenme ve hamleyi sağ yorumlayarak liberalize etmişler, ya da onu dar bir ulusal çerperin içine sıkıştırarak eritme mücadelesine girişmişlerdir.

Hep Böyle Kal

Hep böyle kal;
Hırçın, siyah ve dalgalı bir deniz gibi.
Hep böyle kal;
Bırak; sarışınlığına inat ne kadar şarkı varsa
Biriksin yüreğinde
Bırak; bütün acılardan geçsin de kalbin
"Sonunda yenilmedim, işte yenilmedim!"
Diye tekrarlayıversin dizelerin
Hep böyle kal;
İncinse de tenin, gözlerin,
Bir tütünün kamer yüzünde tükense de gözlerin,
Sen hep böyle kal:
Bir beyaz mermer gibi asi,
Ve bir dağ gibi erişilmez.
Hep böyle kal;
Ellerinde ölmek isterim her akşamüstü.
Gözlerinde tükenmek,
Ve teninde cehennemi tatmak isterim ben.
Hep böyle kal;
Duru bir su gibi,
Bazen sonsuz dalgalı bir okyanus gibi,
Hep böyle kal!
Ne zaman ve nasıl yakalar insanı yaz yağmuru insanı, bilinmez
Bir yaz yağmuru gibi kal yüreğimde.
Hep böyle kal;
İçimde acıyan binlerce efsane var
Binlerce destana yükledim yüreğimi
Kan kan, parça parça, ilmek ilmek dokudu parmaklarım hayatı,
Dayandım; geldim kapına,
İşte hep böyle kal.
Böyle yaldızlı, böyle çıplak,
Böyle yoksul, böyle zengin,
Böyle büyük ve böyle sıradan.
Hep böyle kal!
Ciğerimde bir canın yongası,
Ateşimde köz,
Soluğumda lavanta rengi bir hayat.
Hep böyle kal!
Ne zaman gelsen, ölümü yazsunlar alınma;
Ne zaman gitsen; yaşadığı diyebilirdin adıma.
Hep böyle kal...
Dişlerimin arasında dudaklarımı kanatan,
dikenleriyle bordo bir gül gibi.
Hep böyle kal.
Ekmek gibi, su gibi.

TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN SORUNLARI ÜZERİNE

Olguya yaklaşımda amaç ve araç ilişkisi ülkemizde hep karıştırılan yahut karıştırılmak istenilen bir yaklaşım biçimi olagelmıştır. Özellikle olgu Türkiye eğitim sisteminin irdelemesi ise bu daha sık yaşanan bir duruma işaret etmektedir. Bir müteahhitin binanın planını oluşturmadan önce harcancak tuğla sayısını hesaplaması ne kadar anlamlı ise bir olgunun içerik ve amacının tüm iç ve dış bağlantıları ve onları ön-celeyen koşulların özgünlüğü dikkate alınmadan yahut mesamesi dahi okunmadan olgunun araçsal yeterliliği ya da pozisyonunu ölçmek de o kadar anlamlı olabilir.

Başta da belirttiğim üzere Türkiye eğitim sisteminin irdelemesi sırasında en çok yaşanan tam da bu olmaktadır. Ülkemizde yapılan araştırma makale ve yazıların büyük kısmı eğitim yapısının istatistik kısmı ile uğraşmakta fakat bu koşullara ana biçimini veren temel ereğe pek de dokunmamaktadır. Elbette bu araştırmayı yapan için de okuyan için de çıkabilecek tek ve yegane sonuç: Cumhuriyetin son 80 yılında çeşitli sebeplerden (buradaki sebep ayrımı elbetteki araştırmacının ideolojik duruşunun aynası olmaktadır.) eğitime yeterli ve anlamlı destek verilememiş olduğu bütçeden eğitimin aldığı payın yine aynı sebeplerin bir sonucu olarak bilinçli veya bilinçsiz olarak düştüğü, düşürüldüğü dolayısı ile ülkemiz şartlarında batılılaşmış ve evrensel bir eğitim anlayışının yerleşebilmesi için temel koşulun eğitime ve eğitim teknolojilerine bütçeden ayrılan payın artırılması ile öğretmen okullarına yeterli itinanın gösterilmesi sorunu olarak ortaya konabilmektedir. Bir ülkenin eğitim sistemi gibi o ülkenin bu günü ve geleceğini doğrudan etkileyen bir olgunun bu kadar basit bir araçsallık ilişkisine indirgenmesine dünyanın başka ülkelerinde rastlanır mı bilinmez, ama olguya yaklaşım bir dal olarak amacın içeriğinin araçla somutlaşması ise biz konuyu elimizden geldiği kadar ve yazının kapsamı ve sınırlarının izin verdiği oranda bu temel ilkeye bağlı kalarak oluşturacağız.

Eğitim, ülkemizde genel kabul gören tanımlanışı gereği, bireyde kendi yaşantıları yolu ile istendik davranış değişiklikleri meydana getirme süreci olarak nitelenir. Bu tanımda dikkati çeken ayrıntı eğitimin ideolojik yönünü tanımın cümleleri arasında bir yerlerde gizlemesi bu haliyle çok soyut bir uzmanlık disiplini görüntüsü vermeye çalışmasıdır. Halbuki

eğitim kesinlikle ideolojiden ve onun toplumsal yönünden bağımsız değildir ve olmamıştır da. Tanımlanışı gereği bireyde istendik davranış değişikliği meydana getirme süreci olduğuna göre bir isteyeni de içinde barındırıyor demektir. O zaman sorulacak soru: "kimin için istendik davranışlar?", bu soruya verilecek cevap, "eğitimin ideolojik içeriğinin şaşmaz göstergesi" konumundadır. O zaman cevaplardan yola çıkarak çeşitli eğitim yaklaşımlarını ve Türkiye'nin bu yaklaşımlar arasındaki yerini görmeye çalışalım.

İlk cevap tahmin edildiği üzere belirli ihtiyaç ve tarihsel temeller üzerinde kurulmuş olan ve bireyin dahil olduğu toplumun talep ettiği davranış değişikliği olacaktır. Bu cevap kaba anlayışı ile iki tür eğitim sistemine işaret etmektedir. Birincisi liberal bir ideolojik yaklaşımın temellendirdiği liberal eğitim sistemine, ikincisi ise sosyalist anlayışta ifadesini bulan ilerici demokratik eğitim sistemine. Tabii buradaki ayrım, toplumun isteklerini kimin yönlendirdiği sorusuna verilen cevap ile netleşir. Eğer toplumun isteklerini mülkiyet temeline dayanan bir serbest piyasa ekonomisinin şekil vericiliğinde bireylerin hür ve dizginlenemez iradelerinin karşılıklı çarpışma ve ilişkileri yönlendiriyorsa ki bu çarpışma ve ilişkiler zorunlu olarak bir düzenleyiciye, devlete ihtiyaç duyar, bu Liberal eğitim sistemini tanımlar. Aynı şekilde toplumun isteklerini ihtiyaçlar temelinde bir araya gelmiş, eşit ve özgür bireylerin insana dair tüm üretimin (sağlık, spor, kültür, sanat ve maddi ihtiyaçlar) gerekleri ve insanın duygusal, fiziksel ve ruhsal yönden tatminini hedefleyen ve hiçbir dış egemen, yabancılığı ve erkliği içlemeyen kolektif iradeleri belirliyorsa bu da demokratik, sosyalist eğitim anlayışına denk düşer.

İkinci cevap ise bir toplumun varlığının sebebi olarak yaşamını anlamı ve ifadesi olarak büyük bağlayıcı karar verici ve yargılayıcıyı işaret eder bu da baskıcı despot eğitim anlayışı anlamını taşır ki buna da Despotik eğitim yaklaşımı denir. Bu üç anlayışın tarihlerini incelemek ve sonra da Türkiye'nin eğitim sisteminin hangi anlayışa yakın olduğunu görmek Türk eğitim sistemini anlamlandırmak önemlidir.

İLK ÇAĞDAN GENÇ KAPİTALİST DÖNEME KADAR EĞİTİM

Toplumlar tarihi boyunca kendini gerçekleyebilen her türlü ideolojik yapı ve sistemin kendi eğitim politikasını oluşturmak ve içinde kaymaklandıkları aynı toplumu bu politikalar temelinde değiştirmek, manipüle etmek türünden uğraşları olmuştur. İkel komünal dönemlerde bu daha ziyade bağılı olunan kabilenin beslenme, avcılık, yetiştiricilik vb. en temel insani gelişim düzeyinin informal yöntem ve yollarla bireye aktarılması yoluyla gerçekleştiriliyordu. Toplumsal iş bölümünün gelişimi sınıfların ve ilk devlet yapısının oluşumu ile gelinen ilkel köleci uygarlık düzeyinde eğitim biraz daha uzmanlaşmaya dönük olarak verilen bir uygulama biçimi haline gelmiştir. Daha önceki ilkel komünal toplum yapılanmasının aksine burada eğitim, yalnızca topluluğun tüm üyelerinin ortak olarak genç bireyde yaşantı ve deneyim yolu ile davranış değişikliği yaratma işlevi olmakla kalmamış aynı zamanda orta sınıflar için babadan oğula bir zanaat ve deneyim aktarımı olarak özelleşebilmiş ayrıca devlet yönetimini oluşturan rahipler ve memurlar için daha da geliştirilmiş formal eğitim veren okullar oluşturularak bir uzmanlık disiplini olmaya doğru adımlar atılmaya başlanmıştır. Ve elbette en üst düzey aristokrat sınıfın eğitimi için ise dönemin şart ve koşulları dikkate alınmak kaydı ile özel okullar hizmete sokulmuş, özel eğitimler tutulmak kaydı ile bir öğreticiler sınıfının oluşumunun startı verilmiştir.

Dikkat edilirse eğitimde ilk sınıflama ve buna dayanan ayrıcalıklar yine sınıflaşmanın ilk kez dünya tarihinde boy gösterdiği dönemin hemen başlangıcına düşmektedir. Buradan da takip edebildiğimiz kadarıyla eğitim toplumsal yapının sistem ve ideolojik gerçekliği ile doğrudan ilişki ve bağlantı içindedir. Tıpkı diğer olgularda olduğu gibi ve bazen çok daha fazla.

Toplumlar tarihinin feodal dönemine denk düşen süreci de ilkel köleci uygarlığın ve onun kurumlaşmalarının yarattığı süreçten pek de farklı olmayarak - en azından eğitim olgusu içinde devam etmiştir. Burada da çoğunluğu oluşturan köylü yağınlarının çocukları için formal hiçbir eğitim düzeyi oluşturulmamış; deneyim, aile ve çevreden karşılıklı etkileşimlerin bir ürünü sonucu kazanılmış davranış değişikliklerini ifade eden informal eğitim yeterli görülebilmektedir. Zanaatçı orta sınıfın yaşadığı şehirlerde ise babadan oğla zanaat aktarımına bir ilave daha eklenmiş, usta çırak ilişkisi de informal eğitimin bir parçası olmuştur. Aristokrat kesimin eğitimi ise iktisat, felsefe ve ilahiyat alanlarında uzmanlaşmış Latince ve edebiyat

alanlarında yeterli deneyimlere sahip özel eğitimcilerle yapılmaktadır. Bir de ayrıca kökleri ilk rahip okullarına dayanan ve eski Yunanistan geleneğinde dünyayı anlama sanatı haline getirilen din ve felsefe okulları da meraklıları için açılmıştır. Görüleceği üzere burada da eğitim toplumun üretim araçlarını elinde bulunduran daha üst kısımlar için formal iken üretici konumundaki daha geniş alt sınıflar için ise üretici emeklerinin kendini tekrarlamasına yetecek kadarını içeren informal deneyim aktarımı sınırlarını aşmamaktadır.

LİBERAL EĞİTİM ANLAYIŞI

Yeni coğrafi keşiflerin oluşumu buna dayalı olarak gelişen ticaret burjuvazisinin sermaye birikiminin hızla çoğaltması ve daha özel durumlarında - örneğin İngiltere'de tarım alanlarının mera haline getirilmesinin sağladığı kazancın görülmesi gibi - kesişmesi sonucu toprağa dayalı aristokrasinin yerini sermaye birikimi ve endüstriyel üretime dayalı burjuvazi almaya başlamış. Bu da beraberinde etkilerini bugün dahi yaşadığımız kapitalist üretim tarzını ona dayalı olarak da yandaşı ve karşıtı düşünce sistemlerini içeren ideolojileri oluşturmuştur. Liberal anlayış tipik bir burjuva sınıf anlayışı olarak tarih sahnesinde boy göstermeye başladığı andan itibaren elbette ki kendi eğitim anlayışına da sahipti kapitalist üretim tarzına dayalı sistemin her sıçrama, gerileme ve değişim dönemlerinde çeşitli yapısal değişiklikler geçirse de ideolojik yapı ve onun eğitim anlayışı pek de değişmemiştir. Biçim içeriğe çok fazla müdahale etmediği için biz de ideolojinin ve eğitim anlayışının farklı dönemlere denk düşen biçimleri ile uğraşmak yerine temel kaygısı üzerine eğileceğiz.

Bu eğitim anlayışında hakim olan yan burjuva devriminin aristokrat ayrıcalıkları devirme mücadelesinde kullandığı özgürlük, eşitlik, akılcılık ve aydınlanma gibi kavramlara yer vermesi bunu kendi eğitim anlayışının temeline koymasındır. Elbette insanı heyecanlandıran bu kavramların eğitimin temel mantığının içine yerleştirilmesi bir gelişmeye işaret ediyormuş görüntüsü verse de durum biraz daha farklıdır. Bir kere dönemin burjuvazisi tüm olgulara olduğu gibi bu olgulara da faydacı bir anlayışla yaklaşıyordu. Yani tüm bu kavramlar burjuva düzenin meşruluğunu sorgulamadığı sürece anlamlı ve güzeldi ona karşı bir muhalefet için kullanılmaya başladı mı mi adını doldurmuş sayılırdı. Ayrıca kavramlara yaklaşım açısı da aynı yararcılığı içeriyordu. Bir kere çok sık kullanılan özgür-

Pers: Türkçe
Konu: H
Yada "h"

lük kavramı toplumun tümü için değil burjuva bireyin serbest piyasa koşullarındaki mülk ve yatırım hakkını ifade etmek için kullanılmaktaydı. Aynı kavram toplumun geri kalanı için ise kendini feodal angarya ve zincirlerden kurtararak hür kol gücünü başka angarya ve zincirlerin emri altına sokmak anlamına gelmeliydi ve geliyordu da aynı durum kavramların geri kalanı için de farklı sayılmazdı. Böylece kavramlara yaklaşımın sınıfsal düzeyi eğitime yaklaşımında sınıfsal düzeyini karakterize etmiştir.

Liberal eğitim anlayışına göre eğitim ikiye ayrılıyordu. Bir üst burjuva sınıflara verilecek olan teorik yönü ağırlıkta olan iktisat, felsefe, hukuk gibi dersleri konu alanı içinde değerlendiren aydınlanmacı, eleştirel ve özgürlükçü (!) eğitim; diğeri ise toplumun üretici sınıfını temsil eden işçi-emekçi sınıflara verilecek olan tamamı teknik düzeyde olan eğitim. Yani yeni bir çağın başlangıç idealleri, yeni yüzyılın değerleri olarak kabul edilen aydınlanmacılık, eleştirelilik vb. kavramlar yalnızca toplumun üretim araçlarına sahip daha üst kesimin hakkı, kullanım malzemesi haline getiriliyordu. Böylece bu değerlerle yoğrulmuş burjuva birey bu değerleri bağlı bulunduğu toplumun çıkarları için yorumlayacak, kullanacak ama bunları asla anlamlandıramayacak olan ve bu yüzden bunlarla fazla vakit kaybetmeden doğrudan üretimin ihtiyaçlarına göre eğitilmesi gereken yığınlar çıkarlarını yalnızca burjuvanın bedeninde yoğurduğu insanlık değerleri ile hakkında vereceği hükümlerde görmeliydi. Oy hakkının tüm halk için eşit geçerliliğinin yalnızca elli yıllık bir tarihinin olduğu düşünülürse (Yeni Zelanda 1917 gibi istisnalar hariç) bu politikanın ne kadar işlevli olduğu, kazanılmış hakların ve yoğun mücadelelerin sonucunda liberal teoriden biçim olarak çıkarıldığı daha iyi görülecektir.

Bu güne gelindiğinde liberal eğitim modeli yığınların yoğun mücadele ve çabaları ile yer yer yumuşatılarak demokratik bir hale getirilmiş olsa da bu öze çok da yansımamıştır. Günümüzde birçokları için (özellikle de ülkemiz aydınları ve eğitimcileri için) örnek sayılabilecek olan bu model demokratik eğitim anlayışından yamalar ve küçük biçim değişiklikleri geçirmiş olsa da 18. ve 19. yy.'da ki anlayışından çokta şeyler kaybetmemiştir. Eğitim sözde tüm halka parasız ve eşit götürüldüğü halde özel okullar ve üniversitelerin varlığı bunun tipik bir örneği sayılabilmektedir. Amerika'da Harvard, İngilterede Oxford vb. üniversitelerin burslu olarak aldıkları birkaç öğrenciyi saymazsak ki bu tartışılır, devlet liselerinden kaç öğrenci aldıklarını sorgulamak gerekir. Dünyanın beyin adam-

larını yetiştiren bu kurumlar kapılarını dünyanın çoğunluğuna kapatmış durumdadır.

DEMOKRATİK EĞİTİM ANLAYIŞI

Bu eğitim anlayışının temelini oluşturan ideolojik eğilimler sınıflı uygarlığın yarattığı tahribattan şu veya bu biçimde rahatsız olan, insanlığın gelişimini özgürlük ve eşitlik anlayışına dayalı aydınlanmacı, evrensel değerlerle kuşanmış enternasyonal bir işbirliği içinde eleştirel düşünceyi paylaşan toplumların yaratımında gören eğilimlerdir. Rousseau burjuva cumhuriyetçilerinden Fourrerci ütöpik sosyalistlere oradan da Marksist bilimsel sosyalist yaklaşımın ustalarına kadar geniş bir yelpazenin desenlerini oluştururlar. Elbette tüm bu eğilimlerin bu yaratım sürecine ilişkin görüş ve önerileri birbirinden farklıdır. Olgulara yaklaşımdaki bu farklılık eğitime yaklaşımda da kendini hissettirse de ortak yönleri daha fazla olduğu için bu yaklaşımların tamamının eğitim ile ilgili görüşlerini aynı başlık altında değerlendirmek sakıncalı olmasa gerek.

Bu yaklaşımın temel özelliği eşitlik ilkesine verdiği önemdir. Eşitliği insanın vazgeçilmez doğası sayarak özgürlüğü onun ayrılmaz bir parçası fonksiyonu durumuna yükseltir. Burada özgürlük liberal anlayışın aksine dizginlenemeyen bir bireyciliğin korkunç yaratımlarının meşrulaştırılması anlamında değil; hak ve özgürlükler, toplumsal üretimin yaratımı ve paylaşımı bakımından eşit olan bireylerden oluşan bir toplumda kendi yeteneklerini bağlı olduğu toplumla birlikte geliştirme, bu gelişimi toplumun geri kalanının hizmetine sunma, kendi bireysel gelişimini insanlığın evrensel, çağda, aydınlanmacı ve eleştirel değerleriyle zenginleştirilme anlamında bir özgürlüktür. Dolayısıyla demokratik eğitim anlayışı eğitimi insanlığın top yekûn gelişimi ve yaşadığı dünyayı anlamlandırma amacının bir işlevi olarak görür. Bu temelde herkes için eşit ve parasız eğitimi hedefler. Yerelci içe kapanık değil, evrensel değerlerle kuşanmış dışa dönük bir eğitim anlayışını içerir. İnsanlığın geleceğini dogmalarla değil eleştirel, aydınlanmacı geniş bir tarih ve toplum bilgisiyle donanmış açılımlarda görür. Bu anlamı ile araştıran ve sorgulayan bir eğitim anlayışını içerir. Eğitim insanlığın mevcut üretim aşamalarından kopuk değil tam tersine teori ile pratiğin hayatın her alanında birleştiği teknokrat bir süreçtir. Diğer bir ifadeyle politeknik eğitim süreçlerini dahiller.

Dünyada en radikal uygulama çalışmalarını reel sosya-

Farklı düşünce ve ideolojilerin tartışılma yeri olan üniversiteler tek bir rengin altında birleştirilmeye çalışılmakta ve düşünce özgürlüğüne burada dahi tahammül edilememektedir.

list rejimlerde göstermeye çalıştıysa da sistemlerin kendi içlerine kapanmaları, farklılıkları yasaklayarak basturmaları, aydınlanmacı ve eleştirel değerleri burjuva yapıntılığı ile mahkûm ederek uzaklaşmaları eğitim anlayışlarının da zamanla bu değerlerden uzaklaşmalarını ve katı dogmatizme gömülmelerini beraberinde getirmiştir. Buradan yola çıkarak demokratik eğitim anlayışının günümüzde uygulanmadığını, çünkü onu içleyecek toplumsal sistemin henüz kendi anlamı ile kurulmadığını söyleyebiliriz.

DESPOTİK EĞİTİM ANLAYIŞI

Sınıflı toplumların insanlığın uygarlık tarihinde boy göstermesinin ardından güçlerini egemen bir erklikten alan topluma yabancı ve ondan uzak egemen bir kastlar, yönetenler sınıfı oluşmaya başladı. Başlarda tanrıların gökyüzündeki kutsal düzeninin yeryüzündeki temsilcileri olan bu güçler sonraları bizzat Tanrı'nın kendisi, gölgesi ve sonunda da güçlerini milliyetçi ideallerin ırkçı söylemlerin ve despotik devletin bizzat kendinden olan (öncekilerden farklı olmaya- rak) oligark ve despotlar haline geldi.

Toplumun dışında ve ona yabancı olan bir erklikten yetki alan ve dolayısıyla kendileri da aynı şekilde topluma yabancı olan bu kast ve temsilcileri toplumsal yapıya dahil olan her kurumu, olgu ve gerçekliği kendi gayri meşru iktidarlarının meşrulaşması ve toplumun gözünde ebedi bir kutsaliyete bürünmesi için düzenler ve kullanırlar. Her gerçeklik bu kutsal amacın bir aracı olarak kullanılabilir.

Baskı, bir toplumu yönetebilmek için tek araç olarak yetersizdir. Toplumunu yönetebilmenin en kolay yolu, hatırı sayılır bir kalabalık için meşrulaşabilmedir ve bunun en temel aracı da eğitim olmaktadır.

Bu anlayışta eğitim kitleleri gütmeye manüpile etme alanı olarak işlevleşir. Burada insanlığın tarih boyunca yarattığı her değer bu amacın basit birer aracından başka bir şey değildir ve her an sansüre uğrama, kırılıp budanma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu tarz eğitim, evrensel değerlere karşı katı, sonsuz bir yerelciliği savunur. Dışa dönük değil içe kapalıdır. Eleştiri, onun en büyük düşmanı olmaktadır. O yüzden dogmatik ve faydacı düşünme yapısı eleştirel düşüncenin yerini almıştır. Aydınlanmacılık ve akılcılık ise çoktan üstün ırkın üstün yöneticilerinin ya da yöneticisinin elinde ikinci sınıfa düşürülmüştür bile. Bilgi ise pratik amaca hizmet ediyorsa bil-

gi değilse gereksiz ve tehlikeli bir safsata. Din, bu eğitim anlayışında büyük anlama sahiptir. İçerik olarak dogmatizmin hakimiyet alanına giren din aynı eğitimi rehber edinen eğitim anlayışı için en iyi dost ve sırdaş olabilmektedir. Elbette amaca hizmet ettiği oranda... Milliyetçilik ise dinin de yardımı ile tek erek olarak kitlelere angaje edilir.

Bu tarz eğitimin sistemli uygulamalarına örnek olarak bir dönemin faşist yönetimlerini görebiliriz. Mussolini'nin İtalya'sı, Hitler'in Almanya'sı ve Japonya bu rejimler sürekli olarak okullarda kabul ettirilmeye çalışılan üstün ırk teorileri liderin fetişleştirilmesi, dinin milliyetçilik ile yaptığı evlilikler ile birlikte eğitim yapılarını amaca hizmet eder hale getirmişlerdir.

Despotik eğitimde öğretmen rejimin bir askeri olarak nitelenmektedir ve ondan askerlik yapması istenmektedir. Örneğin İtalya'da 1930 yılında tüm üniversite profesörlerinden bağıllık yemini istenmiştir. Bu önemli bir ayrıntıdır. Çünkü farklı düşünce ve ideolojilerin tartışılma yeri olan üniversiteler tek bir rengin altında birleştirilmeye çalışılmakta ve düşünce özgürlüğüne burada dahi tahammül edilememektedir.

Aynı biçimde en yüksek değer kabul edilen milliyetçilik İtalya'daki eğitim bakanlığının adını da 12 Eylül 1929 yılında milli eğitim bakanlığı olarak değiştirmiştir.

Böylece günümüze hakim olan üç yaklaşımı incelemiş bulunuyoruz. Şimdi Türkiye'de yıllardan beri uygulanan eğitim sistemine hangisinin daha yakın olduğunu tartışabiliriz.

İsmail Kaplan'ın "Türkiye'de Milli Eğitimin İdeolojisi" adlı kitabından alıntılar yaparak ilerleyeceğiz. (Ayrıca liberal ve despotik eğitim için aynı kaynak bkz.)

Türk milli eğitim ideolojisinin kaynağı Türkiye resmi ideolojisinin kaynağından beslenir. Atatürkçülük olarak adlandırılan ve bilimsel sosyolojik kaynakların uygulanmasından çok bonopartist bir burjuvalaşma hareketi olarak faydacı değerlerin değişen koşullara uygulanması anlamında kullanılan resmi ideoloji, eğitim ideolojisinin çıkış noktasını oluşturmaktadır. O yüzden eğitim ile ilgili Mustafa Kemal Atatürk'ün genç cumhuriyetin yeni nesillere nasıl bir eğitim anlayışının egemen kılınacağına dair tasarımlarının irdelenmesi bakımından belirleyici olacaktır.

Şöyle der Atatürk "Milletin sürekli ve müthiş mücadelesi bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her milletten yeni neslin kuvayı ruhiyesine özel bir vasfın zerk edilmesini talep eder. Bu

Eğitim derleme bir milliyetçilik ve asimile politikasının etrafında şekillendirilmiş, tüm kavramlar kuruluşta hakim çerçevesinde yeniden yorumlanmıştır. Öyle ki din bile değişen koşulların değişen ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılmıştır.

özel vasıf çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile hakkı ile birliği ile ters düşen bütün yabancı unsurlarla mücadele lüzumunu ve milli düşünceleri kemali istiğrak ile her çeşit fikre karşı şiddetle ve fedekarca savunma zarureti telkin edilmesi yoluyla yaratılır." (Atatürkçülük s:296'dan aktaran İ.Kaplan)

Ayrıca "Eski devrim hurafelerinden ve yaratılış niteliklerimizle hiç de ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilen bütün etkilerden tamamen uzak, milli ve tarihi karakterimizle uyumlu bir kültürü kastediyorum." demiştir. (a.g.e)

Atatürk'ün eğitim konusunda sarf ettiği sözler yoruma yer vermeyecek şekilde açıktır. Bu düşüncede eğitim doğudan ya da batıdan gelebilecek tüm etkilerden uzak bu anlamı ile kesinlikle evrensel olmayan, yerelci tarzda örgütlenmiş kendi tarihi ve milli karakterine uygun bir kültürün yaratılmasında kullanılması gereken milli bir araçtır.

Eğitimin milli bir etkinlik olması

konusunu faşist İtalya döneminde işlemişti. Özellikle Eğitim Bakanlığı'nın isminin Milli Eğitim Bakanlığı olarak değiştirilmesini anımsayınız. Ayrıca bu türden bir yorumlayış yorumlayanı ister istemez birkaç sorunun da muhattabı durumuna getirir. İlki kimin için hangi türden bir yorumlama açısından milli karakter? Elbette her ulusun kendine has davranış ve ilişki kodları vardır. Bu, ulusu diğerlerinden ayıran tarihsel bir deneyim ortaklığının sonucudur. Fakat şu da bilinir ki hiçbir ulusal şekillenme diğerlerinden bağımsız olmamıştır ve olmayacaktır da. Her ulus bir diğeri üzerinden anlamlanır, gelişir, kodlanır. Dünya tarihinin diğerlerini dışlayan bir ulusal karakter tahlili de ulusal tarihte hiçbir anlam ifade etmez. Böyle bir dışlama bilimselliğe değil tamamen anti-bilimsel ve ırkçı söylemlere sebebiyet vermekten öteye gitmeyecektir. Bir zamanlar akademi çevrelerinde uzunca tartışılan güneş dil teoremi üzerinden tebessümle geçerken bu gerçeklik daha bir somutlaşmaktadır.

Elbette aynı derecede önemli bir ikinci soru da hangi milliyetin milli kültürü olacaktır. Anadolu birden fazla milliyetin paylaştığı bir coğrafya konumundadır. Böylesi bir coğrafya içinde böylesi bir söylemin bir tek anlamı olacaktır ki o da diğer halkların asimile edilmesidir. Red ve inkar üzerinden gelişen bir eğitim anlayışının diğerlerinin çocukları üzerinde yapacağı tahribat ise daha en başından eğitimin temel evrensel işleviyle çatışmaktadır. Çocuk bağıl bulunduğu toplumsal iliş-

kiler silsilesine yabancılaştıkça kendine, kendine yabancılaştıkça en temel deneyim ve ortaklık ürünü olan kültürel kişiliğine uzaklaşacaktır. Elbette geniş yığınların için kendine ve değerler silsilesine bu denli yabancılaşmış bireylerin çoğunluğu şarttır. Fakat kitle gütmeye mantığı evrensel bir eğitim anlayışının değil despotik bir eğitim anlayışının bir sonucudur. Bu amaçla yapılan bir eğitim sisteminde okullar sistemin kışlası olarak görülürken öğretmenler ise komutan ve asker olarak görülür. Ve böylesi bir emir komuta zincirinde muhalefet pek de hoş görülmemeyen bir olgudur ve kesinlikle zararlıdır. Eğitim Enstitüleri'nin komünist yuvası olmakla suçlanıp kapatılması, 1994 yılında açığa çıkan ve üniversite rektörlerinin MGK'dan aldığı perspektif ve emirlerde bu mantığın bir sonucu olmaktadır. Atatürk'ün öğretmenler için söylediği "irfan ordusu" nitelemesi ordu eğitim ilişkisini bu anlamı ile daha bir açık etmektedir.

Öğrenciler

YÖK ve benzeri despotik temelli kurumlara karşı verdikleri mücadelenin özünde bir sistem mücadelesi olduğunu algılayabilmelidir. Türk Milli Eğitimi ancak bu sayede Türkiye Halklar Eğitimi haline gelecektir.

Despotik eğitimin bir diğer ilkesi de amaca hizmet diğer bir deyişle faydacılık esasıdır. Bu tarz eğitim sisteminde bilgi yalnızca gündelik hayatın gerekleriyle sınırlandırılmış, pratik bir amaca yönlendirilmiştir. Dolayısıyla enternasyonal bir kavrayış, eleştirelilik ve en önemlisi aydınlanmacılık terk edilmiş, yerine pratik hayatın dar teknik araçlarını düzenleyecek bir bilgi ve eğitim anlayışı almıştır. Üstelik bu anlayışta kuru bilgi kafa karıştırıcı uzak durulması gereken bir şey olarak nitelenmiş, yapılan araştırma ve kitapların milli amaçlara hizmet etmesi esası geliştirilmiştir. Öyle ki bu milli kültür evrensel kıyaslamalardan öylesine uzaktır ki ne derece milli olabilirliği de tek doğru yapıcıya, iktidara göre olmalıdır. Bu konuda Mustafa Kemal:"Eğitim ve öğretimde uygulanacak usul, bilgiyi insan için fazla bir süs, bir tahakküm vasıtası yahut medeni zevkten ziyade maddi hayata muvaffak olmayı temin eden pratik ve kullanılabilir bir cihaz haline getirmektedir." demiştir. Böylece despotik eğitim anlayışının bir nüvesi daha olguya yerleştirilebilmiştir.

Türk eğitim sisteminin temel taşları cumhuriyetin ilk yıllarında yukarıda belirttiğimiz temel ilkeler çerçevesinde atılmıştır. Sonrasında bu çizgi hemen hiç değişiklik olmaksızın sürdürülmüştür. Gelişen hükümetler ve programları ve hatta sol ya da sağ muhalefet odakları evrenselci ve aydınlanmacı eğitime dair çok dış dokunur bir eğitim politikasının yapıcısı olamamışlardır. Eğitim derleme bir milliyetçilik ve asimile politikasının etrafında şekillendirilmiş, tüm kavramlar kuruluşta hakim olan faydacı ve milliyetçi anlayışlar çerçevesinde ye-

niden yorumlanmıştır. Öyle ki din bile değişen koşulların değişen ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında dini eğitim belirli bir dönem verilse de zamanla yapılandırılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında dini eğitim belirli bir dönem verilse de zamanla ağırlığı azaltılmıştır. Fakat sonra ki yıllarda özellikle demokrat partinin muhalefete gelmesi ve CHP'nin iktidardan sallanmaya başlaması ile yeni bir araç olarak gündemleşebilmiş ve imam hatipler yeniden oluşturularak dini eğitim tekrardan okullara girebilmiştir. Aslında bunda şaşılacak çok şey de yoktur. Şayet din enternasyonal bir kavramdı ve zararlıydı. Her olguda olduğu gibi din de millileştirilebilirse sorun ortadan kalkacaktı ve öyle yapıldı.

Gelişen yıllar ve hükümetler dinin her seferinde biraz daha millileştirilmesi konusunda çaba sarf ettiler ve böylece milliyetçi bir dinin eğitim olgusuna girişi alkışlarla karşılandı Türk-İslam sentezi dediğimiz olgu da bu aşamaların bir ürünü olarak geçmiş ve geleceğimize yerini aldı. Milliyetçilik, din ve yerelcilik üzerinden şekillenen türk eğitim sistemi zamanla milliyetçilik kavramında da bir değişiklik yapmak durumunda kaldı. Önceki sistemlerin genel amaçlarında yer alan türk milliyetçiliğine bağlı ifadesi 12 Eylül ile birlikte kurulan yeni komisyonda Atatürk milliyetçiliği şeklinde değiştirildi. Böylece uzaklaşıldığı düşünülen laiklik ilkesi tersine Atatürk adına sahiplenilerek din milliyetçiliğinin kopmaz bir parçası ilan ediliyordu.

Türk milli eğitimi görüldüğü üzere despotik üçlemesi ile günümüzde aşılış ya da aşılın tarihsel sistemlerin bir kalıntısı, anlayışın olarak karşımızda durmaktadır. Elbette bunun temelleri toplumun siyasi hayatını bütünleyen yapı ve sistemle ilgilidir. Dolayısıyla değişim öncelikle bu alanda kendini göstermelidir. Sorunu eğitime yapılan şu kadar yatırım, bütçeden şu kadar pay gibi beylik sözlerle geçiştirmeye çalışanlar bu gerçeği kendilerine ya da halka itiraf etmekten korkanlardır. Deveküşu taklidi yapılarak kaybedilecek zamanın olmadığı ise

aşıkardır. Türk eğitim sistemine temellerini veren siyasi anlayışın üç temel yaklaşımı vardır. Birincisi dış karşı korkuyla gelişen güvensizlik. Dünyanın küresel bir hal aldığı günümüz toplumlarında birlikler tarzında gelişen ulus üstü işbirlikleri askeri ya da siyasi dış ile içi soyutlanamaz hale getirmiştir. Bu anlamda daha gerçekçi ve histeriden uzak siyaset çağımızda kendisini dayatmış ve ülkeyi de buna zorlamıştır. İkincisi türk burjuvalaşma hareketi tepeden inme ve ihtilalci tarzda baskı ve zor kullanılarak geliştirilmiştir. Baskı ile gelenin baskı ile korunması gerektiği, zor ile gelenin zor ile yıkılacağı korkusu bu anlamıyla sistemi oluşturan nüveler açısından kabus olagelmıştır. Fakat yine gelinen aşamada korkusuzca atılan demokratik adım dönüşümler zorunlu olan dönüşümü daha gerçekçi ve ayakları yere basan bir tarzda gelişecektir ve bunu koşulları oluşmuştur. Üçüncüsü ise içe duyulan korku temelinde gelişen asimile temelli yaklaşımlardır ki bu korkunun da salında yersiz olduğu demokratik ve özgür bir bütünleşme çerçevesinde kardeş halkların beraberce yaşayabileceği sorunun bir tarafınca kuşkuya yer bırakmayacak şekilde açığa çıkarılmıştır. Ayrıca, artı gelinen aşamada inkar imkansızlaşmış, ana dikkatlemleriyle en demokratik talepler eğitim yapısının köhne yapısına darbe vurmıştır.

Değişim Türkiye için kaçınılmaz görülmektedir. Sistemi oluşturan despotik zihniyetin elle tutulur tarihsel bir zemini kalmamıştır. Dolayısıyla eşitlikçi bir eğitim sisteminin gerçek anlamda yapılması çok uzak görünmemektedir. Yeterki soruna doğru yerden bakabilelim. Türkiye'de eğitimin demokratikleştirilmesi mücadelesi dolayısıyla sistemin demokratikleştirilmesi mücadelesini de verebilmelidir. Özgür düşünce yuvaları olan üniversiteler buna ön ayak olabilmeli öğrenciler YÖK ve benzeri despotik temelli kurumlara karşı verdikleri mücadelenin özünde bir sistem mücadelesi olduğunu algılayabilmelidir. Türk Milli Eğitimi ancak bu sayede Türkiye Halklar Eğitimi haline gelecektir. ▲

ARDABA

Di zikê tariyeke bêdeng de ricifim
 Ji wê ricifinê berbangek peqiya
 Berbangek bêdeng
 Bêzar û bêreng
 Wê demê min gotibû:
 -di bêhna qîrînê de digirîm
 dengê mizgîneke bênav jê bilind dibe
 wek bayê havînê li pêşiya demê dipeke
 ew çax min li wir ar-da-ba: ARDABA!

Di wan xewnên xwe yên tirsonek de
 Min arzeleyek trajedîkêş dît
 Ew arzela ku bi melodrameke
 Xwekujer hatibû oxirkirin
 Dîtinek xemyar li hambêza latek sar
 Û ji xwe westiyayî
 Dem jê bêhaydar ew ji demê stemkar
 Di binê mirûziya deman de hefandî
 Xewperestek tevizandî
 Xewneperestek xewnnevandî
 Ew arzela ku
 Ji xwîna lehengekî xeyalîştî şîn bûbû
 Xwîna keçek rind û delal û qeşeng Ardaba
 Ey ARDABA
 Te çima dilê min kirî ar û da ber ba?
 Ez nizanim ARDABA
 Nizanim tu li çend çiyayên xemkêş gerî
 Ez nizanim çend çiya û robar
 Çend gund û bajaran lingên te maç kir?
 Ez ji te re dibêjim ARDABA
 Çi ye ev halê min û te?
 Ez dizanim te hîn wan kesên zarokan
 Wan konên li serê singûyan cemidiyî
 Ji bîr nekiriye

Wan kesên ji jiyanê têrnebûyî
 Wa ye îro li ser gula te xuya ye
 Ji ber wê ye her ku devê min vedibe
 Ji awaza min kêteyên navê te tên hev
 Ma qey tu qedera min î
 An tu ez bûna min a veşartî yî?

Ji bo çî ye bêje ji min re
 Newxe çima rêzikên min ên birîndar
 Bi navê te têne xemilandin?

Tu ji bîra min naçî
 Dixwazim navê te veşêrim
 Pirêzeyên te yên bijare bihûnim
 Ji rojên tarî û tengezar
 Bêzar û hewcedar re ARDABA!
 Niha jî ez ji bêtebûnê
 Û tenêtiya xwe ya revînok dicimcimim

Di nava xwe de dikelim
 Wek stêrkên sarbûyî giran û xumam
 Ji bo roja teqîna tevlîheviyê
 Bêdeng disekinim
 Di ponîjîneke kîmyewî de
 Li hev digirim

Ez ji bo te dicimcimim ARDABA!
 Li benda wê rojê me ARDABA
 Li benda dîtina wê roja te me
 Ew roja destpêka jiyana te
 Û rojên listikên te yên xapane
 Xeyalên teyî geşlewendî
 Ez ji bêvegeriya te dimirim li vir
 Deng bide ARDABA!
 Deng bide rihê min ê ezîz
 Deng bide heya kengê li vir im ji bo te!

BERBANG

Va ye dîsa li ser te me ey kaxiz! Va ye dîsa bi xewna vî bajarî bi xwe dihesim. Ewê kîjan guh nalînên min bibihîsin. Ew şeva ku bi hemû rûmeta xwe kolanên dilê min hambêz kiriye, stêrkê xwe li bin kîjan kevirî fetisandiye? Ax bêbextim ax! Min hemû rê jibîr kirine. Û bûme weke qirşikekî li ber ba. Ev xumîna çî ye tê? Zirmîna çî ye, gurmîna çî ye....?

Dibêjin di şeva ku roja xwe bi saxî dabelihandiye de çend evîndarên bêbask rondikên xwe bi bombeyan teqandin. Ewran ji wê kêlikê de kon vegirtin li ser berbanga vî welatî. Bajar di xwînê de maye. Mîna şoreşgerê şerpeze ku rengê ala xwe jibîr kiriye. Ez li dilopên awirên te digirim. Bi kûçik û pisîkan re, bi kûçik û pisîkên vê axa çarbirçî ez li ser her taxeke vî bajarê ku neviyên xwe wek penaberan dihevine, li ser piya dikevîm pêşbirka 'kî mîza xwe dîr bavêje'. Ax ez wek berazekî hemû adetên civaka xwe dicûm! Min efû bikin ey mirovên bermayiyên qirkirina evîndaran.

Kê çavên min hînî mirinê kirin? Kê deriyê dilê min li avakarên qesra evîndariyê vekir? Kê deşta dilê min a terikî bi xwîna lehenge çîroka min î bêmîrad av da? Ew dilê ku ji xwediyê xwe bi çargavan direve dilê kê ye?

Va ye dîsa li bazara pirsan ez tenê me. Va ye dîsa bi barana fikrên ku serê xwe li ber hilweşîna ciwaneke têrxîşim û lawaz şûstine tu genimê min, zadê mijangê min gulabaran dikî. Li sükên ku ji zû de derabeyên dukanên xwe girtine ji kengî de hehecikên çavê xortekî bi tivinga tenêtiyê têne kuştin. Û ji kengî ve pinpinikên kulê li ser saxên helbesta min hêlîna xwe çêdikin bi guliyên Zînê yên daristana dilê min tên fetisandin, ji kengê ve.....

Berberosêke reqas ji tîna agirê evînen kezebşewat pêk tê di nav avahiyên vî bajarî de nêçîra siya gaven evîndaran dike. Hay ji we, ez ji we re vê birînê ve-

bêjim hûnê karibin li ber lehiya wê bisekinin. Hay ji we hûnê karibin rahêlin perçeyek biçûk ji bizotê dilê evîndaran. Na, na qet di xewnên xwe de jî nêzikî dûmana agirê evîne jî nebin.

Bi destûra beyaniya vê rojê û bi maça hetava birûskên çavê Xecê ezê dest bi vegotina wê mirinê bikim. Rojêke germ bû. Çîve çîva çivîkan di nav teqereqa bajar de kêlî bi kêlî difetisî.tevayiya avahiyan guhê xwe bel kiribûn û bi tirs dinihurin. Haya min qet ji feqa mirinê, ango ji zîldana lema evîne tunebû. Wê demê paleyê dilê min gişa bi çoşke mezin erda dilê min a beyar

tevir didan. Serxweşî gelekî ji min dîr bû û dînbûnê çirûskeke xwe yî bi qasî misqala zereyâ li ser min nehiştibû. Di nav bextewariyeke bêhempa de di nav behra mirovan de ber bi derizandina hîmê kamraniya xwe ve dimeşiyam. Bi serê şêx bi sê telaqê bêfitwe û bi mala kaliko bi tu hawî haya min ji deriyê dilê min ê vekirî tunebû. Berê ecacek mezin rabû. Ecaca giyan û qîrînen westiyayî. Min xwe ji nişka ve di nav nêrinên xezaleke beza, revok û çavbehr de dît. Keziyên şevîni mîna qiloçên di çavê min de radibûn, dilê min dax didan. Hemû paleyên dilê min kirin penaber li çolan û li şûna tevirdana wan, bizrê bizotê evîne hatin reşandin. Cihokên erdnîgariya hebûna min ji talaveke nû re

dihirikin. Li ser deşta dilê min darên agir şîn hatibûn. Êdî roj birg dişewitim. Roj bi roj darên dilê min ên ji êgir mezin dibûn, parxwaneyê min parçe parçe dikirin û tov berdida derveyî parzemîna laşê min bûbûm agir û min tişteke bêşewat nedihîşt. Bajar bûbû gunehkarek û di dojecha min de dişewitî (ez jixwe re li çend zebaniyan digirim). Niha li ser sergoyê xweliya laşê min mirîşk ji xwe re li xwarinê digerin û bi ser min de zilqa xwe dikin.

Çawa dinalin lehenge çîroka min, hûn nizanin, na, na hûn nizanin. ▲

BIR(C)A TEMENEKÎ

Li ser wan bircên pîroz

Li ser van bircên hilweşiyayî

Hemû hestên me dibûn kevîr

Û dîwarên kelliha wê evîne

Me kevîr bi kevîr

Di dilê xwe de billind kiribû

Her kevîr jenek bû

Her jan hêslrek bû

Û her hêslr dlopek xwîna evîna me bû

Li ser her kevîrî

Nameyek

Ji kelepora memê rîhspî

Li ser her nameyê

Dlopek hêslrên çavan

Ji zîna çav ewrgirtî

Ma çarênûsa her evîne ev e yarê?!

Li dijî çavsorîya çarenûsa evîne

Tenê hêslrên çavên me hebûn

Stûnên kelliha bargiran

Tenê dilê min û dilê te bûn

Û miftayên kelliha devqeydkirî

Tenê çavên te bûn

Ji ber ku

Nêrînên te

Dibûn peyvên dilê te

Û bi awayekî şermokî

Di dilê min de cih digirtin

Lê nêrînên min yên tijî jan

Dibûn rêwiyên bi hêrs

Û bi rê daketin

Ber bi dîmenên

Ku ji bo me hatibûn qedexekirin

Erê yarê

Çarenûsa me yî reşgîrêdayî evîna me

berneda

Hêslrên evîna xwîngirtî

Bûn lehî

Û evîndarên kellihe

Ber bi payîza hestkustîne ve birlin

Û sal bihûrîn yarê

Çûyîna ser wan bircan

Min li xwe qedexe kir

Ji ber ku

Her pêlêkirîna jana xwe

Mirov ji nû ve, ji nû ve dike

[Bi]bêje

Ka were em birîna xwe vedin. Ka were em weke çivîkeke hêlinê çêdike, em bi wî awayî ji hev bixin hêlîna xwe. Ka were em bi-nihêrin çend goristanên windabûyî hene di nav birîn û bîranînên me de. Hate bîra te ne, hate bîra te ku paleyên evîna me çawa hatin kuştin. Û çemên evîna me çawa hatin xeniqandin. Çend bihar hatin fetisandin di nava giyanên me de. Çend kulîlk çilmsîn, ji bêhn-nekirinê. Çend zarok bê dayik û bê bav man li ser axa ku evîna me tê de dijî. Çend zarok bûn parsek û ketin nav bajarê evîna me. Ma emê çawa bihewin? Ma emê çawa dîn nebin û bi kuçeyan nekevin? Bibêje ji min re. Wisa bêdeng nemînî.

Ka were em vedin dîroka xwe. Ey evîndara vî welatî! Ka bibêjî, çawa hate fetisandin evîna Mem û Zînê? Her tişt ber bi dawiyê ve diçe. Azadî he weke ronahiyekê diçirûse, lê pir dûr e. Destê xwe dirêjî wî bikî. Bihêle bila te jî bişewitîne agirê evîne. Ma heta ku tu neşewitî, tu yê çawa fêhm bikî ji evîne. Her tişt ji qehra xwe diqurmîçîne. Xwe dişewitîne her tişt. Çi ji mirov re dimîne bibêje, netirse. Di dawiya temenê te de, wê çî ji te re bimîne? Va ye ez li vir im. Te dibînim. Te bi çavên dile xwe dibînim. Dildar çiqas dûr biçin ewqas nêzî hev dibin. Dizanim şev û rojên te çawa derbas dibin. Dizanim tu her roj çawa dijî. Hê jî diperpitî tu di nava pêlên jiyana bijar de.

Her gotin dereweke din tîne bi xwe re. Her gotin ji xwe direve. Û her kes dixwaze xwe mafdar derxîne. Lêvên te biyanî mane ji evîna te re. Ma ezê çawa qala evînekê bikim li vî welatî. Ma qey tu nafikirî ku çima hejmara helbestvanan her ku diçe zêde dibe li vî welatî. Ma ev çî ye ku em dikîşînin, çend dem e. Ma tovên evîndariyê berî her derî lê vî welatî nehatibû reşandin.

Çima deng ji te dernakeve. Dizanim qîrîneke mezin bi te re heye. Te qîrîn di nava xwe de mezin kirine. Lê qîrînên te bêdeng mane. Giyanê te weke stêrkekê ye. Gotinên te weke şevêkê, li berbangayê xwe digere. Ma gulek dikare li benda çen biharan bimîne, çend baranan. Ji min re bibêjî...

BES E!

Dîn bibim

Ji çongan bikevim

Ma min çawa hişt...

Dengê min xwe fetisand

Daliqandin xwe bêjeyên min

Helbestên min dev li xwe kirin

Ji mir bibêjin

Ma wê çawa bê nivîsandin

Çîroka lehengên windabûyî

Welatê min

Welatê min hê jî

Li termên evîndarên xwe digere....

Ey mir(h)ovno!

Ne birîndar im

Birînhar im

Ne helbestkar im

Helbesthar im êdî

Ez

Li vî welatî...

Bahoz BARAN

WANEYÊN ZIMAN -II

DUBAREKIRINA TÎPAN:

Di zimanê kurmancî de tîpên dubarekirinê nîn e. Ger di bêjekê de tîpek dubare hebe, yek ji wan jixweber dikeve.

Mînak:

xurt	xurt-tir	xurtir
rast	rast-tir	rastir
kurt	kurt-tir	kurtir
paş	paş-şiv	paşiv
yek	yek-kîte	yekîte

Ji bo tîpên nêzî hev:

rind	rind-tir	rintir
pişt	pişt-dawî	pişdawî
dewlemend	dewlemend-tir	dewlementir

Lê ev rêpîvan hin caran di peyvên hevedudanî de, alozî û astengiyan derdixe pêşberî mirov, ji ber vê rêpîvanê, mirov nikare du peyvên ji hev derxe.

Mînak:

şer-rawestandin (şeyên poran)	û şer-rawestandin
ter-kirin (şilkirin)	û terk-kirin
serok-komar	

Di rewşên wiha de, azîneya herî bikêr, mirov bendikekê têxe navbera herdu birên peyvê.

PEVGUHERÎNA TÎPÊN KURT Û DIRÊJ:

Tîpên nîv-dengdêr (y h w) tîpên berî xwe kurtir dikin. Dema ew tîp ji holê radibin, dengdêreke dirêj cihê dengdêra kurt digire.

Mînak:

Cî	cihê te
Sî	siya wan
Rî	rihê wî
Rû	riwê min

CUDAHIYA DI NAVBERA ALFABEYA

TIRKÎ Û KURD DE:

Dengên ku di alfabe ya kurdî de nîn in: ğ ı ö ü

Dengên ku di alfabe ya tirkî de nîn in: x w q û î ê

DI KURDÎ DE PEVDENG:

Di kurmancî de, ji bilî 31 tîpan pevdengê (diftong) heye. Ew jî "xw" ye.

Mînak:

Tiştêkî pir şor e	: xwê
Tiştê ku li pey agir dimîne	: xwêlî
Bê sol	: pêxwas
Kesê xwenda	: xwendevan

Cihê xweliya baçikê : xwêlîdank

Yezdan : xwedê

Zarokê xwişka mirov : xwarzê

Li rayan digere : xwîn

KÎTE:

Ew beşê peyvê ye ku, bi yekcarî ji devê mirov derdikeve.

Di kurdî de hejmara tîpên ku kîteyan pêk tînin, ji yekê heta pêncan e.

1. Kîteyên ji yek tîpan pêk tên: a e î.
2. Kîteyên ji du tîpan pêk tên: av aş êş ax çû rû.
3. Kîteyên ji sê tîpan pêk tên: ast tew şev kor şer mêr.
4. Kîteyên ji çar tîpan pêk tên: hewl merc dewr bext kevn.
5. Kîteyên ji pênc tîpan pêk tên: stand stêrk şkeft stran.

PEYV Û RÊBAZA DARJITINA WAN:

Peyv ku jê re bêje jî tê gotin, ev tişt e ku ji kîteyekê yan ji çend kîteyan pêk tê û xwediyê wate û peywîrê ye. Hest û ramanên mirov bi riya peyvên digihînin mirovên din.

Daçek jî mîna peyvên tene pejirandin, lê ew bi xwe ne watedar in. Tenê ew di nava hevokê de peywîrêkê bi cih tînin. Peyv li gorî kîteyan ku wê pêk tînin, ji hev cuda dibin.

Peyvên yekîte: av tav mar ker yar xewn şîn

Peyvên pirkîte: baran dewran tevger raxistin çêkirin şoreş

JÎ ALIYÊ SAZBÛNÊ VE PEYV:

Peyvên xwerû: Ev cure peyv ji hêmanekê tenê pêk hatiye û dema jê bê xistin, wateya xwe ji dest dide.

Mînak: azad hest roj şer kon sar ket

Peyvên hevedudanî: Peyvên hevedudanî ji çend hêmanên serbixwe pêk tên. Dema mirov wan ji hev bixe, her peyv xwedî wateyeke serbixwe ye. Ango pîrî caran wateya peyva nû, ji yên ku wê pêk tînin gelekî dûr e.

Mînak: desteng, çavreş, zikreş, germav, diltenik, çavsor, diltenik, sorbûn, rizgarbûn...

Peyvên pêkhatî: Di kurdî de peyv bi alîkariya hinek qertafan pêk tên.

•Peyvên bi alîkariya pêşgirekî pêk hatî: zabûn, hilanîn, vedan, daketin, çêkirin, berdan, dadan.

•Peyvên bi alîkariya paşgirekî pêk hatî: şadî, hişyar, destek, dizek, firandin, dayîk, berçavk, tevger, şoreşger, karker...

Nîşe: Di kurdî de qertafên ku dikevin navbera peyvê û guherîna di wateya wê de pêk tînin jî hene.

Mînak: Ji şewitînê şewat
Ji xebitînê xebat

Ji filitînê felat
Ji weşînê weşan
Kurtenûçe, sererast, nûzenûz, germegerm, gurmegurm, xuşexuş, kurtepişt

QERTAF: Dibin du celeb.

•*Qertafên çêkirinê*: Gava ku bi peyvên re tîpên danîn, wateyeke nû derdikeve.

Mînak: xwêlî xwêlîdank
çav berçavk
dest destî
dest destmal
dest destav

Nîşe: Di kurmancî de qertaf ji bo peyv çêkirinê hem tîpên pêşiya peyvê, hem jî tîpên dawîya peyvê.

•*Qertafên kişandinê*: Gava bi peyvên re tîpên dayîn wate naguhere.

Mînak: daket kurdî gotûbêj

Nîşe: Di kurmancî de qertaf tîpên pêşî, paşî û nava peyvên.

DI WARÊ RÊZIMANÎ DE CUDAHIYÊN KURDÎ Û TIRKÎ:

• Di kurmancî de qertaf dibin sê cure. Paşgir, pêşgir û navgir. Lê tirkî de tenê paşgir hene.

Daket Kurdî Gotûbêj

• Di kurmancî de cînavkên kesan dibin du celeb. Lê di tirkî de cînavkên kesan yek e.

Cînavkên Xwerû Cînavkên Tewandî

Ez	Min
Tu	Te
Ew	Wî/Wê
Em	Me
Hûn	We
Ew	Wan

• Zimanê kurdî zimanekî tewangbar e.

Nan	nên
Çiya	çiyê
Ziman	zimên
Nameyek	nameyekê
Coşek	coşekê

• Zimanê kurdî zimanekî zayendî ye. Ango hemû peyvên ya mêr in yan jî nêr in.

Hevalê min	(Nêr)
Hevalê min	(Mê)
Wî got	(Nêr)
Wê got	(Mê)
Lo	(Nêr)
Lê	(Mê)

CUREYÊN PEYVAN:

Guherbar	Neguharbar
Navdêr	Hoker
Cînavk	Rengdêr
Lêker	Gihanek
Veqetandek	Daçek
Jimarnav	Baneşan

TÊGEHÊN RÊZIMANA KURDÎ

Rêziman : Gramer	Gerguhêz : Geçişli	Hevedudanî : Bileşik	Binavkirî : Belirtîli
Deng : Ses	Negerguhêz : Geçişsiz	Pêkhatî : Türemiş	Dunik : Kesme işareti
Pevdeng : Diftong	Avanî : Çatı	Daçek : Edat(ilgeç)	Kevanek : Parentez
Tîp : Harf	Tewang : Büküm	Gihanek : Bağlaç	Pirjimar : Çoğul
Dengdêr : Sesli	Tewandin : Bükmeç	Baneşan : Ünlem	Yekjimar : Tekil
Dengdar : Sessiz	Cînavk : Zamîr	Veqetandek : İsim takısı	Mêjer : Miktar
Kîte : Hece	Rengdêr : Sifat	Jimarnav : Sayı adları	Hemwate : Anlamdaş
Peyv,wuşe : Sözcük	Hoker : Zarf	Kirpandin : Vurgulama	Dijwate : Zıt anlamlı
Bêje : Sözcük	Guherbar : Değişken	Xal : Nokta	Hewdeng : Sesteş
Hevok : Cümle	Neguharbar : Değişmez	Bêhnok : Virgül	Navdêr : İsim
Kirde : Özne	Erênî : Olumlu	Xwerû : Sade	Lêker : Fiil
Bireser : Nesne	Neyînî : Olumsuz	Têrker : Yükleme	Qertaf : Ek
Zayend : Cinsiyet	Rader : Mastar	Dem : Zaman	Pêşgir : Önek
Nêr : Eriş	Kişandin : Çekim	Dema Bê : Gelecek zaman	Paşgir : Sonek
Mê : Dişil	Dengsazî : Fonetik	Dema Niha : Şimdiki zaman	Navgir : Ortaek
Nêtar : Nötür	Peysazî : Morfoloji	Dema Borî : Geçmiş zaman	Rawe : Kîp
R. Bilanî : Dilek Kipi	Hevenav : Cins isim	Bergeh : Yön	
R. Vênî : Gereklilik Kipi	Serenav : Özel isim	Xalbandî : Noktalama	
Tebatî : Pasif	Komenav : Grup ismi	Vekîtdandin : Heceleme	
Lebatî : Aktif	Ravekirin : Açıklama	Bilêvkirin : Telafuz	

Amadekar: Deştî Rewşen
Çavkanî: Rêzimana Kurdî - Samî Tan
Dibistana Kurdî - Cd.

WATEYA HINEK BÊJEYAN

aborî = Ekonomi	dozger = savcı	seqem = ayaz
agahî = bilgi	erdnas = jeolog	serdan = ziyaret
ango = o halde, yani	erdnîgarî = coğrafya	şaristan = medeniyet
asayî = normal	erênî = olumlu	şayesandin = betimlemek
ast, rade = seviye, derece	ewle = güvenilir	şêwirmend = danışman
avakirin = kurmak	ezmûn = sınav	şîrove = yorum
awarte = olağanüstü	fêrkirin = öğretmek	tawanbar = suçlu
babet, mijar = konu	fîşar = saçam	tomar = kayıt
balafir = uçak	gef = tehdit	têgihîştin = kavramak
balkêş = ilginç	gengaz = mümkün	têkel = karma
bazirgan = tüccar	giyan = ruh	têvel = çeşitli
berbang = şafak	gotar = makale	teqez = mutlak
bêhemd = istemeden	guldank = vazo	tîp = harf
bersiv = cevap	helwest = tavır	mixabin = maalesef
beşdarbûn = katılmak	heman = aynı	mînak = örnek
beşdar = katılımcı	hemdem = çağdaş	nakokî = çelişki
bikaranîn = kullanmak	hest = duygu	nemaze = bilhassa
biryar = karar	heste = çakmak	nepend = gizli
biwêj = deyim	heyber = varlık	newa = melodi
bobelat = felaket	hilberîn = üretmek	nîjad = ırk
bûyer = olay	hêma = imge	pejirandin = kabul etmek
bûnewarî = varoluş	hincet = bahane	peresend = evrim
celeb, cur = çeşit	hişmendî = bilinç	pergal = sistem
cemser = kutup	jêbir = silgi	pêkanîn = oluşturmak
cûda = farklı	jîndar = canlı	pêl = dalga
civîn = toplantı	kambax = berbat	pêtal = meşale
çapemenî = basın	kamran = mutlu	pol = sınıf
çavdêr = gözlemci	karesat = afet	peroş = heyecan
çavkanî, jêderk = kaynak	kedkar = emekçi	qeşeng = yakışıklı
çespendin = ispatlamak, onaylatmak	kedxwar = sömürücü	quling = turna
dad = hukuk	kîte = hece	ragihandin = iletmek
dadgeh = mahkeme	kujer = katil	rayedar = yetkili
derfet = olanak	lawaz, qels = zayıf	rexne = eleştiri
dever, herêm = yöre	lêkolîn = inceleme	vejandin = diriltmek
dilîn, hest = his	lewre = dolayısıyla	vajî = ters
dilsoz = bağlı	maf = hak	xwerû = orijinal
dîl = esir	rêgez = prensip	xweza = doğa
diyari = hediye	rêje = oran	zarava = lehçe
domandin = sürdürmek	rûmet = hzn	zayend = cinsiyet
	rûpûş = maske	

Amadekar: Baskê Kurdî

Kirmanckî de kitabêko erjaye: "Binê Dara Valêre de"

Kurmanckî û sorankî ra dima lehçeya kurdî ya. Na lehça sey her diyanê bînan zaf nênuşîyaya û xo mîyan de wayîrê nuştekiya sitandarte nêbîya. Ma zanê ke wendox û nuştoxê kirmanckî tay ê. Êyê ke estê zî zaf zor nêdanê xo ke zîwanê xo weş biwanê û binusê. Kirmancan ra tay sey kurdanê ke zîwanê xo tam nêzanê û mentiqê tirkî qalanê înan de hakim o, vanê; "Kirmanckî qîmê ma nêkena. Ma nîşnê fikr û hîsanê xo bi aye bîyarê zîwan. Gama ke ma wanenî zî, ma zîwanê nuştoxan ra fam nêkenî. Her kes goreyê dewa xo nuseno û her kes xo ser yew alfabe şuxulneno. Ma şaş mendê ke ma kamî dima şênî..."

Kirmanckî ra hesnêkerdaxî zî vanê, "Kirmanckî zîwanê modern, edebî, îlmî, sitandartbîyaya... nîya. Kesê ke bi eynî lehça qalî kenî zî yewbînan ra fam nêkenî..."

Roşan Lezgîni bi kitabê xo-yê hîkayeyan (Binê Dara Valêre de) seke nê heme fikranê xiraban rê yew cewab bido û înan pûç bikero. No kitab nawneno ke kirmanckî reyde zî kê şînê çîyanê modern binusê. Kirmanckî qîmê kê kena, kê pê hîs û fikranê xo, hes û waştîşanê xo, derd û kulanê xo bi awayêko tewr rindek bîyaro zîwan.

Roşan Lezgîni, nê hîkayeyê ke nuşte reyde nawneno, ke kirmanckî de zî yew zîwanê sitandartbîyaye esto. Çünke, hîkayeyê ke nusîyayê, zîwanê dewa xo reyde yan zî zîwanê yew mintûqa reyde ney, zi-

wanêkê muşterekî reyde, formanê tespîtkerdeyanê çorşmeyê gurûba xebate ya Vateyî reyde nusîyayê. Na gurûbe ke semedê sitandartbîyayîşê lehçeya kirmanckî kombîyayîşan virazena û semedê rastnuştîşê kirmanckî giramerî ser o xebitîyêna, formê çekuyan ê muşterekan tespît kena. Kitabê Roşan Lezgîni reyde merdim fêkiyan û erjê na xebate zî vînenno.

"Binê Dara Valêre de" nameyê kitabê Roşan Lezgîni yo, ke reya verêne Weşanxaneyê Apecî zimistanê 2002 de, Stocholm de neşr kerdo. Labelê, no kitab heta nika welat ra dûn bi. Ma nêresabi. Weşanxaneyê Vateyî ke İstanbul de newe abîyo, zimistanê 2003 de newe ra sey çapa diyîne weşanayo û no kitabo erjaye resnayo sîneyoxanê kirmanckî.

No kitab hetê nuştoxî ra ta-dîyayo lehçeya kurmanckî (kirdaskî) û wisarê 2003 de İstanbul de Weşanxaneyê Elma (Elma yay.) bi nameyê "Li Bin Dara Biyê" weşanîyayo. Mi gore no kitab namzedê açarnayîşê zîwananê ewropîyan û her zîwanî yo, ke edebîyatê ma temsîl bikero.

Kitab de des hebî hîkayeyî estê. Hîkaya verêne "Huzna" bi enhewa dest pêkena:

"Huzna vila sûra wisarî
Poro sîya, giley sey marî
Qama derge, bejna barî
Ax û yeman to Huznayê

No sewto sote, janêko teze, naşî û saf, mîyanê cîgerêka pake ra vejîyênê û koyan ra bînê vila..."
Gelo na Huzna kam a? Yew kêneya

qurbanbîyaya yan zî sembola welatê nuştoxî ya?!...

Yew helmo ke boya eşq, sîneyîş û mehzûnîye tira yeno, ke bi yew ziwano şîrîn û şîrên nusîyaya. Tena na hîkaya de ney, heme desine de zî seraser no ziwano edebî yo şîrîn û şîrên esto. Rasta ey, kê ziwane Roşan Lezgîni ra mird nêbeno. Heme hîkayeyî bi ziwaneke edebî û zaf delal nusîyayî û hetê estetîkî ra zî zaf hol ê. Qiseykerdişê Roşan Lezgîni de wina aheng û melodî esto ke kê ci ra vengê şîrênîya awa koyan eşnawenî, wina lîrîzmêko tabîî tede esto ke merdim nêşîno wendişê ci ra mird bo. Ziwaneke heriknaye, şîrên û bîrîm, ziwaneke newe yo. Hetê îmge, metefor, îdyom û bi taybetî zî hetê çekuyan ra kitabêko zaf zengîn o.

No kitab, ê yew rey wendişî nîyo. Mi bi xo no kitab tenê di rey wend. Ê panc hîkayeyê ewilîni ke verî kovara Vate de vejîyaybî, mi panc rey wendîbî û herhal ez go hîna zaf rey zî biwanî. Ziwane nuştoxî sey awêka zelale herikêno. Tasfîrê ey zaf pêt ê. Hîkayeya diyîne de Hesê Puskulî wina tasfîr keno: "Hes ame. Errrik! Ez çî vîmena heuw? Mîyanê ê koyan de, o gelîyo xorî de, cîteyê şelwarê sîyayê xasî yê Dîyarbekirî serê qonderanê zîncetujanê beriqnayan de dayê xo ra. Mîyêka sipî a bîrîsmêne mîyaneyê xo ra, serê şelwaran de piştî; mîyane kerdo bari. Cor de êlegêko kewe û gocagin serê îşligê çeqerî de dayo xo ra. Her di kalekan ra puskulê rengênê şîlabenda torkî helqetnê. Vanê semedê xatîrê nê puskulanê şîlabenda ey bîyo ke nameyê ey bîyo Hesê Puskul." Û cêr de zî vano, "La xora veyweyo ke kêneyî tede nêbê Hesî rê çî veywe yo! Şan keno ke defê xo bidîrno, zirna fekê Pîresînî de bîya lal. Kêneyî tîlîlî veng danê û Hes bîyo bar..."

Kitabê Roşan Lezgîni ê hîkayeyan "Binê Dara Valêre de" serra 2002 de xelata edebîyatî a Weşanxaneyê Apecî zî girewta. Na reya verên a ke Weşanxaneyê Apecî xelatêk daya kitabêkê lehçeya kirmanckî (zazakî) û na reya verên a, ke yew kitabê kirmanckî xelatêk gêno. Derheqê xelatda-

yîşê nê kitabî de edîtorê Weşanxaneyê Apecî Alî Çiftçi wina vano: "Ma bi zanayîşê qedr û qîymetê nuştoxanê xo serfiraz benê û wazenê bidê zanayîş ke xebata hêca, yena teqdîrkerdiş." Û dima ra wina dewam keno, "Demeyo ke eserê edebî bi lehçeya kirmanckî binusîyê, hem ziwano xurt beno hem zaf çîyî vindîbîyayîş ra xelisîyenê û hem zî edebîyatê kurdkî hêna pêt (zengîn) beno.

Seba ke hîkayeyê Roşanî hetê edebî ra xurt û pêt î. Hîs û heskerdena kurdan weşîfade kenê. Heto bîna ra, lehçeya kirmanckî de hîkayeyî zaf kêmi nusîyayê û Roşan bi hîkayeyanê xo beno numûneyêko baş. Bi nê hîkayeyan edebîyatê kurdkî rê xizmet kerdo... (Vate-19)"

Reya verên a ke ziwane ma de no tewir hîkayeyî nusîyayê. Ez verî qet raştê no tewir kitabî nêamîya.

Xebata qapaxî hetê Alî Haydar Güdenî ra bi şeklêko hol virazîyaya ke xurtîya kitabî nawnena. Û Tirkîya de neşîrbîyayîşê nê kitabî çîyêdo zaf muhîm o. Weşanîyayîşê kitabanê wina qalîteyan îmaj û pîrestîjê weşanxaneyî ser o zî tesîrêko musbet keno. No kitab mela weşanxaneyî rê zî bibo wesîleya xeyrêne û ez zana ke Deniz Gündüz zî bi eşq û keyf no kitabo erjaye ser o xebîtyayo ke Weşanxaneyê Vateyî zî Tirkîya de cayê xo bigîro. Ez vana qey no eşq û coş ra nameyê weşanxaneyî nameyê nuştoxî ra hîna gird nusîyayo.

Ez nuştayê xo no paragrafo tewr peyênê "Binê Dara Valêre de" reyde biqedêna:

"...nê janê ke ma ancenê, nê janê ke ma zerrî ra xo teslîmê îman kerdo, senî vera ma de agêrenê sukûnetêka şînasî û aram-aram ro ma pêşîyenê. Û bêtalîbî seke teqdîrê Homayî bo, seke bapîranê ma ra mîrat bimano ma rê, wina zerrî ra û ende zî delal, mîyanê çareyê ma de neqêşîyaya. Azadî zî sey yarîyêka çorse didananê xo ro ma beş kena û helbet ma tim bakîr ê, vera her qewimîyayîşê heyatê xo de.

Ê ke verê beme çî vîrê ma ra şînê zî merdeyê ma yê..." ▲

Rêçevan

Rêçevan

Rêl rêl neçe

Rênivîsa vê rêçê nîn e

Li rizdeya nemêze

Û ne li cihê dûr

Ne jî li van nêza bigere

Dibe ku

Li mêrgan babircek

Li deryayan babirek be

An jî çîrokek balaberz

Ji biçûkatiye

Mabe di bîra te de

Ew jî nola çûkê Hûma

Li paş Çiyayê Qafê jiya be

Dibe ku

Ew nexşeya li dîwêr daleqandî

Wêneyê wê xweşkokê

Banûya warê meranan

Ku dayika te

Di qîzaniya xwe de çêkiriye

Stêrka gelawêjê bike qiblename

Û piştî şeveke ripîreş

Di sibehek binevîsî de

Dema ku saba

Bîna endelko bifûrîne

Hestê xwe yê hevrişimî

Û tevli xelwestiya xwe

Rû li Heyvika Zêrîn

Bi rê bikeve

Lê jî bîr neke

Rêça te

Hinekî bi kerb

Hinekî bi xem

Hinekî jî şeng e

Wexta dilistan dibe çolistan

Li welatekî me niha. Digel bayê xiyalên xwe difirim. Di ser çiya û bilindahyan re. Li terazina dilistana xwe ya winda datînim. Xweziyên min li ber bêhna gul û kulîkên rengereg mendehûş dibin... Ez evîndarekî winda me û di nava windahiya welatê dilê xwe de berze dibim. Êdf ez berze me. Digerim bi tena serê xwe. Ligel bayê xiyalên xwe yên şikestî. Lê, li welatê dilê min payîzeke xemgîn heye. Reng û rûyê terazina welatê dilê min behî ye.

Bi çavên tijî xilmaş hişyar dibim ji xewnerojê kurtedemî. Xiyalên min dikevin nava çaleke bêbinî. Ez tê de diçim; dizivirim li dorhêla xwe. Wekî labîrentekê ye hundirê wê çalê. Ditirsim ji her tiştî û asê dibim di hundirê wê de. Ewe yekem car e ku ez xwe ewqas daşikestî radibihîzim. Êdf ez mirovekî têkçûyî me.

Bi servidehiya nivîskarekî belengaz li cihê xwe rûdinim. Terazina welatê dilê min tenê çolistanê bêsêrî û bêbinî ye. Di asoya deryaya zerahiye de winda dibin awirên min. Her tişt zerikî û behî ye. Jiyanê koça xwe daye piştî xwe û ji wî welatî bar kiriyê... Dîsa, demeke ji nav demên berze çavên min dikişin valahiyekî û carek din defa bayê xiyalên min tê. Ez difirim. Digerim li ser serê çiya û banyên welatekî wêran...

Bi xilmaşa xewê, piştî ku min hişê xwe jî ji hilma xewê filitand ez destê xwe datînim ser asinê sar ê çeka xwe. Hûn dizanin, ji bo şervanekî çek tê çî wateyê! Çek sedema hebûna çekdar e. Destê min direcife, hingî carek din awirên min dixişin valahiyekî û îcar dibînim ku ew çeka di destê min de; ku min dişiband asinê tivengê pênûsa min bû. Wê çaxê jî li pênûsa xwe dinêrim; hûr û kûr... Pênûs di nava tiliyên min de dilerize.

Îro min navê min bîwîsim...

Hingî ez bi xwe dihesim ku ez di valahiyekê bêbinî de hêjî dihêwirim. Dikevim ber bi nediyariyekê ve... Qûnaxa stêrka dilê min biyabaneke hişk û çilmisî ye. Li welatê dilistana min payîz e. Pelên hêviyên min yek bi yek diweşin. Êdf ziwa dibe kahniya xweziyên min. Wê demê ramanên min dikelijin; ji çirûskê divêm hêviyekê biafirînim. Lê, bi qewlê hevalekî min? di serdema wijdan ketine di nava cuzdanên kapîtal, di berûkeke teng de? jiyana pir zor dibe.

Û hingî dilistan vedigere ser çolistanekê...

Wijdan êxsîr û birindar e. Evîn û evîndariya paqij dimi-

re. Jiyan li ser kulîfekên berjewendiyê tûle tûle digere. Li asoyên xweziyên me helesorkên biefîsûn cihê xwe jî şkerên sar re dihêlin. Ji çirûskên çavên mirovan bi şûna baweriyê; hez-dilsoziyê valahiyekê nediyar a bêruh diçirûse. Rû nakenin. Dil germ nabin. Kelecanên kevin êdf winda ne. Biharên dilê me bûne zivistanên sir û têsermawaz...

Hêjî destê min li ser asinê sar ê tivenga min e. Li asoyên bêdûmahîk ên helesor dinêrim. Awirên min di helesorka asoyan de winda dibin. Ez şervanekî/e welateke winda me: Çend xweş e ku mirov ji bo nependiyan bibe şervan! Çend xweş e ku mirov bikeve ser rêk û şopa windahiyan! Çend xweş e ku mirov xwe berde newalên kûr ên welatê jibîrbûyîyan!...

Li wê derê pênûsa min digirî...

Dilop dilop dibarin rondikên çavê wê...

Hêjî ez li terazina (şebnem) welatê dilê xwe digirim. Ez dizanim ku dê ask û xezalên kûvî hemû berê xwe bidin ser terazina wî welatî... Ji ber ku ew welat şûnewarê hemû kûviyan e... Hilma xewê cihê xwe ji sira bêsedem a bêwext dikeve ser laşê min re dihêle. Êdf ez direcifim. Bê sedem û bê hemdê xwe... Dilê min diêşe!

Dilistan!...

Wexta ez nebûm dilistana min hebû. Wexta çavên min hê spehî nenasîbûn, dilistanê ew dihawandin. Wexta henasê jiyana nedida min, dilistanê ez diperêstim... Berî min ew hebû di kûrahiya rişên min de. Berî dilê min rajene, wê giyan radijenî di kûrahiyên min de... Li wir, çeka min diteyisî li ber tîrojka spêdeya winda, li wî welatê terazinan a kirasê çolistanê lê hatiye pêçan...

Nîba,

Bagerên rûxîner diçerixînin li doranên terazina welatê dilê min. Dibêjin: ?Were radestî lepên me bibe da ku...? Lê, terazina welatê dilê min dê bê ask û xezal bimîne. Dê kulîkên wê tev biçilmisin. Dê xweziyên wê bişkên. Dê balindeyên wê koç bikin bo germiyên winda. Dê kûstana dilê min bibe çolistanekê dojhî û hemû rengên jiyana lê bimirin...

Hêjî çeka min ji xewa xwe hişyar nebûye. Hemû dilopên pênûsa min ziwa bûne. Kaxezên min ên dilsoz niha bêaxwe-

dî, stûxwar li ser maseke kufnikî dinalin. Wekî şairekî navdar digot: ?Ewê şîna min bigirin.? Kî dizane, heye ku aniha şîna xwe gerandibe jî. Lê, ez hêjî di wê labîrenta teng a bêbinî de dihêwirim mîna pelege lawaz, wexta li ber xezeba bagereke xurt dikeve... Ez jî wisa dizivirim.

Ez nivîskarekî berdest im...

Di serdema kapîtal a mirovxur de, ku mirov ji bo 'karke-riya dilistanê' zend û bendên xwe bade pir zor e. Dê mirov neyê têgihîştin. Dê mirov birçî û tazî bimîne. Dê mirov ji giyana xwe bêzar bibe... Lê dê ew tîna germ her li kûrahiyên mirov bimîne...

Ew jî evîneke winda ye...

Evîneke wisa ye ku çolistanan dike dilistan. Li demistanan terazinên herî xweşik, li şker û zinaran mêrg û çimenên keskeşî diafirîne. Ewe berepiştîkirina verêja serdema kapîtal a bêwijdan e. Lê ez afrînerê gotina winda me. Ji bo min berî her tiştî xweşikbûn di raza gotina rast de veşartî ye. Ez bi bivirê rastiyê naêşim. Heçî rastiyekî min bide min ezê wî/ê li piştî xwe bigerînim...

Bedewiya mirovan ji kûrahiya mejiyê wan dertê...

Mejî çiqas spehî bibîne takekes ewqas pê delal dibe.

Ez jî evîndarê delaliyan im. Li hemû spehîyan dinêrim. Lê digirim. Di wan de, li wî welatê dilê xwe yê winda digirim. Di çirûskê çavên germ de li kûrahiya xiyalên xwe digirim. Ez

gerokekî pêxwas im. Gerokê spehîyan. Li kû derê bêhna gotina di terazinên welatê dilê min de veşartî bibihîzim berê xiyalên min diqulepe wê derê. Ez diçim. Lê, her ew labîrenta bêbinî dikeve rîya min. Her ew striyên serdemê yên xwe bi gerdana dargulan ve alandine, dihelîngivên ruhê min. Ez dêşim. Birînen min jan didin. Hingê wext dinale di nava destê min de û jiyana mîna kefa sabûnekê diherike û diçe. Li pêş çavê min, hemû hêvî û xweziyên min têne desteserkirin? mixabin ez nikarin bo halê xwe, bi sotîniya dilê xwe binalim jî!...

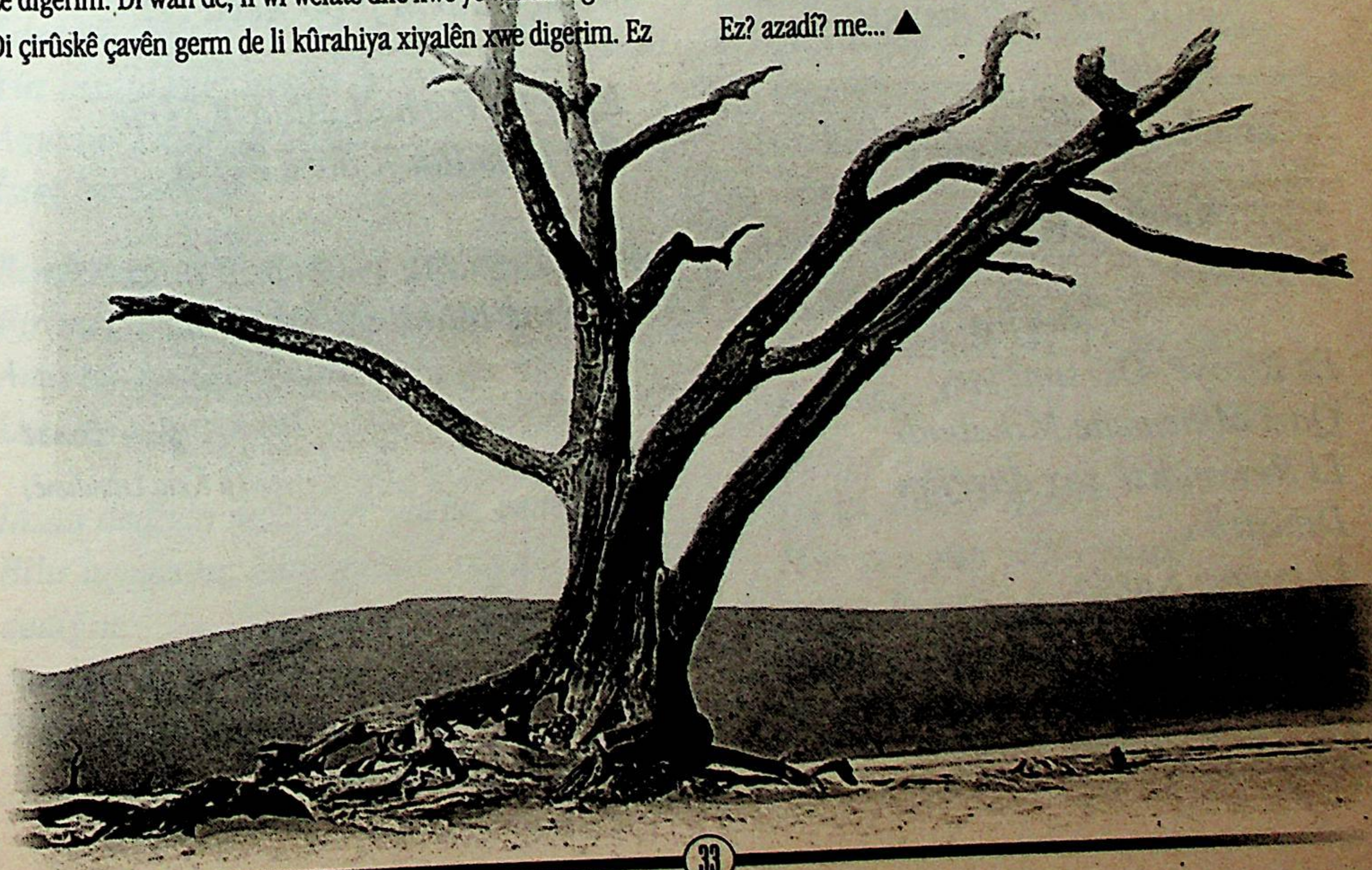
Oy hawaaar!

Wexta dilistana min dibe çolistan ruhê min diherîşe. Li dûmahîka wan asoyan kefa xem û kovanan li ser lîvên dilê min diherike. Gewriya hestên min dixetîme û kelegirî mîna pariyeke hişk di hefka min de asê dibe... Wê çaxê çeka min di nava destê min dinale. Pênûsa min neynûkên xwe dikerîfîne. Hestên xwe tûvilê xwe dirûçikîne. Ez nizanim ka ez bi kerb im, an bi dilsojiya xwe dikim gazindan... Lê, mîna peykerekî di cihê xwe de diçikilim: Wê çaxê keneke derewîn li ser rûyê min dinîşe. Ne ez dikim girî, ne jî navê wê tiştê kenî ye jî... Ez di şîna xwe de req û hişk dibim...

Û

Dilistana min dibe çolistanekê behî...

Lê ez ne poşman im, ne jî parsekê evîneke winda me. Ez şervanê evîna xwe ya winda me. Ez dozgerê rastiya xwe ya veşartî me. Ez lêgerê pêjna dilistana xwe ya pîroz im. Ez welatekî nedîtî me. Evîneke dizî me. Gotineke nependî me. Ez? azadî? me... ▲

KURD

Ji asoyên dûr
Diweşin
Bi hêviyên biyan
Û dilên şikestî
Her sînor
Ji mirinê diçin mirinê
Ji birînê dikevin birînê
Û ji xewnan nayên der

Ev kurdên te ne
Welatê min

Jana Seyda

KIRÎV

Ji te tirê ez çi me, kirîv?..

Ez dara

Çar

Reh

Kulîlka çarserî

Û şemala

Çar-çira

Ez Rîzoyê Dêrsimî me,

Qazî Mihemedê Mihabadî

Li Rewandizê şax davêjim

Dibişirim

Li çiyayê Kurda

Bi zeraqa Rojê re

Rojen BARNAS

ÇARÎN

Dostê evîndar hêsir damalin
Got: Ey dayika qenc û dilovan

Ez xweş dizanim pir hene lewend
Yên wek periyar şox û şekerxend

Lê weke sînem min hîn nedîne
Serdara dilan, şaha evîn e

Eger Yûsiv ew bidîta carekê
Wê dev ji Misrê berda bi carekê

Yan çavê Memê li bejnê keta
Wê Zîn ji çavê wiya biketa

Yan ku Siyamend bidîta dîlber
Nediçû Sîpan ji bo Xeca zer

Eger ku Ferhad dildarê Şêrîn
Yek ta bidîta ji porê Zêrîn

Yan ku bidîta ew bejn û bala
Bistonê bilind qet nedikola

Jan Dost
(ji Kela Dimdimê)

GENE GELECEĞİZ

Gene geleceğiz
Karsılaşmanın yollarında
Bir bülbül kulağıma fısıldadı
Gene geleceğiz
Bülbüller oralarda
Yaşarlar henüz.
Şakısınlar yazılarımızda
Gene geleceğiz
Gölgeleri arasında özlemin
Yadırgamanın nazarlarında
Bizimde yerimiz var
Bu kesin.
Yorulma gönül
Dönüşün yollarında
Çökme sakın
Gene geleceğiz
Gene

Abu salma (1910)

GENERALİM TANKINIZ NE GÜZEL

Tankınız ne güçlü, generalim,
Siler süpürür bir ormanı,
Yüz insanı ezer geçer.
Ama bir kusurcuğu var:
İster bir sürücü

Bombardıman uçağınız ne güçlü generalim,
Fırtınadan tez gider, filden zorlu
Ama bir kusurcuğu var:
Usta ister yapacak.

İnsan dediğin nice işler görür, generalim
Bilir uçmasını, öldürmesini, insan
dediğin,
Ama bir kusurcuğu var
Bilir düşünmesini de

Berthol Brecht (1898-1956)

BENİM ÜLKEM

Benim ülkemde
Sevgisiz, sever kadını erkek
Kille doldurur ağzını kadın
Ve çocuk doğurur
Bir sözdür her çocuk
Geceye tutkun
Bir okşayışı zamanın
Küçük sonsuzluğudur tan yerinin
Köle bir karından çıkmış
Bir iyilik
Tıpkı eli gibi ırmağın
Yalnızlıkların ufku üzerinde

Tahar Den Jelleund (d-1944)

BATI

Ve işte batı
Anamalcı dünya
Güzel hostesler
Renk renk ışıklarıyla
Uçuyorum üstünden batının
Okumuyorum ışıklı reklamları
Ama okuyorum fabrikada dumanları
Ve fabrikaların kara saçlarını.

Dev bacalar altında
İşçiler çelik dökerken
Saçları diken diken oluyor
Fabrika, öfkeden

İyi akşamlar batı!
Her şey gün gibi ortada
Aşağıda parlak reklamlar
Kap kara dumanlar yukarıda.

İsmail Kadare (d-1936)

Te Çima Nequşt?

Mêrik li dadgehê ye. Dadger dipirse te çima dest avê tî qirika vê jinikê? Mêrik bersiv dide:

Ez dereng dimam, mêvan jî li benda min bûn. Jina min jî telefûn kir û got: "zû nan bistînî û werî mal, mêvan hene. Ez zûzûka çûm firneya nê. Lê dor hebû. Jinikeke li pêşiya min hebû. Dora wî hate. Pêşî çenteyeke mezin derxist, ji nava wî jî çenteyeke din derket. Ji nava wî jî çenteyeke din derket. Çenteyê biçûk girt, xist nava yê din, ê din jî girt xist nava yê mezin. Û piştê bîst milyonê destê xwe dirêjî nanfiroş kir. Nanfiroş got: "Mixabin pereyê hûr tune. Vêya dîsa çenteyê mezin derxist, ji nav wî çenteyê din derxist û ji nav wî jî çenteyê din derxist. Bîst milyon xist nava çenteyê biçûk. Ew çente girt xist nava çenteyê din û ew xist nava çenteyê mezin. Nan stend, çente vekir ku nan têxê, êdî min nikaribû li ber xwe bidaya û min dest avête qirikê. Dadger lê vedigerîne û dibêje: "Ma te çima nequşt?"

Henek

Rojekê mêrikek bangî hevalê xwe dike. Dibêje were em bi hev re masiyan bigirin û bixwun. Hevalê wî jî dereke pir dûr dikeve rê û tê. Diherin ber gola masiyan ku masiyan bigirin. Lê mêrik dike nake nikare masiyan bigire. Dibêje: "Her hal îro şansa min tune." Dîsa tora xwe davêjê, "Na bavê min na, îro masiyên vê golê hemû têr in" îcar di dile xwe de ji Xwedê re dia dike dibêje: Xwedayo

min nede şermê, masiyekî bidî min, bi soz ezê wî bidim feqîrekî. Piştê torê dîsa davêje golê. Hevalê wî dibêje: "Ka lawo te digot ezê masiyan bigirim. "Sebir bike, sebir bike" dibêje. Îcar tor dilive. Dinihêrin ku masiyekî pir mezin e. Her du bi hev re xwe davêjin torê. Masî pir mezin e. Rewş xerabe, soz daye Xweda, masî wê ji dest here. Dîsa berê xwe dide Xweda û dibêje: "Xwedayo mixabe; lê ev masî mirov nikare bide feqîran. Dema wisa dibêje ji nişka ve masî ji destê wan difilite û dikeve golê. Diqehire îcar. Û dîsa berê xwe dide Xwedê: "Ma me ji xwe re heneka kir"

PIRS?

Çend pirsên we hene di hişê we de?

Hûn rojê çend saetan bi zimanê xwe dipeyivin?

Bajarê Amedê çi tîne bîra we?

Hûn di çend kuçê û kolanên vî bajarî de gerîne?

We çima çend zaroka paqij kiriye?

Gundê nava dilê we hatin şewitandin an firotin?

Hûn li ber çend baranan şilopilo bûn?

We hate îro çi nivîsiye?

We heta îro çend pirtûkên kurdî xwendiyê?

Di balifa we de çend raman dijîn?

Evîn û vîn çi tîne bîra we?

Helbestvanên jin çima hindik in?

We roja definkirina xwe qet aniye bîra xwe an na?

Amadekar: Baskê Kurdî

SANCI

Korkunç bedeninde sen yoksun bugün
Acıyorsun!

Ürküten bir karanlığa bürünüyorsun,
Gözlerin kanlanıyor,
Kandan görünmüyor
Ayırdına varamadığım
Gözlerinin rengi.

Beyin zarın çatlıyor,
Ve kıvrımların...
Uçsuz bucaksız uzayan,
Önce bedenimi saran,
Beni yok eden
Taştan, çelikten "sen"

Ellerin...
Ellerinin o âşık olduğum masum örtüsü
Pul pul dökülüyor,
Tenini yağmalyor soğuk

Etin...
O öpmek istediğim,
Dokunamadığım yanaklarının eti
Elmacık kemiğinin güzelim gamzeleri,
Kıvranyor yüzünün fahişe yatağında

Sevgimin karasından alıntı saçların
Gözyaşımın nehri kadar uzun,
İnceliğimin en gülünç tokasıyla rehin
Saçlarının türküsü

Duymak kinine büründüğün

O an

Koparıp bir ağaca astığın
Kulakların,
Kulaklarının duymayan gürültüsünde
Çılgık attığın,
Tarihin, güneşin ve toprağın
Anamın, Amed göğünde yıldızların
Konuştuğu dildi sanırım
"Dayê li ku ye
Gundê me li kê derê ye"

Gül kokulu dudaklarının
Dişlerinden ödünç vahşiliği
Tıpkı çocukluğumun
O hep beni yakan
Oyunu gibi

Bedeninin çelimsiz görünümüne inat
Benimsediğin ütopyalara,
Düşünce sistemlerine inat
Sıcaklığından utandığım
Burjuva göğüslerin!

-paramparça bir kalbe sahip artık sözlerin-

Hayır hayır derdim "sen" değil,

Yine kendimleyim

-bil ki düşümün en işlek yerindesin-

Üniversite Özerkliği Nedir?

Bilginin değer olarak toplumun refah düzeyinin yükseltmesinin ancak yaratıcılık ile olabileceği ve yaratıcılığın da ancak özgür ortamda sağlanabileceği belirtilmektedir. Eski deymi ile filozofların bütün uğraşları özgür (özerk) ortamlar yaratmak olmuştur. Nedir bu özgür veya özerk üniversite ortamı? Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre Özerk; ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme yetkisi olan (kuruluş) muhtar, otonom. Özerklik ise; bir topluluğun, bir kuruluşun kendine özgü yasalarla kendi kendini yönetme hakkı, muhtariyet, otonomi. Veya "bir kişinin, bir topluluğun kendi uyacağı yasayı kendisinin koyması" şeklinde ifade edilmektedir.

YÖK yasasının tartışılması ile birlikte üniversitelerde en çok konuşulan konu üniversite özerkliği olmaya başladı. Bazıları üniversitelerde özerkliğin olmadığını belirtirken, bazıları da üniversitelerin mevcut hali ile özerkliğinin korunmasının yeterli olacağını belirtiyorlar.

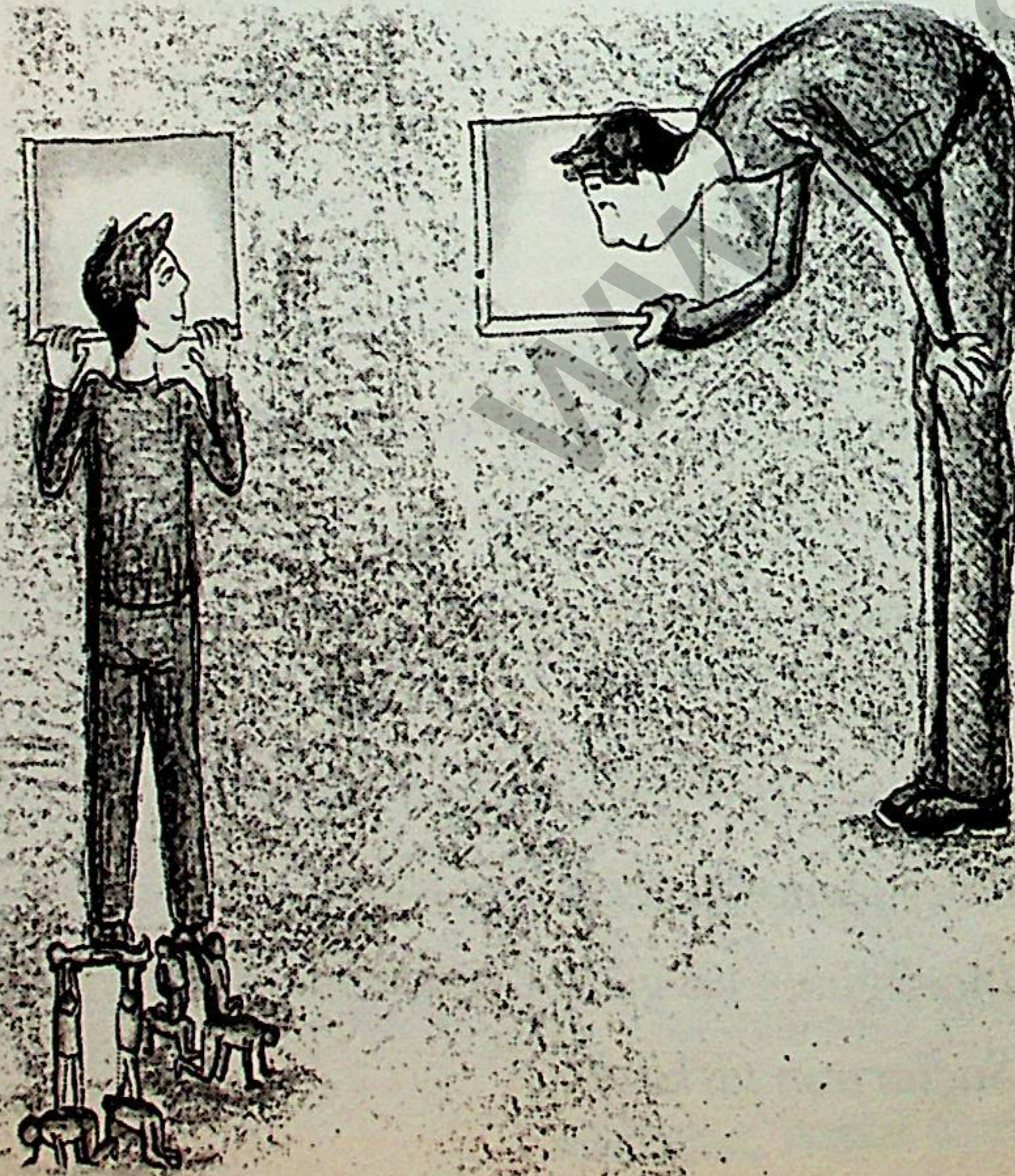
Ancak üniversite tarihi kaynakları ise özerkliği üniversitelerin olmazsa olmazları olduğunu belirtmektedirler. Bilim yuvalarında akademik özgürlük, yüzlerce yıllık bir din, otorite ve üniversite yöneticileri ile bilim adamlarının çatışmasından galip gelerek kendisini ifade edebilme sürecini kazanmıştır. Aslında üniversitelerde bu konu insanın evrenselleşme süreci olan yazının bulunması ile başlayan bilginin karşı tarafa aktarımı, saklanması ve daha derinden de bu yolla güç merkezi haline gelmesi ile başlamıştır. İnsanın doğayı anlaması ve onun yasalarını kullanarak doğayı kontrol altına alma sürecinde farklı metotların kullanımı önemli olmuştur. Biraz geçmişe baktığımızda bu kavga, biyogenezciler ile abogenezciler arasında, idealistler ile materyalistler arasında, gözlem ve deneye dayalı bilim ile hurafenin kavgası şeklinde süregelmiştir. Temelde sorun Bacon'un belirttiği gibi "bilimin güç kaynağının kontrolü üzerinde yoğunlaşmaktadır". Bu çatışmalarda gözlem ve deneysel olarak oluşan sistematik bilginin galip gelmesinin yarattığı bilgi birikimi ve teknolojik bilim gücünü elinde bulunduran batılı ülkeler bütün dünyayı istedikleri gibi yönetmektedirler. Örnek olarak organize olamamış, sistematik bilgi birikimini oluşturup bunu teknolojiye dönüştüremeyen Irak gibi petrol zengini ülkelerin yığılılığı delikli tüfeğin etkisi altında ezilmektedir.

Üniversite Nedir?

Ülkemizde son yıllarda üniversitelere biçilen rol normal

okullardan farklı olmadığı için üniversiteyi tanımayan veya başka bir üniversite ortamının havasını solumadığı için, çoğu kişiler üniversite kavramının büyüklüğünü hayal dünyası ile süsleyememektedir. Üniversitelerde artı değer ne olduğu, bu kurumlarda nelerin öğretildiği, bu kurumlara kimlerin öğrenci olarak kabul edilebileceği, kimlerin hoca olabileceği veya hocalarının niteliğinin nasıl olması gerektiği şeklindeki soruların cevapları tam anlaşılmamaktadır. Üniversiteler; adı üstünde evrensel kurumlar olarak; felsefi tartışma ortamında akıl sürecini duygusal sürecin önüne alarak kişilerin olayları görmek ve tartışarak farkına varılabilirliğini sağlayan ortamlardır.

Bu anlamda üniversite tanım olarak birkaç şekilde ifade edilebilir, fakat en yaygın ifade ile; kamu yararı için bilgi üreten, bilgiyi ileten ve yayan özerk bir öğretim ve araştırma kurumdur. Latince' de, universitas kelimesinin karşılığı olan loncanın anlamı "bağımsız ve tüzel kişiliğe sahip ve ortak çıkarları olan kişiler topluluğu" ile başlayan ve insanların bir araya gelerek konuştukları (beyin fırtınası yaptıkları) alanların sistematik olarak bilginin düzenlenmesini ve düşüncenin serbestçe açıklandığı alanlardır. Üniversitelerin sorunları evrensel boyutta olduğu için sınırlarının alanları dünyanın da sınırlarının ötesine taşınan yapıdadır. Avrupa'da ilk şekillenen üniversite tarihine bakıldığında genelde düşünsel anlamda çağının ileri-

sinde olan hocalar genellikle aykırı ve radikal kişiler olarak tanımlanurlar. Genelde bilgiye önem veren ülkeler söz konusu radikalleri bünyelerine aldıkları için o gün çağının ileri merkezleri durumuna gelmişlerdir. Oxford, Cambridge, Orleans ve Bologna üniversitelerinin başarısının temeli birazda beyin fırtınasına sahip insanlara yer vermesine bağlıdır. Bu ortamlarda her türlü düşünce otoriteye, tabulara ve kişilere bağlı olmaksızın tartışılmaktadır. Yani hayata dair her şeyi sorgulayan, nereden geldik nereye gidiyoruz, bu dünyada bulunma sebebimiz nedir?, Bu dünya ne zaman kuruldu? Yer yüzündeki bütün oluşumlar kendiliğinden mi oluştu yoksa bunların bir sahibi var mı? Kimya, fizik ve biyoloji arasındaki yasalar nelerdir, uyum veya uyumsuzluğun kaynağı nedir gibi arkası gelmez sorular üniversitelerinin kafalarındaki sorulardır. Bu soruların sorulması ve cevaplandırılması insanlığa pahalıya mal olmuştur. Ancak aklın yani sağduyunun geldiği nokta bu soruların Oktay Sina-noğlu'nun deyişi ile üniversite yani evren kentlerde bağımsız olarak işlenmesi şeklinde olmuştur.

Binlerce sayfalık bilim tarihi belgelerinin çoğunluğu bilimin özgürleşmesi için yapılan felsefi tartışmalar ile ilgilidir. Batı toplumları bu çatışmadan yararlanmasını bilmiş ve 11. ve 12. yüzyıllarda kurulan resmi üniversitelerinde bilimi özgür ortamda yürütmek için kendisine üniversal (evrensellik) anlamına gelen üniversite ismini almıştır. Böylece buldukları merkezi otoritenin müdahalesinden kendilerini kurtarmaya çalışmışlardır. Bu çatışma doğu toplumlarından farklı olarak batı toplumlarında daha derin ve sistematik olarak devam etmiştir. Günümüzde Çin, Hindistan, Mısır, Arap yarımadası ve Mezopotamya'da sorulan bu soruların kurumsallaşmayan yapısı batıda kurumlaşmış ve bugünkü özerk üniversitelerin yapısını oluşturmuştur. Batıda kurulan bütün üniversitelerde kilisenin ve devletin kendi varlıklarını haklı çıkarma taleplerinden arınmak için özerkliği birinci koşul olarak ortaya koymuşlardır. Çünkü bu toplumlar Emmanuel Kant'ında belirttiği gibi aydınlanmış bilinç her türlü otorite karşısında kendisini bağımsız hisseder düşüncesinin ne anlama geldiğini bilmişlerdir. Evet aydınlanmış bilinç dünya sorunlarına eleştirel bakmayı başaran bilinçtir. Aydınlanmış bilinci hiç kimsenin, ideolojilerin, kilisenin, kralın etkisine girmez. Ancak kilise ve krallar yer yüzeyini yönetme gücünü tanı tarafından kendilerine verildiğini iddia ederek başka bir gücün oluşmasını kabullenmemişler ve her seferinde bilgiyi kontrollerinde tutmayı istemişlerdir.

Bu durum, bütün dünyada kayıtlı ve kayıtsız üniversite tarihlerine baktığımızda bilginin, bir gücün kontrol altında tutulması hep resmi otorite (ki en ilerici devlet veya yönetici bu bağlamda statükocu) ile dinamik güçler arasında geçmiştir. O dönemin kralları bilgiyi kendi amaçları için kullanmak istemiş fakat bilim buna pek sıcak bakmamıştır. Dönemin kuralı, Arşimet'ten düşman gemilerini denizde batırmak için bir sistem geliştirmesini istediği fakat bilginin bunu istemeyerek yaptığı söylenir. Bu çatışmanın diyalektiği gereği karşılıklı savlar gelişmiş ve bu tartışma ortamları bilimin özgürlüğünün önemini ortaya çıkarmıştır. Bilimin özgür olarak yapılması ve resmi otoritenin etkisinden kurtulması için verilen üniversiteleşme süreci bilim lehine kazanılmış görünse de yine resmi otorite bilimi bir şekilde kontrol etmeyi elden bırakmamıştır.

Bütün ortaçağın bilim ve düşünce özgürlüğü üzerindeki etkilerinin bir birikimi olsa gerek, Üniversitelerdeki akademik özgürlük Berlin Üniversitesi'nin kurucularından Wilhelm von Humboldt'un girişimleri ile resmileşmiştir. 1809 yılında kurulan Berlin üniversitesinin çatısını ve bilimsel anlayışını belirleyen Humboldt üniversitenin hedefini.

- Öğretinin felsefe yolu ile sağlanması
- Temel bilimlerin derinlemesine işlenmesi
- Araştırma ve öğretim birliğinin sağlanması
- Devlet ve kiliseye karşı olmak, olarak belirlemiştir.

Ancak, üniversiteler temel görevi olan bilgi üretmek ve yaymakta daha üst organlar olarak sınırları aşmak zorunda olmalıydılar. Modern batı üniversitelerinin ürettiği bilgi teknolojilerinin bugün yine kendilerini destekleyen devletlere artı değer kattığı bir gerçektir, ancak bu üniversiteler de idari, mali özerkliğe sahip üniversitelerdir. Kendi bilim politikasına uygun olarak bütçesini yapan, ulusal ve uluslararası bilim kuruluşları ile organik bağ kurabilen ve bu kararlarında kendi etik kurallarına bağlı kurumlar olmalıdır.

Yeni YÖK yasasında üniversitelerin devlet ve sermaye ilişkisi ne ölçüde olmalı sorusunun doğru cevaplandırılması gerekir. Bugünkü dünyanın gerçeği, üniversiteler sınırları içinde buldukları devlet tarafından desteklenmeli mantığını gerektirmektedir. Sermaye ve iş çevreleri üniversiteler ile Ar-Ge bağlamında işbirliği sağlayabilmelidir. Burada sorulması gereken soru neden bilime yani bilimin ürünü olan bilgiye ihtiyaç duyarız? Bu ihtiyacı bilim insanları mı yoksa ortam yani yaşam

*Üniversiteler;
evrensel kurumlar olarak; felsefi
tartışma ortamında akıl sürecini
duygusal sürecin önüne alarak kişilerin
olayları göreberek ve tartışarak farkına
varılabilirliğini sağlayan
ortamlardır.*

koşulları mı belirler yoksa otorite mi belirler? Hangisi belirlese belirlesin, bilimin ihtiyaca karşı verdiği yanıt özerklik mi olmalı? Ve sınırı nereye kadar olmalıdır? Akademik özgürlük nasıl olmalı, özerk üniversite nedir, nasıl bir işleyişe sahip olmalıdır, yeryüzünde örnek özerk bir üniversite var mıdır? Varsa hangi ülkede var? Bilim adamları ücretlerini neye göre ve kimden alırlar? Ücretli insan bağımlı insan mıdır? Özel üniversite, vakıf üniversitesi, devlet üniversiteleri bilim özerkliği içerisinde nasıl değerlendirilmelidir? Eğitim ve öğretimin sınırlarını kimler ve nasıl belirlemelidir? Bilim-para ilişkisi günümüz üniversite bilinci ile nasıl bağdaştırılır? Bilimi kimler ne için üretirler? gibi çok sayıda konunun gerçek üniversite ortamında sıkça sorgulanması gerekir.

Bugün halen bu gelenekten gelen modern dünyanın üniversitelerinde bu süreç kısmen devam etmektedir. Ancak az gelişmiş ve gelişmekte olan bir çok ülkede üniversiteler mali bağımlılığın dolay devlet ve sermayenin etkisinden çıkamamıştır. Geçmişte az para ve ağırlıklı olarak felsefi boyutta yapılan bilim ve eğitim sanayi devrimi ile artık yerini ağırlıklı olarak araştırmaya dayalı laboratuara bırakmaya başlamıştır. Bu noktadan itibaren özgür evrensel üniversite araştırma yapmak için gereksinim duyduğu mali kaynaktan dolayı resmi otoritenin etkisine girmeye daha da zorlanmıştır. Otorite bir şekilde bilimin gücünü kendi çıkarı için kullanmak istemektedir. Bilim gücünün geçen yüzyılda, sermayenin istediği doğrultuda yönlendirilmesi özellikle de askeri alanda kullanılması ve nihayet atom bombasının kullanımı ile bilim etik sorunu sıkça konuşulmaya başlamıştır.

Üniversitenin toplum ve dünya karşısındaki yükümlülüğü, eğitimde bilimsel tutarlılık ve kaliteyi teminat altına almak için hiç bir etki altında kalmamasını zorunlu kalmaktadır. Bu yükümlülüğü yerine getirmek için, 1988'de 29 Avrupa Üniversitesi Rektörleri tarafından Bolonya'da imzalanan "Magna Carta Universitatum" da da açıkça ifade edildiği üzere, Üniversitede bilimsel araştırma ve öğretim, gerek ahlaki açıdan gerekse entelektüel yönden, her tür siyasi ve ekonomik etkiden bağımsız olmalıdır.

Söz konusu Bolonya deklarasyonunda belirlenen bazı ilkeler şöyle sıralanabilir:

Gelişmiş batı üniversitelerinin birçok Senatoları ve Mütevelli Heyetleri aşağıdaki evrensel ilkeleri kamuoyuna deklare ederek, öğretim kad-

rosu ve yönetimi, araştırma, düşünce ve ifade özgürlüğünün eksiksiz bir şekilde sağlanmasında ve korunmasında ortak sorumluluk üstleneceklerini belirtmişlerdir.

- Bilginin iletilmesi sürecinde yer alan akademik toplumun bütün üyeleri; derslerde, üniversite içinde ve dışındaki araştırmalarda araştırma sonuçlarını yayınlamak, tartışmak ve yorumlamakta özgürdür,
 - Üniversite öğretim kadrosu ve yönetimi, Üniversitenin her mensubunun kişisel bilimsel görüşünü ifade ve sanatsal dışavurum hakkını korumakla yükümlüdür,
 - Üniversitenin, hiçbir mensubunun kişisel görüşünü ya da bu görüşün kamuoyu önünde ifade edilmesini etkilemeye veya kontrol altına almaya teşebbüs etmez,
 - Üniversite, mensuplarının birer yurttaş olarak her türlü tercihine saygı gösterir,
- Diğer taraftan doğal olarak üniversite öğretim üyelerine akademik özgürlük hakkı, aşağıdaki yükümlülükleri de beraberinde getirir:
- Gerek Üniversite camiasına, gerekse kendi mesleğine karşı ahlaki yükümlülüklerini ve sorumluluklarını yerine getirmek,
 - Bireysel düzeyde ve işbirliği ruhu içerisinde, mükemmeliyete, yenilikçiliğe bağlılık ve öğretim ve araştırmada bilginin sınırlarını ileriye götürmek,
 - Üniversiteye karşı olan sorumlulukları, bireysel haklardan ayrı tutmak ve kamuoyu önünde ifade edilen görüşlerin, üniversiteyi hiçbir şekilde bağlayıcı olmamasını ve temsil etmemesini sağlamak, gibi hükümler de koymaktadırlar.

Bilim Adamı Özerkliği Nedir?

Bilim adamı bağımsız düşünebilen ve üreten, ürettiğini insanlık yararına sunan kişidir. Sınırsız özgürlük ortamında bir bitki toprakta kendi başına gür olarak nasıl gelişiyorsa bilim adamı da özerk üniversitede böyle gelişmelidir. Bilim adamı sınırsız düşünme ortamında kendisini ifade edebilmeli ancak topluma karşı etik sorumluluğunu taşımak kendisine kalmalıdır. Mehmet Yapıcı (CBT 2003 sa-

yı 825) özgür akademik ortamı ve yaşamı şöyle tanımlamaktadır: "Patron rolündeki birinin veya birlerinin olmadığı, kişi görüş ve düşüncelerini açıklamaktan çekinmediği ve kendisini baskı altında hissetmediği ortam." Çünkü patron ne zaman ne yapacağını söyleyen kişi rolünün üniversitelilik bilinci ile uyumamaktadır. Her üniversiteli Mevlana'nın deyişi ile "biraz divane" yapılıdır. Fakat üniversite öğretim elemanları için bahsedilecek bir sınırlama vardır; o da meslektaşlarının entelektüel baskısıdır. Yani oto kontrol sistemi ile aklın aklı kontrol etmesi, eleştirmesi ve sorgulamasıdır. Bunun dışında hiçbir meslek veya otorite üniversite öğretim elemanlarının özgürlüğünü güvence altına alamaz almamalıdır da. Tabii akademik özgürlük bireylerin keyfi uygulama ve söylemleri anlamında ele alınmamalıdır. Bu nedenle akademik özgürlüğün kurumsal sorumluluk ve kamusal vicdanı göz önünde bulundurulması gerekir. Üniversite özerkliği bilimin kamuya yönelik hizmet ve sorumluluğundan dolayı devletten arı olarak gelişmiştir. Devlet doğası gereği statükoyu korur, ama üniversiteler değişime ve gelişmeye açık olmak zorundadır. Bu nedenledir ki çağdaş dünyada demokratik kültürün ve ortamın geliştirilmesinde ve bilimsel doğruların elde edilmesinde üniversiteler önemli kurumlardır. Bu anlamda gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde üniversite özerkliği ve akademik özgürlük büyük farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde akademik özgürlük kullanımı bir şekilde güvence altında iken az gelişmiş ülkelerde ise temel insan haklarının birçok yönden kısıtlanması görüş ve fikir açıklamanın izne tabi olması gibi nedenlerden dolayı istenildiği gibi kullanılmamaktadır. Batıdaki akademik özgürlüğe bir örnek İsrail-Filistin sınırında sembolik olarak İsrail sınırını taşıyan ve görünümleri dünyaya dağıtılan ABD Columbia Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Edward Said için yapılan kamuoyu baskısına üniversite yönetiminin net ve açık cevabı "öğretim elemanları düşüncelerini ifade etmelerinden veya özel ya da kamusal alanda kurdukları ilişkilerden dolayı üniversite tarafından cezalandırılmaz" şeklinde olmuştur. Bu bakış açısı batı türü akademik özgürlüğün nasıl ifade edildiğine çok güzel bir örnektir.

Bütün dünya bilgi çağının gereği olan beyin fırtınası ile başta özeleştirme ile üniversitelerdeki işleyiş mekanizmalarını her boyutta tartışırken, ülkemiz üniversiteleri maalesef değişik düzeydeki kaygıları nedeniyle ulusal sınırlar içerisinde muhafazakâr bir tutum sergileyerek gelişmenin ve dolayısıyla da değişimin önünde engel olmuşlardır. Gelişmeyen değişmez, gelişmeyen de dünyaya ayak uyduramaz. Başta Avrupa ülkeleri-

nin yerleşik üniversiteleri aralıklarla sistemlerindeki işlevsiz ve rekabet edemez hantal yapılarını değiştirerek sürekli dinamik yapıları hedeflerken, bizler halen bilim kuruluşlarını nasıl kendi dünya görüşümüze yakın ve bir dediğimizi iki etmeyecek bir duruma getireceğiz. Son 23 yılda ağır YÖK uygulamasının sonucu üniversiteler nicel büyüme, artan yayın sayısı dışında nitelik yönünden daha da geriledikleri sıkça eleştiri konusu olmuştur. Bugün gelinen durumda üniversitelerimiz dünya ölçüsünde bilim ve bilgi üretecek ve teknolojiye dönüştürecek yetişmiş, konusunu bilen entelektüel insan yetiştiren yapılanmanın çok gerisinde bulunmaktadır. Mevcut hali ile vizyonu kısır ve statükocu bir yapıda bulunmaktadırlar. Prof. Hasan Yazıcı ve Orhan Bursalının CBT ekinin

Üniversite ortamlarında her türlü düşünce otoriteye, tabulara ve kişilere bağlı olmaksızın tartışılmalıdır

881 nolu sayısındaki yazılarında işledikleri konular daha önce prof. Dr. Cahit Arf'ın da belirttiği gibi yükseköğretimimizin istisnalar dışında üniversiteleşemediğini ve orta öğretim düzeyinden öteye geçemediğini belirtiyorlar. Prof. Hasan Yazıcı Türk üniversiteleri halen "bir düşünce ve bilgi üreten kurum" değiller diyor ve ekliyor "birikmiş bilgiyi, o da yarım yamalak aktarmaya çalışan bir meslek okuludur". Dolayısıyla bu kurumlarda öğrencilik yapıp profesörlüğe kadar çıkan akademisyenlerde üniversiteyi gördükleri gibi benimsemekte ve aynı şekilde kısır döngü içinde üniversitelilik bilinci gelişmemektedir. Yine CBT ekinin 879 nolu sayısında Levent Sevgi ve Nejat İnce'nin kaleme aldığı "Ülkemizde Ar-Ge, yayın ve insan gelişim ilişkileri" başlıklı makale ülkemizin bilim ve teknoloji yapımında ne denli geride olduğunu ve bunun nedenleri arasında bilimin kurumsallaşamaması vurgulanmaktadır.

Türkiye'de Özerk Üniversite Talebinin Tarihçesi

Her ne kadar İstanbul Üniversitesi 550. yıl dönümünü kutladıysa da gerçek anlamda üniversite öğretimi Cumhuriyet döneminde başlamış ve 1933'de ve 1946'da 4936 sayılı yasa ile çıkarılan özerk üniversite açılımı ile zirveye çıkmış ve daha sonraki yıllarda aralıklarla yapılan müdahalelerle üniversite özerkliği turpanlanarak anayasallaştırılmıştır. 1946 yılındaki üniversite özerkliğinin başladığı ve Köy Enstitülerinin kurulduğu dönemdeki Türk eğitim modeli UNESCO tarafından Dünyaya örnek olarak gösterilmektedir. Türk eğitim tarihine bakıldığında Cumhuriyetin eğitim projesinin bu dönemde şahlandığı ancak çok kısa sürede önünün kesildiği görülmektedir. Bu dönemden sonra soğuk savaş bahanesi ile ülkemizin önüne konulan süreç sonucu insanlarımız birbirine düşürül-

müş, toplumun en dinamik kesimi olan üniversite gençliği ağırlıklı olarak olaylara da taraf oldukları için üç kez ülkede darbe yapılmış ve her seferinde de üniversiteler sorunların merkezi olarak gösterildiği için üniversiteler zapturapt altına alınmıştır. Üniversiteleri kontrol edemeyen iktidarlar üniversite özerkliğini fazla bulup askıya almıştır. Bu durum o dönemdeki ifadesi ile "üniversiteleri ehilileştirmek" iddiası, yani "terbiye" etmektir. Farklı düşünce ve alternatif bakış açısı üniversitelerin etrafına yaklaşılmamıştır. Altı Kasım 1982 yılında 2547 sayılı yasa ile kurulan YÖK tamamen o dönemin anlayışına uygun olarak sıkı merkeziyetçi ve üniversitelerin iç işlerine müdahale edecek şekilde yasal güce sahip olarak kurulmuştur.

Sonuç ve Vargı

Özerk üniversiteden önce bizlerin özerk ve özgür olmamız gerekir. Bugünkü hiyerarşik yapı içinde, özgür öğretim üyesi olmanın birinci koşulu akademik aşamanın yetkili kişilerin iki dudağının arasında değil, bilimsel ortak doğrulara göre yapılmasının sağlanmasıyla gerçekleşebilir. Özgür olunmayan ortamlarda bilimsel üretim beklenemeyeceği gibi özgür bireyler de yetiştirmemiz beklenilmemelidir. Bugün üniversitelilerin, öncelikli olarak, özgür düşünmenin yaratıcılık üzerine olan etkilerini zihinlerinde anlamaları gerekir. Başka bir ifadeyle, başta kendimizi ortaya koyarak her konuda ön yargılardan kurtulmamız gerekir. Her şeyin tartışılabilir olduğunu kabul ederek kafamızdaki sınırları sorumluluk bilincine indirgememiz gerekir. Kendimiz için ne kadar özerklik ve özgürlük istiyorsak başkaları içinde o kadar istemeliyiz.

Kanımcı çoğumuzun kafasında evrensel ölçekte üniversitenin ne olduğu konusunda ortak bir payda bulunmamaktadır. Üniversitelilik bilinci ve onun misyonuyla birlikte kurumsal bazda içeriği tam kavranmadığı için, peş peşe yönetsel so-

runlar yaşanmaktadır. Üniversitelerin özerklikle ilgili sorunları yönetimlerin her şeyi kontrol altında tutan anlayışı ile değil de, bilimin kurallarının baskın olduğu, yetişmiş-aydınlanmış gerçek bilim adamlarının bulunduğu ortamlarda çözülmüş olacaktır. Üniversitelerin evrensellik bakış açısı yerine yerel bakış açısı ile bakıldığı zaman haklı olarak her şeye güvenlik ve yasak sınırlaması ile yaklaşmaktadır. Doğal olarak o da yüksek öğretim kurumlarını orta dereceli okul mantığıyla yönetmeye yöneltmektedir.

Eğer insanlık krallar ve yöneticiler ile uyum içerisinde yaşasaydı bugün insanlık halen ilkel kabile toplulukları düzeyinde kalıyor olacaktı. Bu bakımda yöneticiler ile uyum içinde olmayan radikal, baş-

*Aydınlanmış
bilinç her türlü otorite
karşısında kendisini
bağımsız hisseder.*

kaldırıcı aykırı kişilere çok şey borçluyuz. Bugün ülkemiz üniversitelerinde bu bağlamda ne yazık ki evrensel üniversitelilik anlayışı yerine kurumsal anlayış hakim duruma gelmiş ve buda üniversiteleri dinamik değil tam tersine tutucu yapmıştır. Ülkemiz yükseköğretimi hızla kendisini içine girdiği statükocu durumdan kurtarmak ve geleceğin yetişkin bireylerini üniversitelilik bilinci ile yetiştirmek zorundadır. Aksi takdirde Türk Yükseköğretimi siyasetin bugün kaybettiği zemin durumuna düşer. Matbaa'nın ülkemize 200 yıl geç gelmesinin bedelini bugün hep beraber ödemekteyiz. Dünyanın hesabını hâlâ veremeyen bir ulus olarak yarını elimizden kaçırmamak için YÖK yasası mutlaka üniversite dinamikleri tarafından her türlü kaygıdan ve ön yargıdan uzak olarak tartışılmak zorundadır. Bugün dünyanın gerçeği bilim ve teknoloji üretme bilincinin ve geleneğini kazanması üzerine kuruludur. Bu bilinç ve gelenek ancak özerk ve özgür ortamlarda gelişir. Genç ve dinamik nüfusa sahip ülkemizin geleceği elinden kaçırmaması ve özerk üniversite anlayışı ile bilgi toplumunu yakalaması dileği ile.

YENİ YÖK YASASI NASIL OLMALI?

Anayasanın 130. ve 131. maddeleri değişmedikçe üniversitelere özerklik ve nitelik getirecek bir iyileşme beklenilmemektedir. Sayın Mumcu'nun taslağında Anayasanın değişmesi öngörülmüyordu ama bir farkla: Aynı zamanda akademik özgürlük ve bilimsel özerkliği de en azından tanım düzeyinde garanti altına alarak yeniden değerlendirilebilir. Şimdi de bu fırsat anayasa değişikliği önerisi ile kullanılmalıdır. Anayasanın 130 ve 131 maddelerinde;

1. Üniversiteleri yerinde yönetim yerine merkezi ve hiye-

rarşik YÖK gibi bir yapı ile yönetmeyi öngörmesi,

2. Üniversitelerin üst yönetim kadrolarının belirlenmesinde (öğretim elemanları, öğrencileri ve çalışanları yerine) YÖK ve Cumhurbaşkanı tarafından seçilir ve atanır ilkesinin benimsenmiş olması,

3. Mali ve idari özerklik yönünden doğrudan merkeze bağımlı olması

4. Türk yükseköğretimi ve üniversiteleri evrensel ölçekte bilim ve fikir üretmek yerine ulusal ölçekte dar bir çerçeveye

indirgenmiş olması sorun olarak durmaktadır. Bu bağlamda bugün ciddi anlamda;

1. Üst kurulların yapısı ve yetkileri
2. Üniversite yönetimi
3. Üniversitelerin mali açıdan yeniden yapılandırılması
4. Kurumsal özerklik, bilimsel özgürlük ve sorumluluklar
5. Yükseköğretimde hizmetlerin değerlendirilmesi
6. Akademik verimliliğin artırılması
7. Bilim adamı yetiştirme
8. Bilgi alış-verişi için gelişmiş ülkelerin üniversiteleri ile çok yönlü işbirliklerinin kurulması
9. Yaratılan bilimsel çalışmaların teknolojiye ve üretime dönük olması
10. Çağın uygun eğitim yöntemleri ile yarının yetişmiş insanlarının topluma kazandırılması gibi bir çok konuda ciddi sorunlar bulunmaktadır. Önerilen yasa bu hali ile toplumun beklenti ve umutlarını tatmin etmekten çok uzaktır. Açıkçası yeni YÖK yasası toplum yaşamının her alanına bilimsel düşüncüyü yerleştirmeyi hedeflemelidir. Bunun için de çağın uygun ve geleceği kazanmaya yönelik köklü bir bilim reformu yaratmayı ve bunu hayata geçirmeyi sağlamalıdır. Geleceğimize her alanda ancak akıl ve bilim yoluyla ulaşabiliriz. Ancak bizim üniversite konusunda edindiğimiz izlenim üniversite kavramı doğrusu başta üniversiteliler olmak üzere ne toplum ne de devletin üst kurumları tarafından doğru algılandı. Nedense üniversite yönetimleri olayı bir kamu kurumu yönetimi gibi görmektedirler. Bir kurumun başına bir adam yerleştirilirse işler tamam sanılmaktadır. Maalesef bu anlayış üniversitelerin önündeki en büyük engellerden biridir. Üniversite yönetiminde ve yöneticiliğinde temel sorun devlet memuru anlayışında olmasıdır. Halbuki olması gereken güçlü, bilimsel bir alt yapı birikimi yanında akademisyen tavrı ve en sonunda idari bilgiyi ön plana çıkaran anlayıştır. Üniversitelerde bilim politikaları ve geleceği şekillendirmek öncelikli olanıdır. Anayasanın 130. maddesindeki üst yönetim YÖK ve Cumhurbaşkanınca seçilir ve atanır ilkesi nedeniyle yazık ki çoğu defa üniversite ruhuna uymayan yöneticilerin atanmasına ve sonra da bu atamalardan bazılarının yine YÖK tarafından görevden el çekilmeye kadar gittiği bilinmektedir. Yeni yasa mutlaka üst yönetici belirlenmesinde dünyanın köklü ve gelişmiş üniversitelerinin tecrübesinden yararlanmayı dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda yeni yasa çağdaş,

gelişmiş üniversite yasalarını da inceleyerek ülkemizin yüksek öğretimde Avrupa üniversiteler birliğine entegrasyonu sağlanmalıdır. Bunun için Rektör, dekan, bölüm başkanı nasıl seçilir ve atanır, öğretim üyesi kimdir, nasıl belirlenir, akademik kadroya nasıl atanır, akademik takvimler nasıl şekillendirilir, bilim politikaları, strateji nasıl belirlenir gibi konuların netleştirilmesi gerekir. Bu çerçevede yeni yasa önerisi daha önce de öğretim elemanları dernekleri tarafından da belirtildiği gibi;

1. Yükseköğretim reformu bilim özgürlüğünü güvence altına almalıdır.
2. Üniversiteler özerk, katılımcı, laik, çağdaş bir yapıya kavuşturulmalıdır.
3. Üniversitelerin hedeflerini önceliklerini saptayıp gerçekleştirilebilmeleri için akademik, idari ve mali özerklik sağlanmalıdır. Bu özerklik saydamlık ve hesap verebilirlik ile ele gitmelidir.
4. Üniversite ve yükseköğretimin işleyiş gelip geçici iktidarların siyasi müdahale alanı olmamalıdır.
5. YÖK eşgüdüm ve planlama dışında üniversitelerin gündelik işlerine karışmamalıdır.
6. Üniversitelerarası Kurul, rektör, dekan, bölüm başkanı gibi tüm yönetim/denetim makamlarının seçilme süreçleri demokratik ve katılımcı olmalıdır.
7. Üniversitede karar alma yetkisi kurullara, bu kararları yürütme yetkisi ise seçilmiş görevlilere verilmelidir.
8. Akademik yükseltme ve atama kararları tamamen bilimsel veri ve ölçütlere bağlı olmalı, verilmeli, ideolojik/siyasi ölçütler, telkin ve baskı söz konusu olmamalıdır.
9. Anayasal bir hak olan yükseköğretimde fırsat eşitliği herkese parasız sağlanmalıdır.
10. Üniversitelerin yerinde yönetimle bölgesel sorunlara yönelerek tek tip üniversite anlayışından vazgeçmelidir. Bu ilkeler çerçevesinde;

*Özgür evrensel
üniversite araştırma
yapmak için gereksinim
duyduğu mali kaynaktan
dolayı resmi otoritenin
etkisine girmeye
zorlanmıştır.*

- Üniversitelerin akademik, idari ve mali özerkliği modern üniversiteler düzeyinde sağlanmalıdır. Bu anlamda üniversiteler hükümetlerin ve bürokratik işlevlerin müdahalesinden özgür tutulmaları gerekir. Üniversitelerde oto-kontrol yöntemi ile üniversiteyi üniversitelilerin yönetmesi sağlanmalıdır. YÖK tamamen bir eşgüdüm kurulu olarak, üyeleri ağırlıklı olarak ÜAK üyelerince seçilmeli, YÖK, ÜAK tarafından denetlenmelidir.

- Üniversite yöneticilerinin seçimi bir defaya mahsus olması üniversite yönetiminin sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Dekanlar mutlaka seçimle gelmeli. En fazla oyu alan aday doğrudan atanmalıdır. Rektör seçimi daha önce önerildiği gibi bilim alanlarına göre yapılmalı, gerekirse özerk-seçimle gelmiş yeni SENATO'lar tarafından belirlenmelidir (Almanya, İngiltere örneklerindeki gibi).

- Bölüm ve Ana Bilim dallarının görev ve fonksiyonları güçlendirilerek aşağıdan yukarıya doğru kendi içerisinde örgütlenmiş bilimsel kurulların oluşması ve yönetilmesi esas alınmalı.

- Akademik değerlendirme ilkeleri ve ölçütleri geliştirilmelidir. Verimliliği yüksek, üretken bilim adamı yetiştirmek için çitisi yüksek tutulmuş ölçütlerle bilim adamı niteliğine sahip olanlar üniversiteye alınmalıdır.

- Sağlıklı ve evrensel ölçekte bilim adamının sağlanması için TUS benzeri bir sınavla belirli bir puanın üzerindeki adaylar (100 üzerinden 70 alan) üniversitelere Araştırma Görevlisi için açılan yeterlilik sınavlarına başvurmalarıdır.

- Doktorasını tamamlayan araştırmacı eğer üniversitede hoca olarak kalmak istiyorsa üniversite dinamikliğinin sağlanması için mutlaka başka bir üniversitede kadro aramak zorunda olmalıdır. -ÖSYM, ÜAK'un denetiminde olmalı ve siyasilerin seçme ve yerleştirme sürecinin dışında tutulması sağlanmalıdır.

- Bilim Akademisi Batılı Akademiler seviyesine çıkarılmalı ve ülkenin bilim politikasını ve stratejisini belirlemelidir. Bilim Akademisi üyeleri bilimselliğini kanıtlamış, uluslararası düzeyde başarılı ve etik sorunu olmayan seçkin kişilerden oluşmalıdır.

- Her üniversitenin kendi karar vereceği "Stratejik plan ve öz değerlendirme" ilkeleri mutlaka benimsenmelidir. -Üniversiteler mutlaka AB ve ABD üniversitelerinde yürütülen akredite olabilmeye ve öz değerlendirmeye açık hale gelmelidir.

- Yeni yasa ile Üniversitelerde akademik özgürlük ortamı üniversite özerkliği ile güvenceye alınmalı. Öğretim üyeleri, öğrenciler ve diğer mensupları düşünce, ifade ve iletişim özgürlüğüne sahip olmalı. Üniversite ortamında her konu özgürce tartışılabilir ve eleştirilebilir.

-Üniversitelerde her türlü düşüncenin özgürce ifade edilmesi ve her üniversitelinin ideolojileri ve "izm" leri tartışılması ortamının sağlanması için Bilim tarihi, Bilim felsefesi, Etik, Kültür ve Uygarlık Tarihi gibi dersler de okutulmalıdır.

versiteler üniversitelilik bilincinin yerleşmesi sağlanmalıdır.

- Üniversitelerin mali sorunları çözümlenmelidir. İkili öğretim, yaz okulları, tezsiz yüksek lisans, ek ders ücreti ve yarı zamanlılık gibi uygulamaların kaldırılması ve bunun yerine dünya standartlarında bir ücret politikasının belirlenmesi üniversite verimliliğine daha büyük katkılar sağlayacaktır.

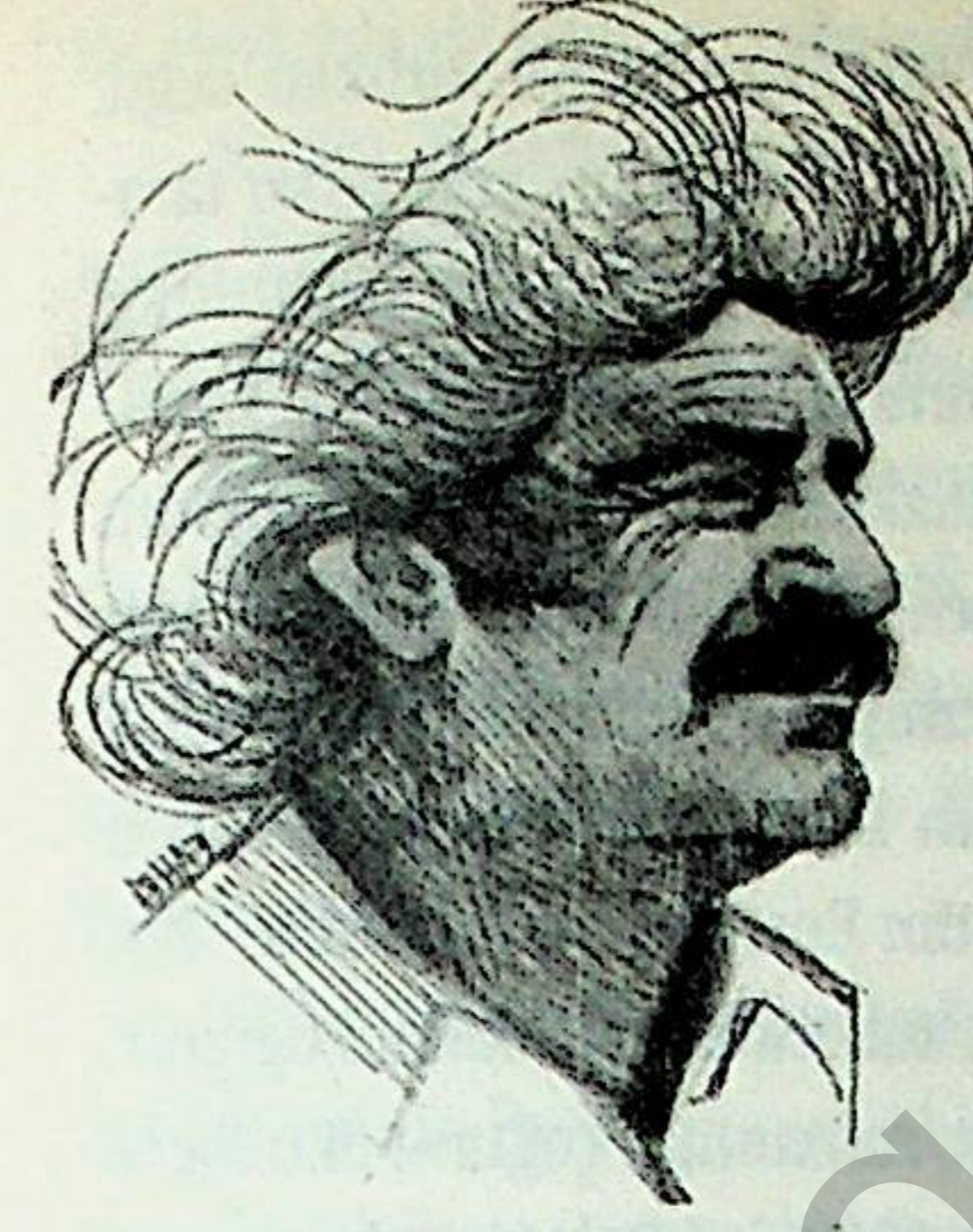
- Üniversiteler olarak arzuladığımız bilim ortamının yetkileri mümkün olduğu kadar tabana yayılmış, üniversite öğretim üyesi, görevlisi, öğrencisi ve idari personeli ile üniversitenin üniversiteler tarafından oto kontrole dayalı özgür ve bilimsel özerkliğe sahip bir yapı içerisinde batılı ölçekte standartları belirlenmiş seçim esasına dayalı yönetilmesidir.

- Üniversite yönetimlerinin bir meslek olmaktan çıkarılarak batılı anlamda basitleştirilmesi ve gerekirse akademisyen, öğrenci ve idari personel tarafından seçilen senato tarafından yönetilmesi modelleri getirilmeli. Üniversite yönetimleri Anabilim dalı başkanlığından rektörlüğe kadar tamamen bir koordinasyon merkezi olması ve asıl sorumluluğun kurularda olması gerekir.

-Evrensel ölçekte özerk üniversite ve özgür akademik ortamın sağlanabilmesi, şeffaf, hesap verebilir ve liyakate dayalı, yerinde yönetilen üniversite modeli arzusu yukarıdaki bir çok sorunun cevabını içermektedir. Ne yapılmalıdır?

Hükümetin anayasa değişim paketinde 130. ve 131. maddeleri değiştirilerek bu maddelerde akademik özgürlük ve üniversite

özerkliği açıkça ifade edilmelidir. Bunun üzerine ilgili çevrelerden konuyu bilen değişik kesimlerden uzmanlarca oluşan bir platform çerçevesinde çağa uygun yeni bir yükseköğretim yasası hazırlanmalıdır. Şimdiki hali ile anayasanın ilgili maddeleri değişmeden hiçbir köklü reform hareketi yapılamaz. Gelişmiş batı üniversiteleri esnek ve kendi kararlarını kendileri oluşturarak düzenlediklerinden değişimlere de ayak uydurabilmektedirler. Küçük bir birim kurma kararının 50-60 imzadan geçerek sürecin tamamlanması için YÖK'e kadar gitmesi; bunun için 6 ay kırtasiye ile uğraşılması büyük bir özgüven eksikliğini göstermektedir. Üniversiteler ortalama toplumsal gelişmelerin bile daha gerisine düşmüş çok muhafazakar kurumlar haline gelmiştir. Bu haliyle de bir yere gidemeyecekleri aşikardır. Hele hele çağdaş yaratıcı dinamik bir geleceğe hiç gidemez. Umarım anayasa değişiklikleri ek önergelerle düzeltilerek yeni bir başlangıç için vesile teşkil eder.

DOSYA

Hasan Hüseyin Korkmazgil

acılara tutunmak

acı çekmek özgürlükse
özgürdük ikimiz de
o yuvasız çalığışu
bense kafeste kanarya
o dolaşmış daldan dala
savurmuş yüreğini
ben bölmüşüm yüreğimi
baş kaldıran dizelere
kavuşmak özgürlükse
özgürdük ikimiz de
elleri çığlık çığlık
yanyana iki dünya
ikimiz iki dağdan
iki hırçın su gibi
akıp gelmiştik
buluşmuştuk bir kavşakta
unutmuştuk ayrılığı
yok saymıştık özlemeyi
şarkımıza dalmıştık
mutluluk mavi çocuk
oynardı bahçemizde
aramakmış oysa sevmek

özlememiş oysa sevmek
bulup bulup yitirmemiş
düşsel bir oyuncakçı
yalanmış hepsi yalan
sevmek diye birşey vardı
sevmek diye birşey yokmuş
acılardan arta kalan
işte bu bakışlarmış
kuğu diye gözlerimde
gün batımı bulutlarmış
yalanmış hepsi yalan
savrulup gitmek varmış
ayrı yörüngelerde
acı fectim günlerce
acı fectim susarak
şu kısacık konuklukta
deprem kargaşasında
yaşadım birkaç bin yıl
acılara tutunarak
acı çekmek özgürlükse
özgürdük ikimiz de

Hasan Hüseyin

Sana mı kaldı Hasan bu kadar yazmak? Bu kadar hapse düşmek, sana mı kaldı toplumun gerçekliğini gözler önüne sermek? Evet, sana kalmıştı. Sana ve senin gibi aydınlara kaldı toplumun kanayan yaralarına merhem olmak, eşitsizliğe, emeğin hiçleştirilmesine dur demek, bir şeylerin değişmesi gerektiğini bağırarak size kaldı, bedel vermeyi göze alarak... Evet... Hasan Hüseyin bunca haksızlıklara ve yıldırmalara rağmen kendi doğrusunu söylemekten geri durmadı ve hep ezilen halklardan, emekten ve ilkeli yaşantudan yana oldu.

Şair 1927'de Sivas'ın Gürün ilçesinde doğdu. Nalbant Mâmo diye bilinen ailenin sekiz çocuğundan üçüncüsüdür. Babası Şükrü Bey kendisine ait malvarlığı olmayan, çeşitli işlerde ailesinin geçim kaynağını üstlenmiş bir emekçidir. Hiç tahsil görmediği halde okuma yazmayı kendi çabalarıyla öğrenir. Annesi ise fakir bir aileden gelmiş, okuma yazması olmayan bir ev hanımı olan Gülşan Hanım'dır. Aile olarak dönemin savaş ve kıtlıklarını görmüşlerdir.

Şair altı yaşındayken üç yıllık Kurultay ilkokulu'na gider daha sonra da beş yıllık Cumhuriyet ilkokulu'nu bitirir. Öğretmeninin de etkisiyle şiir, resim, müzik yetenekleri ortaya çıkar. Çocukluğunda bir yakınunun eşkıya diye gözleri önünde vurulması ve darağacında birinin asılışını görür; bunların etkisiyle insan hayatının kutsallığına hayatı boyunca inanmıştır.

İlkokulu birincilikle bitirir. ama parasız yatılı sınavını kazanamadığından babasının yanında çalışır ve emeğin değerini daha çocukken kavrar.

Bu arada Arapça okuma yazmayı öğrenir ve Fransızca' da da kendini geliştirir. Eylül 1942'de parasız yatılı sınavını kazanarak Niğde ortaokulunda yarı kalan tahsiline devam eder. Orada klasikleri ve çeşitli güncel yayınları takip ederek günlük tutma alışkanlığı kazanır. 1945 yazında burayı bitirip, parasız yatılı Adana Erkek Lisesi'ni kazanır. Şehrin kendisine yabancı havasına alışarak toplumsal, felsefi ve politik kitapları okur. Orada Pir Sultan, Yahya Kemal ve Nazım Hikmet'in eserlerini okur. Yoz çevresine rağmen kendisi emeğin kutsallığına inanır. Lisede kendini aruk bulmaya başlar. Ateizme olan sempatisiyle çağdaş anlamda gelişmiştir. Zira kendisi de lise yıllarını "Bilinç dönemi" diye nitelendirir. Liseyi bitirdikten sonra Gürün'e gelir ve burada şöyle bir anısı olur; 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda yapılan kuru, cansız ve beylik konuşmalara da-

yanamaz, kürsüye çıkarak : "Bu ülkeyi göksel varlıklar değil, Anadolu halkı kurtarmıştır" der. Tutuklanır ama savcı tarafından serbest bırakılır. Bu hareketi onun emeğin, unutulmuş bir halkın savunucusu olduğunu açıkça gösteriyor. Tıp fakültesini okumak istediye de olanaklar izin vermez. Çapa Eğitim Enstitüsü'ne başvurup tercihen alınır. Burada edebiyat alanındaki ilerlemesine devam etmiştir. 49 yazında yüksek tahsil askerliğini yapar, Çapa Eğitim Enstitüsü, Yüksek Öğretmen Okuluna dönüşünce Gazi Eğitim Enstitüsü'ne nakledilir. Burada yazın öğretmeninden dili kullanma inceliklerini öğrenir. Giyim kuşamına dikkat etmez, zamanının çoğunu okulda ve özellikle kitaplığında geçirir. 1950'de DP iktidarıyla tek parti dönemi bitmiş halk coşku ve arayış içindedir.

Üniversiteyi bitirip sırasıyla Ankara, Maraş-Afşin, Maraş-Göksun' da öğretmenlik yapmıştır. Afşin'den Göksun'a sürülürken halk neredeyse ayaklanacak duruma gelince Mart-

1951'de evi basılıp şiirleri, notları alınıp yok edilir. Ve siyasi eylemde bulunduğu gerekçesiyle TCK'nin 141. ve 142. maddelerince yedi ay yirmi beş gün ağır hapse mahkûm edilir. Bir süre Elbistan, Göksun'da yatıktan sonra Nevşehir'e gönderilir. Burada Aziz Nesin ve Adnan Cemgil ile tanışır.

Cezası bittiğinde kamu haklarından yoksun bırakıldığı için işsizdir. Çeşitli işlerde çalıştıktan sonra asker kaçağı işlemi yapılır. Ve tam 27 ay hapis-er askerlik dönemi geçirir. 1953'te tezkere almasıyla İstanbul'a gider, fakat iş bulamaz. Buradaki deneyimlerini "Yedi Çatallı Kazık" şiirinde anlatacaktır. Sivas'a döner ve orada parasız yatılı öğrenciliğinden dolayı mecburi hizmet davası açılır.

1955'te Gürün'de tabelacılık, arzuhalcilik gibi işlerde çalışır. Radyo, taş karikatür, karikatür, akbaba gibi yayın organlarından mizah yazıları, 59'da ise "Ağustos Şiiri" dost dergisinde yayınlanır.

İş bulma umuduyla İstanbul'a gider, fakat ısmarlama şiir isteyen basın çevrelerinden kopup "Büyük kent in lüks sefaletiyle" karşılaşır. Ankara'ya gider. Dost dergisi ve kalıcı olarak akis' te çalışmaya başlar. Bu arada Aziz Nesin'e gönderdiği "Hiroşima" adlı kitabı, yayınevi yangınıyla yok olur.

Bu yıllarda Kavel Kablo Fabrikası işçileri grev yasası çıkmadan grev yapar. Hasan Hüseyin yeni yazdığı şiir kitabını KAVEL olarak yayımlaması büyük ses getirir.

Hasan Hüseyin Uşak Lisesi öğretmeni Azime Karabulut

ile 1964 yılında yıldırım nikahıyla evlenir.

Hasan Hüseyin birçok kurumda çalışmalarını ilerletmişti. TIP, TGS, Sosyalist Kültür Derneği kurucu üyeliği, basın İş sendikası gibi kurumlarda çalışmıştır.

Dost dergisinin özel sayısını Kızılırmak kitabına ayırınca 142.maddeden yargılanarak 3 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı. (1969)Yargıtay birinci ceza dairesi mahkûmiyet kararını CMUK 307, 308 ve 321'inci maddeleri uyarınca bozmuştur.

67'de Akis'in kapanmasıyla Forum Dergi'sine geçer ve ona devredilir. Bu dergiye yeni bir yön verir. Ama bir süre sonra o dönemde yanlış tanıtıldığından dolayı N.Hikmet özel sayısını çıkarır. Ama bu sayıyla derginin tüm destekleri çekilir. Ağır maddi sıkıntılar sonucu 1970'de dergiyi kapatır.

Bundan sonra Yeni Gün, Barış Toplum Dergisi, Yeni Halka, Ankara Express, devrimci yayın organı gibi gazetelerde çalışır.

Kızıl Kuğu, Filizkuran Fırtınası kitapları ödülleri alır.

Şair, Kasım 1973 başlarında Basra'da düzenlenen üçüncü Mirbed Şiir Mihricanı (festivali)'na çağrılıydı. İsrail-Filistin sürtüşmesi yüzünden festival, 1 Nisan 1974 tarihine

ertelenince o, bu boşluktan yararlanarak, Almanya'ya Goethe Enstitüsüne gitmiştir.

Mart 1974' de Irak çağrılısı olarak Irak' a gider ve izlenimlerini şöyle dile getirir:"Irak topraklarını ve onların insanlarını gördükten sonra emperyalistlere sövmek olanaksız. Canına okumuşlar Irak topraklarının, Londra, New York, Berlin ve Paris' in şımarık zenginliği Irak gibi ülke halklarının açlığı, çıplaklığı ve perişanlığı pahasımadır"

1980' de Almanya İşçi Federasyonu'nun çağrılısı olarak gider ve 2 ay orda kalır.

Korkmazgil; başka hiçbir ekole ve kliğe katılmadı. Hep kendi yolunu kendi açma kavgasında "Acılara tutunarak" yaşadı. Kurumsal evliliğin çok üstündeki sevgi yaklaşımıyla eşi Azime Korkmazgil ona her alanda büyük destekçisi oldu.

"Ağlasın Aşşafağı" ndaki Anadolu kadınının yorumuyla yapıtın yörüngesinin oturmasında Azime Hanım'ın çok büyük katkıları olmuştur.

12 Şubat 1983 günü üşütmeden dolayı hastalanır. Korkmazgil 22 Şubat' da yere yığılır. Beyin ameliyatı kararı alınır. Kısa bir süre sonra mide kanaması başlayınca durumu kötüleşir ve 25 şubat 1984 tarihinde 57 yaşında yaşama gözlerini yumar.

ESERLERİ

A) ŞİİR KİTAPLARI

- Kavel, Ataç Yayıncılık, 1983, (1.basım 1964 Yedi Tepe Şiir Armağanı)
- Temmuz Bildirisi, Toplum Yayıncılık, 1965
- Kızılırmak, Bizim Yayıncılık, 1966
- Kızılkuğu "Şiirin Uyanışı", Doğan Yayıncılık, 1971 (3. Basım -TRT 1970 Kitap Başarı Ödülü)
- Ağlasun Aşşafağı, Bilgi yayıncılık, 1984
- Oğlak, Yar Yayıncılık, 1972
- Acıyı Bal Eyledik, Bilgi Yayıncılık, 1973
- Kelepçemin Karasında Bir Ak Güvercin, Bilgi Yayıncılık, 1974
- Koçero Vatan Şiiri, Bilgi Yayıncılık, 1976
- Haziranda Ölmek Zor, Bilgi Yayıncılık, 1977
- Filiz Kıran Fırtınası, Bilgi Yayıncılık, 1981 (2. Basım-1981 Ö. Faruk Ve Nevzat Üstün Şiir Ödülü)
- Acılara Tutunmak, Bilgi Yayıncılık, 1981
- Işıklarla Oynamayın, Bilgi Yayıncılık, 1982
- Kandan Kına Yakılmaz, Bilgi Yayıncılık, 1985 (Ozanın ölümünden sonra yayımlandı)

B) GÜLMECE ÖYKÜLERİ

- Öhööö! Sosyal Adalet Yayınları, 1964
- Made In Turkey, Tek Yayınları, 1970
- Bıyıklar Konuşuyor, Doğan Yayınları, 1971

C) ÇOCUK ÖYKÜLERİ

- Eşeğin Gözyaşları, Oda Yayınları, 1981
- Aşıcı Baba, Oda Yayınları, 1981
- Ormanın Öcü, Cem Yayınları, 1981
- Ressamın Bildiricileri, Dönemeç Yayınları, 1981
- Becerikli Çocuğun Düşleri, Bük Yayınları, 1982

Ç) GEZİ NOTLARI

- Bağdat Yollarında, Konuk Yayınları, 1974

D) DERLEMELER

- Eleştiriye Beş Kala (Bedrettin Cömert'ten deneme, eleştiri ve inceleme derlemeleri) Ayko Yayınları, 1981
- Kalmasın Ellerim Sizde Uzak (Bedrettin Cömert'ten şiir derlemeleri), Evrensel Yayınları, 1979

D) YAYINLANMAMIŞ ESERLERİ

- Benim Adım Kayısı Şeftali'nin Dayısı (Çocuk şiirleri)
- Çocuklara (Çocuk şiirleri)
- Gülelim de Bilelim (Küçük fıkralar)
- Kaka Bekçileri (Gülmece öyküleri)
- Nah 1, Nah 2 (Gülmece yönü ağır basan şiirlerinden seçmeler)
- Damarı Damara Bağlamak, 2 ciltlik dosya (Dil çalışmaları)
- Köroğlu (İnceleme – araştırma)
- Dil ve Sanat (B. Cömert'ten yeni derlemeler)

- Bedrettin Cömert Kaynakçası
- Mektuplara Kıymayın (Mektuplar)
- Hazırcı (oyun)
- Yandı Ha Yandı (Oyun)
- Tezekten Terazi'nin (Oyun)
- Birtakım Senaryolar
- Gülmece Öyküleri (78-8 cilt)

KAYNAKÇA:

- HASAN HÜSEYİN: yaşamı, hayatı, sanat eserleri (Mehmet AYDIN)
- www.turksolu.org
- www.sevgibahcesi.com

ŞAİR OLARAK HASAN HÜSEYİN

Hasan Hüseyin, daha ilkokuldayken başlamış çileli şiir yolculuğuna. Şairliğe basamak basamak adım atmış, önce şiirin özgürlüğünü kısıtlayan kalıplarla, heceyle şiirler yazmış, daha sonra özgürlüğe olan tutkusu ve sonsuz inancından olmalı ki şiiri tamamıyla özgür bırakmış, özgür koşuklar yazmıştır. Şiir şeklinin değişmesiyle birlikte dünya görüşü de değişmiş Hasan Hüseyin'in. Toplumsal içerikli somut şiirler yazmaya başlamıştır. Hasan Hüseyin, kırsal kesim ve işçilerin sorunlarını halk edebiyatı öğelerinden de yararlanarak ve zaman zaman yinelemelere dayalı divelerden oluşan bir şiir anlayışıyla dile getirmiştir. Toplumsal özden yola çıkmakla beraber, hiçbir zaman söylevciliğe düşmemiş, bu nitelikleriyle de toplumcu şiirin önde gelen temsilcilerdendir.

Hasan Hüseyin toplumsal gerçekleri çekinmeden bazen çarpıcı bir şiirle bazen de yerici bir gülmece yazısıyla dile getirmiştir. Coşkulu ve destansı bir anlatımla emek, barış ve özgürlük temalarını çarpıcı imgelerle işler.

Şiir suç aletidir şairin... Hasan Hüseyin, emek, barış ve özgürlük gibi insani değerleri savunduğu ve bunları şiirlerine ve yazılarına aksettüğinden komünist, anarşist gibi suçlamalarla karşı karşıya gelmiş ve bu suçlardan yıllarca hüküm giymiştir. Ama yakışır mı bir şaire pes etmek? Tabi ki hayır. Hasan Hüseyin hiçbir zaman pes etmemiş, sonuna kadar inandığı değerleri savunmuş, anlatmaya devam etmiştir. Hayatı pahasına olsa dahi...

Hasan Hüseyin başlangıçta dört şairden etkilenmiştir;

Pir Sultan Abdal, Nazım Hikmet, Attila İlhan ve Metin Eloğlu. Pir Sultan Abdal'dan halk şiirinin inceliklerini, Nazım Hikmet ve Attila İlhan'dan çağdaş şiir özelliklerini, Metin Eloğlu'ndan da biçimsel açılım öğelerini almıştır. Ancak, sonraları toplumcu gerçekçilik çizgisinde asıl biçim ve kimliğini bulmuştur. Halk şiirinin verilerini çağdaş teknikle yoğurmuş, Attila İlhan'ın bireysellik ve modernist akımlara değin öğelerinden uzaklaşmış, Metin Eloğlu'nun düşünceyi arka plana atan dil değiştirmelerini şiirselliğe hizmet edecek ölçüde olumlu yönde kullanmıştır. Halk ve N. Hikmet damarını, temelde ve öзде sonuna değin sürdürmüştür.

Hasan Hüseyin, "Toplumumuz ve insanımız gibi şiirimiz de sürekli bir arayış ve gelişim içindedir bunun hakkını vermek zorundayız." diyerek şiirin sürekli gelişmesi gerektiğini, yeni teknikler getirmek gerektiğini vurgulamıştır. Bir edebiyatçının edebiyata katkısı sadece ortaya koyduğu eserle değil, edebiyata getirdiği yeniliklerle de olur. Bu anlamda Hasan Hüseyin yeni bir şiir tekniği geliştirmiş ve adına "Nehir Şiir" demiştir. Bu tekniğe nehir şiir adını vermesi, şiirin akıcı ve coşkulu olmasından ileri gelir. Bu tekniğini ilk "Kızılmak" şiirinde dener, "Ağlasun Aşşafağı" şiiriyle de geliştirmiştir.

Hasan Hüseyin dolaylı bir anlatıdan yanadır. Ona göre, "Yeşili boya yığınyla değil, otlarla, yapraklarla, denizlerle vermek gerekir. Hızı, hızla anlatmaya çalışmak

boşunadır. Hızı, koşan atlarla, rüzgarla, soluyan lokomotiflerle, füzelerle anlatmak gerekir." Bu anlayış onu, kimi yerde benzetmeler ve simgeler kullanmaya zorlar.

Hasan Hüseyin'in şiirlerinde destansı bir hava, sağlam bir düşünce, engin bir duyarlılık ve uyumlu bir ses vardır. O, şiirlerini tüm fazlalıklardan arındırmıştır. En çok toplumculuk, yurt sevgisi, umut, acılar, sömürü, aşk, yalnızlık, ayrılık, özlem, bunalım, yolculuk, kadın, çocuk, direnç, kurtuluş, insan ve doğa gibi temaları işler. Bireysel olanla toplumsal olanı bir arada kaynaştırarak verir.

Hasan Hüseyin'e göre şiir, cılız olduğu zaman hiçbir işe yaramaz. Ancak, bomba gibi güçlü olduğu zaman soygun çarkını ve sömürüyü dize getirir. Şiirleri anlaşılır nitelikte ve dünyaya açıktır. "Benim şiirim apaçık güneşe" der. Sözü tüm olanaklarını kullanarak daha ötelere geçmek ister. "...ben nar deyince şiirimde / kokusu gelmelidir gül bahçelerinin / ...yetmiyor bana sözler.

Hasan Hüseyin şiirlerinde gülmeceye de yer verir. Gülmeceyi adabına göre aktarır. Kesinlikle aşağılayıcı gülmeceye yer vermez, daha çok iğneleyici ve eleştirici ironiye yer verir. Şiirlerinde daha çok yergiyi kullanmıştır. Şiirlerinde yergiyi, kendisine sataşanlara, sonradan görme görgüsüzlere, züppelere, kuralcı, katı ve kendilerine bile yabancılaşmış bürokratlara, insanlara tepeden bakanlara, mezhep ve ırk kav-

BİR AYDIN OLARAK HASAN HÜSEYİN

Hasan Hüseyin daha ilkokul sıralarındayken bir çocuk gözüyle insanı, toplumu, yaşamını sorgulamaya başlamış, tebeşir kokan küçük salonlarda yaşatlarının aksine yazma ihtiyacı duymuş duyarlılığını dizginleyememiştir. Milyonların özlemi, acısı, coşkusu, umudu, ekmeği-ekmeksizliği, emeği; soyguncusu, bozguncusu Hasan Hüseyin'in şiirinde dile gelecek, serüveninde can bulup, yurdun dört bir yanında bilincini bulacaktır.

1948'de liseyi bitirip memleketine dönen Hasan Hüseyin 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarına katılır. Törende halka hitap edenler Zafer Bayramı'nın gerçek yaratıcılarını bilmezlikten gelince Hasan Hüseyin "Bir şairin müdahale gücü olmalı" diyerek kürsüye fırlar ve "Bu ülkeyi göksel varlıklar değil, Anadolu Halkı kurtarmıştır" sözleriyle devlet erkanına olan tepkisini ortaya koymuştur. Devlet o dönemde de bir baskı unsuru olarak işlevini yerine getirmekte, doğruyu söyleyen için onuncu köyü aratmaktadır. Hasan Hüseyin'e hemen müdahale edilmiştir. Bu ne ilk ne de son olacaktır. Lisede yazdığı şiirlerini yayımlama girişimlerinin olduğu bir sırada polis baskını sonucu onları kaybedecektir. Hasan Hüseyin

gası sürdürenlere, ülke meselelerine uzak kalandara kısaca; erdemliğe yakışmayan bütün davranışlara karşı kullanır.

Yazımı Hasan Hüseyin'in ülke sorunlarına uzak kalandar için yazdığı bir yergisiyle son veriyorum.

ZOR NAKİŞ

...Heey diyorum uluorta, sürü kuşlar havalanıyor
toprak dalgalanıyor, sular dövüyor kıyıları
ve bir yengeç adem, pazarın ortasında
bir vurguna bir soyguna bir çalgına derken
bir çiçek sayıklıyor anlımın ortasında
bir kristal kırılıyor tören başlıyor
ve bozuk çalıyor

gramafon

ve bozuk çalıyor gramafon ey benim züppeliklerim
açıyorum perdeleri bir bir, molyeryen gözyaşlarına
altyapıya dokunduğuça ürküyor fincancı katırları

KAYNAKLAR

- Mehmet AYDIN; Hasan Hüseyin, Yaşamı, Sanatı, Eserleri
- Hasan HÜSEYİN; Kızılmak
- Hasan HÜSEYİN; Ağlasun Aşşafağı

yan yaşamı boyunca devlet baskısına maruz kalacak ve hatta faili meçhul cinayetler listesine isminin eklenmesinden çekinecek ve evden çıkmamak gibi kendince bir takım önlemler alma zorunluluğu hissedecektir.

Hasan Hüseyin'in şiirleri o günkü sol yayınlarda yayımlanmaya başlar. Kısa sürede toplumun tüm kesimleri tarafından bilinen, okunan, eleştirilen bir şair; toplumun geniş kucaklı ozanı haline gelir.

Toplumun tüm kesimlerini bütünlük içinde gözeten, sorunlara toplumsal ve bireysel ihtiyaçları sentezleyerek müdahale eden sanatçı şiirlerinde Kavel Kablo Fabrikası işçilerinin eylemlerinden, Hiroşima'daki toplu kıyım; Cezayir direnmesinden, Kızıldere'lerin Amerika'da katledilmesine kadar uzanan geniş, evrensel bir yelpazeyi sanatına yansımıştır. Kendini ve doğayı aşma çabaları gösterirken, toplumsal gerçekliği halkın perspektifiyle yeniden biçimlendirmeyi amaçlar. Bireysellikte de toplumsal gerçeklikte de evrensellik kapılarını zorlar, çıkış noktası olarak "Anadolu"yu işaret eder. Tarihe ve gerçeklere diyalektik gözle bakar.

Yaşamında her zaman diyalektik yolu izlemiş, toplumu, bireyi, tarihi, geleceği, ağaçları, kuşları tüm bir halk yığınına çözümlerken diyalektik düşünme tarzını kullanmıştır. İçtenlik, samimiyet, şeffaflık, yalınlık ilişkilerini belirleyen, ruh dünyasına şekillendiren prensipleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Korkmazgil baharların, kardeşliğin, barışın, insanca yaşamın, sevginin sevgiyle büyüyen mücadelenin ozanıdır. Bugün sanatının geçerliliğini koruması şiirinin tamamen halktan beslenmesi sonucudur. Her alanda kendi katmanının yoksulluğunu, yokluğunu, acılarını, özlemlerini, analarını, gurbetlerini, aşklarını savunmuş, bu perspektifte sisteme karşı halkın savaşımını vermiştir. İnsanları dil dil, ırk ırk, din din, renk renk ayırıp, parçalamanın gereksizliğine işaret ederken, halkın bu aldatmacalara kanmama zorunluluğunu ifade etmiş, tek yumruk-yekvücut gibi bütünleşmeleri mesajını vermiştir.

Yozlaştırılmış toplumculuktan nefret eder. Sanatçının toplumculuğu gündelik toplumculuktan uzak, düşünce özgürlüğü ve kişinin iç bağımsızlığına dayalı, insana dönük evrensel bir toplumculuktur. Sanatçı popüizmle toplumculuğu birbirine karıştırmamak gerektiğini söylerken "Popüizmde yapay bir duyarlılıkla halkı kullanma, onun üzerinden rant elde etme, gericiye yada karşı devrimcilik söz konusudur. Oysa toplumculukta diyalektik dünya görüşü çerçevesinde özgün bir bileşime gidilerek 'damarı damara bağlama' yolu vardır"

O halk kültürünün yalnızca beğenisini alıp, halkın gereksinimlerine sahip çıkmayan Garipçilerle, halkı bir yığın olarak görüp, halkın önünden değil ardından yürüyen, onu eleştirmeksizin okşama yoluna giden halk kültürüne edilgen bir biçimde yaklaşan popülistlerle temelden ters düşer. Halka yaklaşımda etken diyalektik yöntemi savunur.

"Tutkuları yeteneklerinden büyük, salt pazar kavgası arkasından koşan kimi sözde şairler, şiirimizi halktan kopararak karınca duası ve bulmacaya çevirmişlerdir. Oysa gerçek anlamda diriliği, bitip tükenmezliği içinde, insanı bütün varlığıyla sarıp taniyanlar, benim şiirimdeki öfkeyi de elbette ki anlayacaklardır" diyerek otel odalarında yalnızlıkları yaşayıp halkın ekmeğe yalnızlığına uzak duran şairlerden olmadığını ifade etmiştir.

Korkmazgil 1972-73 yılının kitapları en çok satan yerli

şairi olarak anılır. Ona göre sanatın toplumsal bir işlevi vardır. "Türkiye şiirini halka gitme özentisi içinde olanlar değil halktan gelenler yapıyorlar. Sanatçı yaşadığı çağı tanıdığı olmalıdır" demiştir.

O ülkemizde kendi kendine çalın satan halktan kopuk Arap yanlısı Batı yanlısı çeşitli düşünce sahipleri ve saygınların gölgesinde yürüten sosyete adaleti savunucularıyla düpedüz alay eder.

... Of Ooofff koca gürültülü devrimsiler yutturmacalar

Cilalar civeleklikler yalancılıklar

Kara günlü saraylı soytarlıklar of

Bre Hitler kırması kurt köpekleri

İl duçe döküntüsü yandan çarklılar

Bre Arap saçı sadakalı sosyalistler

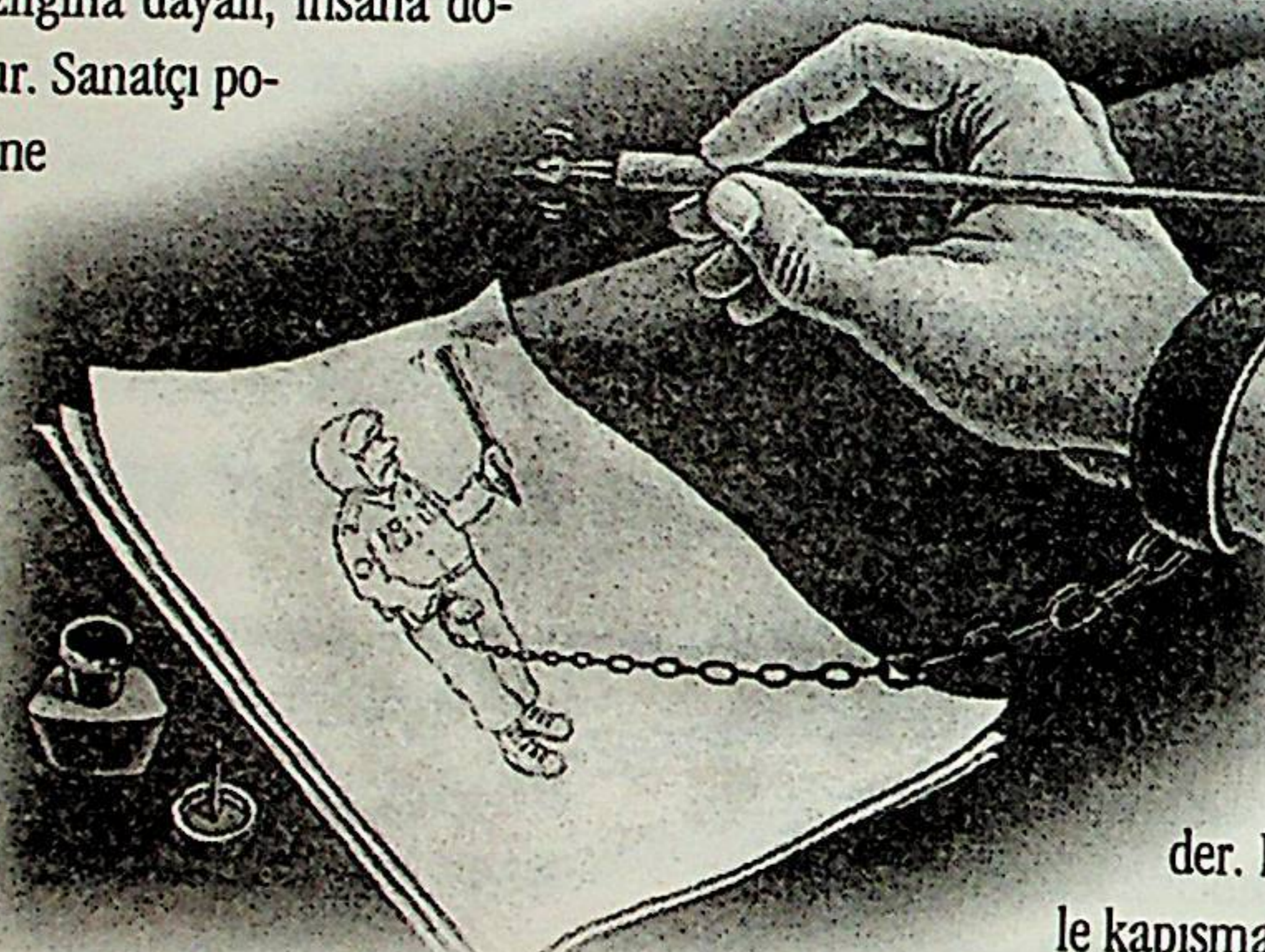
Köksüz, cilalı, sulandırılmış ve jelâtinli bir devrimciliğe pirim vermez, gerçekliği sanatsal yöntemle ilerici bir çizgide yansıtır. Klasik hümanizmalar yerine devrimci hümanizmaya yer verir, kapitalist insanı lanetlerken devrimci insanın bir kardelen gibi sisteme başkaldırısını öne çıkarır.

Sanatı gerçekçilik, sınıfsallık ve tarihsellikten asla soyutlamayan şair şiirini şu şekilde tanımlamıştır "Şiirsel içerik devrimci, devingen öze tutucu biçimin kapışması sonucu ortaya çıkar" der. Kendi sorununu "Bozuk düzenle kapışmak" olarak ifade etmiştir.

Ona göre, "Engebesiz, kıpırtısız, tekdüze bir yaşamdan, İstanbul usluklarından akan su kadar şiir akar. Gürültülü bir yaşamdan da Fırat Fırat şiir akar. Ben saksıda buğday yetiştirmiyorum, tarlalar dolusu buğday ekip-biçip kaldırıyorum." demiştir. Neyse yaşanan işte odur şiir dersek yanlış söylemiş olur muyuz?

Hasan Hüseyin'in çelikleşmiş öfkesi nerede bir çarpıklık görse kusuyor, onu dayanılmaz sancılarla baş başa bırakıyordu.

Ezilen, zulme mahkûm edilen halklar arasında ortaklaşmaya giden şair Güney Amerika Halkı'yla, Anadolu Halkı arasında benzerlikler kurarak sorunun evrensel boyutunu gözler önüne serer. Bu yönüyle ozanlığının sınırını genişleterek tüm dünya halklarını kucaklamış, tümünü kendinden bildirmiştir.

"...Madenler dolusuyum

Amoda hey Amoda

Zindanlar dolusuyum

Acılar dolusuyum

Amoda hey Amoda

Ağullar dolusuyum

Göktekiler bulut değil

Amoda hey Amoda

Yırtılışı karanlığım"

(Amoda'lı Ağustos)

Hasan Hüseyin toplumu kimliksiz bırakan, halkın iradesine müdahale eden, gelişimin, değişimin önünü tıkayan, halkı potansiyel tehlike görüp onu büsbütün düşman, vatan haini konumuna düşüren yobaz, gerici, ırkçı tüm devrimlere karşı o "Çelikleşmiş öfkesini" zapt edilmez ilkel bir isyancıya dönüştürerek işçisi olduğu şiir dünyasını savaşa davet eder.

Anadolu kadını yorumlar ve "Korkaklığın bir simgesi olan sabrı, renksizliğe bürünmüş umudu, yönsüz öfkeyi, insan onurunu ayaklar altına alan acımayı, yaratıcılığı körleten alışkanlıkları kapımızdan kovun, çünkü bunlar diriliğe değil ölüme yataklık etmektedir" der.

O sevda türküleriyle ölesiyeye sarhoştur. Yaşamla da, yaşamın yolunu kesenlerle de kavgalıdır. Yaşamı boyunca köylü heybesinin bir gözünde acılarını, öteki gözünde umutlarını taşımıştır. Ulusal sorumluluğun toplumsal sorumlulukla iç içe olduğunu ileri sürer. Kör inançla ve bağnazlıkla alay eder. Kitap yakmanın büyük aybını ve onları yok etmenin cinayete eş olacağını belirtir. Yurdun yetiştirdiği büyük değerlere sahip çıkar. Onların kahpece öldürülüşlerinden çılgına döner. Tutuculuğun, evrensel akışı durdurmaya hiçbir zaman gücünün yetmeyeceğini dile getirmiştir.

Dergici, yazar Hasibe Ayten Korkmazgil'le ilgili bir anısı şöyle anlatıyor:

"İstanbul'dan yeni öykü yazmaya başlayan genç bir bayan arkadaşım gelmişti Ankara'ya. Korkmazgil'le tanışmak istiyordu. Hasan Hüseyin'le görüştim, arkadaşımın isteğini ilettilim. Yarın saat altıda Sanat Sevenler'de buluşalım, dedi. Biz o gece Sanat Sevenler'e erken gitmiştik. Ona seni beklerken kimi yazıncılar ve kimi kişiler genç öykücümüzün güzelliğine üşüştüler, dedim. Korkmazgil de şöyle bir yanıt verdi: Ya öyle miydi? Güzel miydi, kardeşim? Sokakta karşılaşırsam tanıyamam." Korkmazgil güzelliği insanın kafasında, bilgisinde arardı.

Korkmazgil renklere en çok moru sever, Anadolu kadınının aşkla, güzellikle ve bilinçle donanmasını ister. Onun

çok yalın bir yaşamı olmuştur. Konuşurken aklından geçenleri dilinden esirgemez, halktan biri olarak başını hep dik tutardı. Gün yanıği yüzü hep gergin gerilimli bir görünüme sahipti. Coşkularla doluydu. Hangi lokantada, hangi balık en iyi pişer bilmezdi. Sigarayı, içkiyi, genç yetenekleri, resmi ve tulum peyniriyle sıcak ekmeğe yemeyi çok sever, kitap tanıtıcılarına ve köşe yazarlarına fiyakalı bir imzayla kitap sunmaktan hiç hoşlanmazdı. İyi saz çalar, halk türkülerini söyler, fırtınalı havalarda kudurur, bütün bir dünyanın değişim için o patlama noktasının beklediğini hissederek gibi huzur bulurdu.

Hasan Hüseyin 1965 yazında yayıncı, Ömer Can'la birlikte bir içki evinden çıkıp gençlik parkına gider. Genç ruhlu ozan orada dönme dolaba binmek ister; fakat vakit geçmiş, luna parkın kapanma saati yaklaşmıştır. Ömer Can bu denli ünlü bir ozanın dönme dolaba binmesinin yakışı almaya çağını da düşünür. Ne var ki Korkmazgil Ömer Can'a ve yöneticilere ısrar ederek dönme dolapla uçan salıncaklara biner. Böylece ozan katı kuralları hiçe saydığını ve birey-toplum ilişkisini her ortamda sürdürdüğünü kanıtlamış olur.

Hasan Hüseyin bir röportajında "Ben iki kişiyim; biri ozan Hasan Hüseyin, öbürü gazeteci ve mizah yazarı Hüseyin Korkmazgil. Hasan Hüseyin ile Hüseyin Korkmazgil sürekli olarak birbirleriyle boğuşurlar, zamanımı çalıyorsunuz diye" der.

Bugün yaşasaydı Hasan Hüseyin, acılar içinde kıvrılarak belki de son verecekti hayatına kendi elleriyle. Kulağını tı-kayamazdı Filistin'e, gözlerini kapayamazdı Irak'ın kanla ıslanan çöllerine, F tipine sığamazdı, Barış Anne'leri coplanırken kanlı gözyaşlarına dayanamazdı. Tek kişilik o adadaki yalnızlığa arkadaş olmadan yaşayamazdı. Onlara öyküler yazdığından habersiz çocukların hemen büyüdüğünü görse fabrikalarda, atölyelerde, simit tepsileri altında... Sakız tartarken elleri, büyüdüğünü görse o çocukların, kesip elini atardı oburların önüne ve gülecek çok şey bulurdu, bozuk dünyanın daha fazla bozulduğunu gördükçe.

Toprağında sen rabat uyu,
Sıra bizlerde
Direncin yorulmaz savaşçısı...

HAZIRLAYANLAR:

- Hasan KAPLAN (Şair Olarak Hasan Hüseyin)
- Serkan ÇALGAN (Aydın Olarak Hasan Hüseyin)
- Kemalettin KAHRAMAN - İskan ALTIN (Biyografisi)

KAYNAKÇA:

Mehmet Aydın/ Hasan Hüseyin Yaşamı Sanatı Eserleri/ Emek Yayınevi 2002

TARİHİ YARATAN BİN BÜYÜK ADAM

Nelson Mandela

MÜCADELE BENİM HAYATIMDIR

Nelson Mandela'nın en büyük zevki, en özel zamanı, müzik dinleyerek güneşin batışını izlemektir. Gün boyunca hücrelerinde müzikten yoksun kilitli kalınca, bu basit zevkler bile ondan esirgendi on yıllarca. Tutuklu arkadaşlarıyla mümkün oldukça, özellikle de Noel'de şarkı söyleyebilecekleri konserler organize ederlerdi.

Nelson Mandela'nın "Mücadele benim hayatımdır." Sözü hafife alınacak bir söz değildir. Tarihçiler, elli yıl sonra dönüp yirminci yüzyıla baktıklarında, Nelson Mandela'nın nasıl olup da sağın ve solun, doğunun ve batının, kuzeyin ve güneyin aynı anda hayran olduğu evrensel bir lider haline geldiğini açıklamak isteyeceklerdir. Mandela, mücadeleyi simgeselleştirmiştir. O, hayatının otuz yılını demir parmaklıklar arkasında geçirdikten sonra olağanüstü bir güç ve sıçrayımla hala ırk ayrımına karşı verilen savaşın simgesidir.

"Ben, beyaz ırk hakimiyetine karşı savaştım ve siyah ırk hakimiyetine karşı savaştım. Benim idealim, bireylerin birlikte, uyum içinde ve eşit şartlarda yaşadığı özgür ve demokratik bir toplum. Bu, benim uğrunda yaşamayı ve gerçekleştirmeyi hedeflediğim, ama gerekirse uğrunda ölmeye hazır olduğum idealimdir."

Hayatını ve gençliğini insanları için feda etmiş ve Güney Afrika'nın tanınan ve sevilen lideri olarak kalmıştır. Başka hiç kimse bu kadar evrensel bir beğeniye mazhar olmamıştır.

Bu hep böyle değildi. Yirmi yıl önce Mandela, müebbet mahkum bir terörist lider(!) olarak hapisteydi.

Nelson Mandela, 18 Temmuz 1918'de Transkei'de doğar. Thembuland Başkanı David Dalindyebe'nin danışmanı olan babası öldüğünde, başkan onu gözetimine alır ve ona yöneticilik eğitimi verir.

Mandela, Healdtown Yatılı Okulu'na girer ve daha sonra lisans eğitimine Ford Hare Üniversitesi'nde başlar. 1940'da Öğrenci Temsilciliği Meclisi (SCR) üyesi olarak bir öğrenci eylemine katılır ve Oliver Tambo ile okuldan uzaklaştırılırlar. Lisans eğitimini tamamlamak için Johannesburg'a gider. Burada Afrika Ulusal Kongresi'ne(ANC) katılarak siyasete atılır. Fakat hem bizzat kendisine hem de hareketi ANC'ye dair fikirler muhaliftir. İrkçi hükümet ve onun yandaşları tarafından "komünistler" olarak adlandırılırlar. ABD ve birçok batı ülkesi için şüpheli kişilerdir.

1944'de Mandela, ANC Gençlik Derneği'nin kurulmasına

yardımcı olur. Direniş Kampanyası'nın gönüllü lideri seçilen Mandela, baştan sona ülkeyi dolaşarak, ayırım yapan yasalara karşı bir direniş organize eder. Bunun üzerine altı ay hapis cezasına çarptırılır.

1952'de Mandela ve Tambo, ülkede ilk yasal siyah örgütünü kurar ve Mandela aynı zamanda hem ANC Transvaal Başkanı hem de Ulusal Başkan Vekili'dir. 1950'lerde ANC'den kanuni yollarla istifa etmeye zorlanan Mandela, katliamları, siyasi baskıları ve polis terörünü ortaya çıkarır. 1960'daki Shaperville Katliamı'na karşı duruşunun ardından Mandela, bir yıl hapis cezasına çarptırılır ve 1961'de yeni bir ulusa kongre kampanyasına öncülük eder. Aynı yıl ANC'nin askeri kanadı (MK) oluşur. Bu karnat, Mandale'nin liderliğinde yönetime ve ekonomik kuruluşlara karşı bir sabotaj kampanyası başlatır.

1962'de Mandela askeri eğitim için ülkeyi terk eder ve dönüştürülen kanun dışı yollardan ülkeyi terk etme ve isyana teşvik suçlarından tutuklanır ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılır.

Tutuklanmadan on yıl önce Mandela, Bantu Eğitim Sistemi'ni eleştirmiş ve eylemcilere her evi, barakayı ya da kulübeyi eğitim merkezi yapmayı önermiştir. Mandale'nin tutuklu olduğu Robben Adası bir eğitim merkezi olmuş ve Mandela, siyasi eğitim sınıflarının organizasyonunda temel figür olmuştur.

Mandela, tutukluysa siyasi ilkelerinden asla ödün vermemiş ve diğer tutuklular için her zaman güç kaynağı olmuştur. Çeşitli şartlarla ona sunulan cezasının hafifletilmesi taleplerini reddetmiştir.

"Kızım: Babam bir ulusun babası olunca, ben babasız büyüdüm.' diyor. Bu, benim omuzlarıma ağır bir yük yükledi. Ne zaman yolculuk yapsam, benim olan tanıdık; sadece Güney Afrika'da olan yerleri, renkleri, kokuları, her şeyden önemlisi insanları özlerim. Uzak olmayı sevmiyorum, benim için hiçbir yer evim gibi değil."

1983'te UNESCO'nun Simon Bolivar Ödülü'ne layık görülür. Yirmi yedi yıl hapis yattıktan sonra 11 Şubat 1990'da serbest bırakılır. Başkanı olduğu parti adına beyaz hükümetle görüşmelere girer. Yeni Anayasa'nın belirlenmesiyle Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ırk ayrımına kesin olarak son verilmesi ve Nisan 1994'te ilk çok ırklı seçimlerin yapılmasıyla partisi iktidara gelirken kendisi de Cumhurbaşkanlığı'na seçilir. 1999'da siyasetten çekilir ve doğduğu yer olan Transkei'ye yerleşir. ▲

"Benim idealim,
bireylerin birlikte, uyum
içinde ve eşit şartlarda yaşadığı
özgür ve demokratik bir toplum.
Bu benim uğrunda yaşamayı ve
gerçekleştirmeyi hedeflediğim, ama
gerekirse uğrunda ölmeye hazır
olduğum idealimdir."

Her Sene Bugün

Git gide eksiliyor yıldızlar
Her sene bugün,
Acıyı sürüklüyor savrulduğunda,
Kuşanıp efkârını geceye,
Bir türkü söyletiyor
Bilmediğim diyarların masumiyetine.

Ve olmadık yerde dökülüyor
Kıyısında gözlerimin
Sensizliğin yaşları,
Biriksin diye seneler bağışlandı.
Gelen yılların,
Gelecek yılların dahasını da
Özlemin doluyor düşlerime,
Hayalim oluyorsun...

Her sene bugün
Eksik uyanıyorum uykumdan,
Gördüğüm düşleri eksik görüyorum
Ve eksik yükseliyor göğe
Yitik melodi gibi olan çığlığım,
Uzun yıllar yağıdırıyor beraberinde...

Acemiyim
Söylemeye varmıyor dilim.
Adını sen koy istersen
Takvim yapraklarının yitmişliğine.
Uçurum boylarında olan sözlerinle
Bir daha kanat yaramı,
Sessizlik bas yarama.
Yalnızlığım oluyorsun...

Işığa bakan gözlerim kararıyor
Kanayan bir ırmağım şimdi.
Islaklığın ötesinde yüreğimle,
Her sene bugün
Seninle ölüyorum
Yeniden yaşam bulmak için...

yağmur

Biraz önceydi, bir bulut gelip geçti en kurak yerlerinden Yüreğinin. Pencereye koştı, kent sırlıklam olmuştu. Yağmur ve yol, gözünde ve yüreğinde özlemine çektiği... Gözü yollardadır, bilir. Bir ayrıntının daha keşfi için, gözü Yüreğinin pusulası gibi yollardadır, bilir. Ve usanmadı gözleri, çoğu zaman Yüreğine gözü getiren yollara bakmaktan... Beklemek... Eklemişti bir yazar güncelerine: "Beklemek daha güzel" diye. Hep o beklemek içinde kalmak.

Bir atlı geçer gecelerinden, yüzünü göremediği. Ona hep bir şeyler anlatmaya çalışan, ama sonunu yarım bırakan. Alıp fırlatıyor, içindeki ben, onu hayata. Hayat diyor, seni benzetmesin.

Gidip oturuyor, eline kitabını alıyor. Bir yolculuğa yorgun başlamak hiç de iyi değil. Kitapları düşünüyor. Halen okunmayı bekleyen kitapları. Halen içinde binlerce yaşamın filiz verdiği ve özlemine çektiği o kitapları, o okunmamaktan çıldıran kitapları. Yağmur hızlanıyor. Ve açık pencereden içeriye yağmur damlaları giriveriyor, kaçamak düşünceler gibi. Ve damlalardan biri: "Kitaplar denizinde yüzmeyi öğrenmelisin diyor, bak boğulanlar ne çok bu denizde, hayatla mı, göz göze olmalısın unutma." diyor. Beyni halen karmakarışık, geçen günün başedilmez düşünceleri halen acıtıyor beynini. Bileşkesi anlam oluyor aradıklarının. Ve aynı anda bir şairin: "Ezberi bozmalı" tümcesi geçmiyor, kalıyor aklında. Kentinin yokluğunu, yoksulluğunu soluyor. Sonra bir ruh oluyor ve yalnız ve yanmış insanların bedenlerine giriyor. Tarif edilmez bir acı. Bir cesed kokusu dudaklarında... Her akşam sokaklarında aynı açlık, aynı acı, aynı ölüm.

İyiye gitmiyor, biliyor, iyiye gitmiyor birçok şey. "Bırak gitmesin" diyor kendi kendine. En büyük bunalımları yaşasın bu insanlar. Bırak paramparça etsin kendini her yerin. Ne istediğini bilmedikten sonra, benzedikten sonra, diyecek neyin kalır kendine. Hayır, bu yaşam senin, bu yaşam senin gözbebeklerin... Neyin var neyin yoksa ortaya koyabilmelisin. Ben buyum diyebilmelisin diyor.

Dünya boşlukta, şimdi de boşlukta. Şimdi boşluk,

boşlukta yer edinmeye çalışıyor. Ne garip.

Suluyor, gözyaşlarıyla suluyor acılarını. Ve çocukları, körleşen şu insanlara satmak için kesmiyorlar nergisleri artık. Mem kentinden gitti, biliyor. Zin ise uzak bir türkünün unutulmuş bir dizisinde saklı. Açlığın izlerini taşıyor aşk. Labirentlerinde kayboldu o, beynin. Ve artık zamanın üzerinden atacağı hiçbir şeyi kalmadı. Çırlıçılak o. Giysilerini mi, onun mu, biz mi giydik, bilemiyorum diyor. Yalnızdır artık, hiç olmadığı kadar yalnızdır insan bu köryüzünde. Bu -k-alabalıklar, bir anlam vermeye çalışıyor yaşananlara. Ama yaşananlar o kadar uzak ki kendi anlamlarından...

Öz(g)ürleşen şu hayat yitirdi artık anlamını. Bilmiyorum belki de umutsuzluk olacaktır bizi umuda taşıyacak olan.

Biraz önceydi. Çılgın bir yağmur yağdı bu kente. Seyrettim, ıslanmıyordu insanlar. Eklemeli biliyorum. Terketmeli insan bir kenti, eğer ıslanamıyorsa yağmurlarında. Çıkıyorum, dışına çıkıyorum bu yaşananın. Sonra mı, tanrıya yakın buluyorum kendimi. Büyütüyor insanı yalnızlık. Uyuyor olmalı diyorum bu insanlar. Yıldızlardan dünyaya bakıyorum. Sadece serseri bilgeleri görüyorum. Bu kenti diyorum, bu dünyayı, kurtarsa kurtarsa bu deli bilgiler kurtarır. Gerisi yalan, gerisi tekrar.

Susunluğu bozar mı bir yıldırım çarpması, çoğaltır mı?

Dostuma bakıyorum, yarası derin. Yapacak çok şeyi var. Kendini yiyip çoğaltıyor her gece. İyi de ediyor. Kaç zamandır da evli. Kaç zamandır evli kitaplarla. Ama daha bir çocuğu olmamış kitaplardan. Sevmeli diyor insan, aşık olmalı kitaplara. Bir düşünün diyor dünyada kitaplar olmasaydı, ekliyor, düşünemiyor insan. Hayatın gizini bilmek ve her günü bir dirilişten geçirmek. Çocuğundan gencine, gencinden yaşlısına, dokunmak bütün soluklara her gün. Her gün yeni yeni anlamlar yüklemek yaşama.

Gece aynası oluyor onun. Gecenin yüzünde bütün he saplaşmaları. Yalnızken daha iyi hissediyor kendini. Kanını

kalemine dolduruyor ve herkesin hayallerle süslediği gecesi, kaniyla yazıyor kendi gerçekliğini. Kalakaldı beyninde "Utansın yazdıkları yaşadıklarına uzak düşenler" tümcesi bir yazarın. Beyni karmakarışık, onun da benim gibi, bana bakıyor, bilge bir gülümsemeyle. Beyni iki dilin sınırları arasında mayınlanmış bir arazide. Pusulası mı, sadece yüreği. Yangınlardan savaşlardan sağ çıkardığı yüreği. Başka bir dilden anlatması kendini, zoruna gidiyor. Hayat diyor, yaşanacaksa, perdesiz ve penceresiz olmalı. Böyle solumalı insan hayatı.

Kalbi ağırlaşıyor gitgide, dökülmeye duran bir yağmur damlası gibi. Ve ellerinin arasından kayıp gidiyor, yaşamından gelip geçen bir bahar gibi, elleri sevgilisinin. Sanki ölüyor. Sanki soluğunu kesiyorlar. Bedeninde yabancı olduğu bir Acı. Hislerine el konuluyor. Gözleri çılgın bir ırmak gibi geçiyor gözlerinden. Gözleri buğulu bir cam gibi oluyor. Rengini arıyor. Bıktı bulanıklıktan.

Kendini anlamlandırmak için kitaplarına baktı. Dar-madağın. - "Ben buyum dedi işte. Toplamalıym her geçen gün dağıttığım kendimi. Herkes dağıtıyor kendini. Herkeste boş bir paramparça olmuşluk. Ve yakmam gerekiyor dedi fazlalıkları. Usulca tutuverdi ellerini sevgilisinin. Ben dedi bir kadını boğamam. Şimdi önünde diz çöküyorum ve tanrıların ve insanların sana çektiği bütün acılar için kendi adıma özür diliyorum Ey kadın!" Sustu. Suskunluğunu dudaklarından yükselen bir buğu bozdu. Sonra döküldü özlemi dudaklarından. Dudakları utangaç bir toprak gibi susuz. Ürkütülmüş, kanadı bantlanmış bir güvercin dudakları...

Sorular gittikçe çoğalmaktaydı. Ve cevaplar, denizinde

boğuluyordu soruların. Bir kent insana sorular sordutmuşorsa kaçmalı o kentten diyor. Şimdi yapraklı, ama dal olmayı bilmeliydi. Ağaç kemiriliyor. Ama çaresiz. Çaresi kendisi, kendisi de aciz.

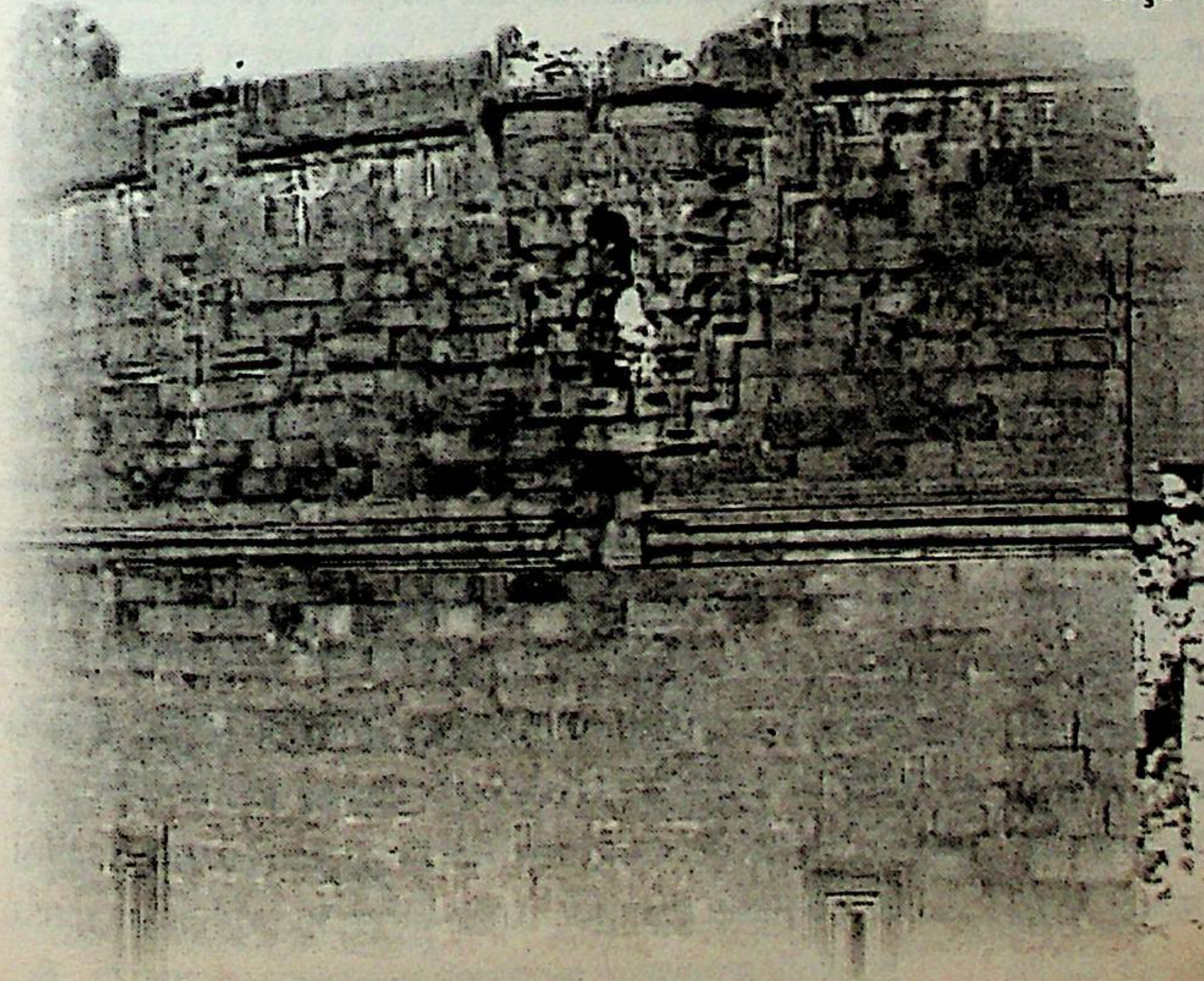
Odanın kapısı açılıyor ve arkadaşı merakla giriyor içeri. Ne yapmak isterdin şimdi, hemen, diye soruyor. Bir tokat olmak isterdim, aynı anda birçok insanın yüzünde patlayan, hepsini şaşkına çevirecek bir tokat olmak isterdim diyor. Sokaklar neyle dolu Allah aşkına. Birbirinin yüzüne bakan, birbirlerinden hiçbir şey anlamayan, aç insanlarla dolu. Hepsinin de merkezinde aynı açlık ve aynı piçlik var. Herkes kendisi olamamanın verdiği acıyı başkasındaki bir zevkle tatmin ediyor. Herkes tanık olduğunu zannediyor, kime sorarsanız hayatın canlı bir tanığı olduğunu söyler. Herkes size sayfalarca şey anlatabilir. Ama başkalarına gitmenize gerek yok. Çünkü herkes aynı şeyi anlatacaktır size. Herkes tanık olduğunu zannediyor, oysa herkes sanık... Maktul hayat.

Bu telaşın toplamı ne? Hangi su temizdir şimdi. Bayım diyor bir çocuk. Genişim diyorsunuz, genişliğiniz size bile yetmiyor. Birgün boyunca hiç gülmeden yaşatabiliyorsunuz. Hayret edilecek bir şey. Uzaklar gözlerinizin alamadıkları değil, Yüreğinin alamadıkları ve kendine sığdıramadıklarıdır. Siz bu hayatı hiç solumadınız ki. Nasıl ki birileri yeşili gizlemek için seçiyorsa, siz de onun için seçiyorsunuz güzel olanı. Bayım neden herkes ilginç olmak adına ilginç görünmek istiyor, belki de en güzel cevabı siz vereceksiniz bana. Yaşam fotoğrafında gittikçe belirsizleşen birer portre olurken şu insanlar, bayım siz nesisiniz. Çıkarsanız şu şapkanızı. Atsanıza şu üstünüzdeki yeşillikleri. Ve şimdi zamanınız geldi, gideceksiniz. Hiçbir şey bırakmadan. Bayım insanlar küfür etti arkanızdan herhalde diyecek bir şeyiniz olmayacak buna.

Fotokopik anlardayız şimdi, durmadan çoğalıyoruz, ucuz ucuz. Gittikçe birbirine benzemeye başlıyor yüzlerimiz. Bir zaman sonra ayırt edemeyeceğiz kendimizi birbirimizden. Düşünceler aynı, hisler aynı, kelimeler aynı, anlam aynı, yüzler farklı olsa ne olur. Toplam eşittir; anlamsızlık.

Gelip dayandı kapiya yağmur, ıslatacağım diyor insanlar sizi. Kaçmayın benden yıkanmayı istemeyen bir çocuk gibi.

Yağmur en çok neyi hatırlatır sizlere. Cevaplara bakıyorum hep aynı. Anlıyorum.

Aa farklı bir cevap var okuyorum. Tecritteki bir adam: yağmur mu, özlemdir, çılgın bir özlem. Sesini duyup da islanamamaktır diyor.

Şimdi yağmur yine yağdı. Değişen bir şey yok. Dolmuş son yolcusunu da aldı. Bir adam akşam yemeğine geç kaldı, karşıdaki tam yarım saatir bekliyor birini. Bir kuş konacak bir dal buldu karşıki ağaçta. Bir çocuk kâğıt mendillerini satmamış. Bir genç elindeki kitabı büyük bir gururla taşıyor. Sevgililerin elleri her zamankinden daha sıkı kenetlenmiş birbirine. Caddede iki tabela daha çoğalmış. Bir yalan bir dakika önce bir gerçek ile buluştu ve intihar etti. Polis otoları sıkılıyor. Kahretsin bir telsiz sesi. Güzel bir ses ama kötü şeyleri hatırlatan güzel bir ses. İşte görüyorsunuz, gözünüzü açıp bakmakla olmuyor, beyninizi, yüreğinizi de açıp öyle bakmanız gerekiyor. Okuduğunuz kitapların sayfaları nasıl doluyor zannediyorsunuz. Yaralarınıza yabancısınız. Dostunuza, sevgilinize, babanıza, annenize, kardeşlerinize, kendinize yabancı olduğunuz gibi.

Ah ne çok şey geçiyor aklımdan. Ne çok şey bana rahatsızlık veriyor. Ne çok şeyin yangınındaım. Yağmur durdu. Şimdi yine okumam gerek. Yazılar var yazmalıyım. İnsan zorla yazmamalı diyorum. Kalemimi, bırakan mı ellerinden, yaşar mı diyorsunuz. Evet, yaşayabilir ama bir ölü gibi sayın dostlarım. Buna ben bir şey diyemem.

Demek sonunda teşekkür ettiniz soframıza. Bakın iyice bakın bizlere. Ama önce gözlerimize iyice bir bakın. Gözlerimiz bizim, izlerini taşır yangınların. Kan taşır. Sonra ayaklarımızı da iyice bir bakın. Yolların yorgunluğudur ama biz yorgun değildiriz. Uzun bir yolculuktan ve nereden geldiğimizi de çok iyi biliriz biz. Biz rüzgarları da tanırız, yangınları da. Çünkü bedenlerimiz hiçbir zaman uzak düşmedi onlara. Ve onlarla dans etti çılgınlığımız. Ve biz çılgın bir yalnızlıkta bütün insanlık için acı çekenleri de biliriz. Evet elinizi erken çektiniz ellerimizden. Biz mi sıcaktık, siz mi çok soğuktunuz. Toprağımıza benziyorduk biz, hiç utanmadığımız toprağımıza.

Biz bunlarla doyuyoruz, ne sandınız. Ah içimizdeki çocuk uyanıyor. Ve yine aç. Yine sayıklıyor. Bambaşka bir dünyaya olmalı diyor. Çocuk düşlüyor ama düşmüyor. Bu dünya da bizim diyor. Bu dünya da bizim, hepimizin olacak. Ama yitip gidenler için bir dünya daha olmalı diyor. Ve biz bu

dünyayı müjdeleyeceğiz onlara.

Bir hiç olduğunun farkına vardı adam. Ölmek artık hiçbir anlam ifade etmiyordu. Gitmek, aynı döngünün içinde, hiçliğin bir başka anlamıydı. Hiçleşerek yitmek... Hisler ateşinin içinde hissiz bir şekilde yanmak... Çektiği bütün tetikler tutukluluk yapacaktı. Ne kötü bir şey ölememek. Sayın bayım, soyun. Daha çok soyunman gerekiyor. Kim sana bu kadar giyin dedi. Bayım bir defter al ve yazmaya başla kendini. Belki böylece kurtulursun. Adama her taraftan saldırıya başladı, ağızlarından kan fışkıran köpekler. Adama iki dakika içinde paramparça ettiler. Ama köpeklerin ağızlarındaki hiçbir parça ölmemişti. Adamın çılgınlığı sesini yitirdi.

Ama kimse köşeye çekilmesin. Kimse kaçmasın bu acı herkesin. Sarte ekliyordu: "İnsan yaptıklarından değil yapmadıklarından da sorumludur."

Kaldıkça yaklaştım kendime. Kaçıkça değil.

Şimdi sevgilisinin bir dilenciden aldığı çorapları geçirdi ayağına. Yüreği üşüdü uzaklığından. Odasındaki bütün resimlere baktı. Koca bir yalnızlık. Ve halkı... Ve aşkı... Ve yazılar... Ve acı... Yüreğinin ve beyninin ırmakları bir yerlerde birleşmeli ve öylece ulaşmalı okyanuslara. Soluk alıyor. Kahretsin herkes iyi şeyler düşünüyor ama herkes iyi şeyler yapmıyor. Bırak artık tetiğe bassın içindeki. Kendini zorlamana gerek yok dünyadaki bütün kitapları okuyamazsın. Beynin, yüreğin her şeyinle sarhoş olmalısın sen. Solumalısın hayatı. Suya ateşe ve rüzgara benzemelisin.

Miden mi bulanıyor. Kusmak üzere misin, kus o zaman her şeyin üstüne. Yaşıyorsun be insan! Dünyanın dışları döküldü. Bak ne kadar kıcık bir gülümsemesi var dünyanın. Aman dışlarına sahip çık. Yağmurlara çık, şemsiyesiz gez. Sıkışmışsın dedik ya iki dilin sınırları arasında. Dön. Yurdunun, ımağının suyuna dön. Benzemek istemiyorsan dön-melisin. Ne kadar az insan var bu dünyada değil mi. Birgün önce bu cümlemin tam tersini söylüyordun. Ama şimdi anladın ne demek istediğini hayatın.

Bak yağmur yine yağmaya başladı. Ürkekliği geçti az da olsa insanların. Bak şemsiyeler satılmıyor artık dükkânlarda. Ona şemsiyesiz dolaşmayı öğretmişti zamanında sevgilisi. Şimdi içinden geçen son tümce yağın bu yağmurdan sonra: "Bir ömür şemsiyesiz, penceresiz ve perdesiz yaşanmalı. ▲

METAFİZİK YALNIZLIKLARIM(IZ)

I.

Uzak düştüğümüz toprakların ve ormanların hasretinden

Bir aşk tarikatı inzivacısı kadar çaresizsem,
Kendi ben(cil)liğini olanca varlığıyla görüyorsan,
Öyle görünüyorsam,
Olma öncesini de öngörebiliyoruzdur.
İdeolojik davranışların nihayetini
Yaşanması imkansız bir ütopya güzelliğini
Yaşıyorsan eğer;
Metal elementlerle donatılmış bedeninin
Çektiği acıları,
Varlığının yalnızlık acısını sevebilirsin.
Seviyorsan bir acıyı
Bir insanı sevebiliyorsan
Katlanabilirsin yalnızlığa;
İntihar etmesen...

II.

İçimizde keşfedilmemiş duygulara,
Gizlendiğimiz «yazılmamış» haritalara
Eğiliyoruz her gece.
Haritaya sığdıramadığımız aşk ütopyamız
Derin okyanus kadar geniş,
Bir uçurumun kıyısında bağladığımız bu hayat
Ve lümpen talancılar terkisinden
Bir zamanlar çaldığımız alışkanlıklar.
Mesela,
Yalnızlığında hüznülediğim bu gecede
Sevgilime bir türkü okusam;
Beni yadırgayacak mı bu duygular?
Mesela şu sözleri murıldansam:
(Yar yad ellerinde seni özledim,
seni çok özledim,
daha dün gözlerinden çaldığım o kuğu;
dudaklarından kopardığım o kuğu;
bak her an seni düşünüyorum.
Demir çağından kalma, çölde bilemediğim
Gümüş kakmalı bıçak senin olsun.
Aşkın tezahürü, kırmızı karanfili
Göğsünden alıp koklasam,
Sesimi saçlarınla gizli;
Duyulmasın.)
Hem;
Bir adam ile bir kadın
Birbirlerini seviyorlarsa,
Vurulmalı mıdır!(!?)

III.

Hayallerimiz
Yaprakları çiğ tazeliğinde
Bir sıradağlar ormanıdır
Denizin yamalı bulutuna takılan gözlerimiz
Üç kişilik yalnızlığın acımasız tadına
Bakıyoruz bu «inziva hücrelerinde»
Üç kitabın üçünü hatmetme «hakkını»
Kopardığımız bu betonu sarmaşığı
Demiri helezonik kimsesizlik denizinde
Kalın ciltli bir kitabın
Yüzeysel dizilmiş satır aralarına
Gözlerimiz sıkışır.
Bir anlamsız boşluk çölünde kalırız.

IV.

Ağaçsız bir orman düşünabiliyor musun?
Ben, o ormanın çölünde
Kaftanını kaybeden
Atsız ve adsız bir bedeviyim.
Sandalsız, çıplak ayaklarla
Yağmur denizini geçtim.
Urbasız konakladığım bir çölün
Gölgeli yamacında...
Dikenleri körelmiş künt dağlarında
«aşiretlerde» bir militandım.
Sonra yüksek bir yaylanın
Zerdüşt ateşgahında
İbranice aşk ilahilerini okudum.
Ermenice aşk türkileri murıldandım.

V.

Duvarlararası soğuk sabahın
Bu karanlık sorgusunda
Biçimsel yüzleşmeler sonrasında
Filistin askısına asılı
Bir kürk hahamını canlandırır
Duvardaki ayna...
Uyanıyorum!
Ne zaman son bulacak
İnsanlarca kuşatılmış bu yalnızlığım(ız)
«insan arıyorum!»

SON NEFESİNDE KADIN

İri mavi gözlerine konan buğuda, acının gözyaşları okunuyordu. Dağlık saçları, elbisesinin göğüs kafesini dışarıya bırakan yırtığı, gözlerinin altındaki morluklarla yatağının kenarına başını koymuş Can'ın kıpırdanışlarını dinliyordu. O çırpınışlar ki onu, onu yaşama bağlayan tek nedendi. Yaşamı artık ona vereceği bir zaman bütünü olacaktı. Yeni bir hayata başlayan içinde. Babası gibi bir başka hayata mı savuracaktı o da... Ya kız olursa... Limanı olmayan bir gemi olacaktı bu derin sularda. Bir günahın bedeli miydi yaşadıkları... Günah neydi ki? Yirmi sekiz yaşında aşkın ikliminde olmak istemişti, sevmişi. Sevildiğini sanıp yanıdığı kadar. Nereden bilecekti bu iklimin bir başka kadının iklimi olduğunu. Evli olduğunu söylememişi ilkin. Söylediğinde ise artık çok geçti. Eve geç kalmıştı. Kapıda tüm aile erkekleri onun iftini bekliyordu. Artık ona ait olmayan bu kavram da kaderi de onun olmayacaktı. Keremin uzattığı ele sürülmüştü. Onca insanın içinde ya bırakıp gitseydi. Adını bile söyleyemeden acılara yalnız kalsaydı. Hangi acıyı yarıştıyordu şimdi, hangi savruluşun hesabındaydı?..

Acıyla irkildi yeniden. Bedenindeki çürüklere eklenen sancılarda acının dayanılmazlığıyla kızdı içindeki Can'a. "Yüreğimden ve onurumdan arta kalan parçalanmışlıklarla hazır değilim seni karşılamaya. Seni ki Can, böyle karşıladığımda bilemeyeceksin sana akan hayat suyumun neyle beslendiğini..."

Kapının sesiyle irkildi. Kafasını kaldırdığında kuması pijamalarının en güzelini giymiş, kendisine ait kokusu bile olmayan aşkla odasına yürüyordu.

Acıdan ve Can'ın tekmelerinden elinde olmadan bağırırdı.

Sesinden utanmıştı. O ses ki ona bile yabancı, kumasına da yabancı gelmişti. Bakışları değmeden uzaklaşmıştı.

Neden böyle erken gelmek istiyordu dünyaya. O dünyaki annesine verebildiğinden başka ne verebilirdi ona... Doğuma iki ay vardı oysa. Onu koruyamamıştı üst üste gelen tekmelerin arasında. Örselenmiş acı çekiyordu, sancılar artıyor, belinden kasıklarına doğru ilerliyordu. Karnında oluşan kramplar şuurunu çalıyordu, acıya yenik düşerken kendinden geçiyor, sonra üşümeye ürperiyordu.

"Gelme. Bu gün gelme." diyordu.

Anılar sandığını açarken sana anlatacaklarım olmalı. Hangi acının doruğunda ilk çığığınla buluşacağım... Sana bakarken hangi sızımı anlatacağım. Seninle nasıl paylaşacağım ilk soluğun ılıkliğini. Sana kendime ait olmayan bir günahın bedelinde yaşadığımı nasıl anlatacağım. Bir senin beni anlamamı beklerken hangi anımın yolcusu olacağım.

İçerdeki odadan kahkaha yükseliyordu.

Can uyudu...

O, cana sarılırken elleri, gözleri, dudakları, kokusu geldi gecenin konukluğuna. Ona süt veren memesini gördü gecenin soğuk yalnızlığında. Memesine uzandı eli. Göğüslerine dolandı hayatsuyu Can'a akmak istiyordu...

İçerdeki odadan yükselen kahkahalar yeniden uçtu odada...

Can karnını tekmeleyerek yeniden ona aktı. Acılar birleşti. Acılar birbirine aktı... Acılar birleşti... Acılar birbirine aktı... Acıyla sarıldılar. Can'ın sesini duydu içinde...

Anne!

Sözcük büyüdü... Yeniden büyüdü. Duvarlara çarpı, duvarlar yıktı... Sokağa taşı, sokak küllendi.

Ovaya uzandı, ova toprak anadır dedi, dağlara yansınsında...

Alabildiğine koşarak çıktı evden. Dağların sesine koştu. Gece de ayaz, gökyüzü berrak, yıldızlar gülümsüyordu... Can'la, sancıyla koşuyordu... Nefesi tükenmişti, yığıldı karların içine. Gökyüzündeki tüm yıldızlar: "Anne" dediler, bir senfoninin ritmiyle... Can tekmeliyordu, sancılar sıklaşıyordu. Yeni bir güçle tekrar ayağa kalktı. Fatma Ebe'nin evinin ışıkları gecenin yıldızları kadar parlardı uzaktan...

"Dayan" dedi cana. O yıldızlar gibi parlayan eve ulaştığımızda, sen özgür olacaksın. Seni tutsak etmeyi düşündüğüm için affet beni... Karbeyazı gibisin içimde. Büyüdüğünde sana tek yanıtım, karbeyaz düşlerinde yaşamak olacak...

Karların hışırtısında, kendi ayak seslerinden başka ses yoktu. Geceyi ve karları yararak yürüyordu. Işığa yaklaştıkça sancılar sıklaşıyordu. Karnının altındaki bıçak gibi acılara yenik düşerken, kara izini bırakıyordu.

Düşerken kalkıyor, kalkarken yeniden düşüyordu... Kapiya ulaştığında gücünü yeniden toplayarak, kapiyı çaldı. Kapının ardından duyulan: "kim o" sesine "Benle Can" yanıtını verdi.

Fatma ebe, ona kapiyı açtığında dudakları, elleri morarmış, göğsünün yırtığında kar taneleri taşıyordu...

Fatma ebe doğum aletlerini hazırlarken: "Üzülme Can" diyordu. "Seni bin kez doğuracak güce sahibim."

"Sen kazandın karbeyazı düşlerinle anne" diye seslenirken... Sen kazandın birbirimizi kokusu olan bir aşkla seveceğimizi söylerken...

Can geliyordu. Son çabalarında yenik düşerken, yeniden düşlerine sarılıp güçleniyordu... Can ondan ayrılmıştı. Canın, içindeki varlığın gitliğini hissetti.

Canın çığığın bekliyordu, çığığın eklenecek... Can ağlamıyordu... Can sesinde buluşmuyordu... Zaman uzuyordu...

"Ölü doğum" dedi, belli belirsiz bir sesle Fatma Ebe, kendi yabancı çığığında buluştu. Yeniden Fatma Ebe: "Çocuk ikiz" demişti. Cansız, ama canın da gücüyle bekleyeceği ikinci canı... İkinci can da, yeniden güçlendi... Yıldızlar geceye aktı... Ay gülümsedi... Can gülümsedi...

İkinci Can da ondan ayrıldı. Bir sesti beklediği, sessizliği içine alan bir ses... BİR SES... uçurumları örten bir ses... Karbeyazı düşlerinin sesi... Ses yoktu... Ses susuyordu... Ses kaybolmuştu... Ses ona akıyordu... Ve iki can ondan ayrılmışlardı... Kokusu olmayan bir aşkla yeniden buluştu gecenin karanlığında...

Kendisine geldiğinde kuması odasına doluşan kadınlara öyküsünü anlatıyordu. Yabancı birinin öyküsü gibi dinledi... Annesi bir kenara oturmuş tülbentinin kenarıyla gözyaşlarını siliyordu.

Kaderi artık onun elindeydi... Ne canlara bulaşmak kadar yakındı... Aynı kazanda kaynayan sularla üç can yıkanmalıydılar...

"Ben çizdim" dedi son nefesinde... ▲

EMPERYALİZMDEN DEMOKRATİK EMPERYALİZME
ORTADOĞU'DA ABD SİYASETİ

ABD'nin Irak üzerinde uyguladığı işgal 2. yılını bitirmeye hazır. Alanırken yaşanan gelişmeler Irak halkının bu işgali ve ABD ile gelen yeni demokrasi anlayışını pek de hazmetmediği noktasında birleşiyor. ABD politikalarının sanıldığı aksine bölge üzerinde bir devrim niteliği taşıyan hızlı gelişmeler yaratmadığı, aksine bölge halklarının da böylesi bir şekillenişe etkin olarak katılma isteğinin ve dayatmasının bir sonucu olarak, biçim verme sürecinin uzun ve karşılıklı bir evrimsel sürece dönüşmeye başladığı görünen sürecin bir yarısını oluşturmaktadır. Ve ABD için yeni bir sürecin -Ortadoğu'da siyaset- ilk işaretlerini vermektedir. Bu durum ABD'nin bilinen tüm süreçlerinden daha zorlu ve tehlikeli bir dönemi de ifade ediyor.

Özünde dönemin temel karakteristiğini belirleyen de ABD'nin stratejik niteliği ile doğrudan bağlantılıdır. Temel soru bu noktada "ABD ne istiyor?" sorusundan çok nasıl yapıyor olarak formüle edilebileceği gibi gerek hegemonyanın önümüzdeki süreci karşılayış biçimi gerekse de halkların bu süreç karşısındaki konumlanış ve siyaset biçimi bu soruya verilebilecek cevap ile doğrudan ilintilidir.

Ortadoğu coğrafyasında geline aşama ne küresel dünyanın bir dayatması, zorunluluğu olarak algılanacak kadar dar ve belirlenimci nede küresel piyasa ilişkileri öncesi süreçlerin tasavvurlarının hayata geçirilmesi olgusu olarak belirlenecek düzeyde stratejik bir öncelmedir. Ortadoğu coğrafyasının ABD açısından stratejik düzeyde ilk tanımlanması Eisenhower dönemine denk düşer. 1957 yılında daha ziyade bir savunma doktrini olarak ortaya konur. Amaç Rusya önderliğindeki sosyalist bloklaşmaya karşı bir savunma tedbiri almak, Kafkaslardan sonra jeopolitik olarak Rusya'ya oldukça yakın olan bu bölgeyi bir kuşak dâhilinde örgütlemek olarak belirlenir. Suriye ve İsrail devletleri arasında yıllardır çözülemeyen Golan Tepeleri üzerindeki uzlaşmazlık da kaynağını bu savunma doktrininden alır. Bu tepeler Filistin'i, Ürdün'ü, Suriye'yi, Lübnan'ı ve Irak'ı kontrol etmekte kullanılabilir düzeyde oluşu ile ABD için vazgeçilmez derecede stratejik öneme sahiptir. Zaten gelinen on yıllar ABD'nin bu iki ülke arasın-

da bir anlaşma ile sonuçlanabilecek görüşmeleri sekteye uğratma çabalarını ve başarısını da gözler önüne sermiştir. İsrail'in savunma doktrinine uygun ilk şekillendirilmeleri de bu planın bir sonucu olarak yıllara uyarlanarak günümüz seviyesine getirilmiştir. Bu durumda sorunun Arap-Yahudi çatışması olarak kavranışı mevcut zeminin tanrısal bir lütfu olmaktan öte bir anlam ifade etmemesi bakımından önemlidir.

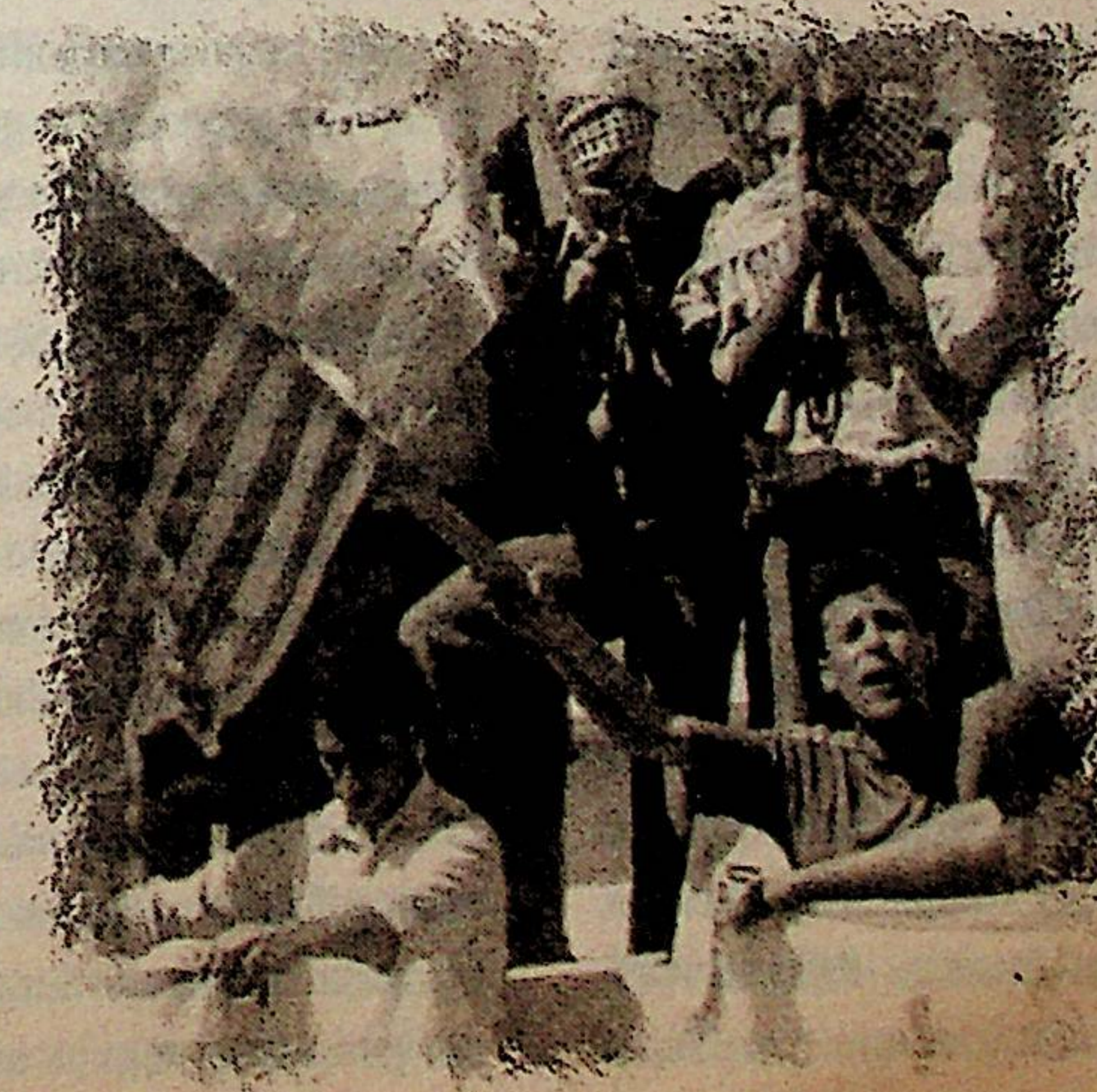
Savunma doktrininin temel prensibi; 20 yy'ın ilk yarısında çizilen sınırlar dâhilinde bölgenin gerek yeraltı zenginlikleri gerekse de potansiyel bir pazar alanı olarak kapitalist dünyaya daha ziyade Amerikan dünyasına açılması, bu temelde gerek kaynakların gerekse de sistemlerin bu amacın dışındaki alternatiflere karşı bütünü ile tahammülsüz hale getirilmeleri idi. Bu temel çerçevede etrafında:

- Antikomünist bir yeşil kuşak oluşturulması
- Mevcut rejimlerin, her türden demokratik ve özgürlükçü eğilime karşı tahammülsüz oligarşik yapılanmalar ile değiştirilmesi
- Müttefiklerin çelişkilerinden yararlanılarak yalnızlaştırılması
- Yalnızlaştırılan rejimlerin doğrudan ülkeye bağlanması

Yöntemleri belirlenerek uygulamaya konuldu. Bu temelde Ortadoğu'nun kaprisli çocuğu İsrail de tarihsel zeminin doğru kullanılması ve yine aynı devletin kendi karakteristik özelliğinin sonucu olarak yalnızlaştırılarak bağımlı hale getirildi.

Sovyetlerin, Afganistan müdahalesi ile Eisenhower savunma doktrinini aşmaya çalışması ve özellikle bu ülke üzerinden doğrudan Kafkas petrollerinin geçiş ağını kontrol altına alma çabası

yöntem olarak Sovyet rejiminin de ABD'den çok da farklı olmayan bir mücadele yöntemi belirlenmiş olduğunun ifadesi olarak kendini gerçekleştirmiştir. Gerek Sovyet müdahalesi gerek petrol bunalımı ve ardılı 71 ekonomik krizi (çöküşü) Eisenhower Doktrini'nde değişimlere sebep oldu. Artık öncelik doğrudan kaynaklara ulaşma, onları yönetme olarak değişirken yöntemde aynı noktada somutlaştı. 71 bunalımının dünya küresel sermayesinin bugünkü şekillenişinde taşıdığı önem de dikkate alındığın-

da görülecektir ki yeni süreç küresel piyasa düzeninin ilk nüvele-ri ile embriyolaşmaya başladı. Dolayısı ile mevcut süreç bir yanını Eisenhower doktrininin endüstri kapitalizmi ve bu temelde gelişen klasik emperyalizm döneminin ihtiyaçları doğrultusunda uyarlanmış halinden alırken, diğer yanını hizmet üretimini temel alan sermaye akışının biçimleniş tarzına göre ifadelendirilen küresel emperyalizm süreçlerinin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiş biçiminden almaktadır. Burada zorunlu olan küreselleşmenin ABD'yi bölgede bir güç olmaya itmesi gerçekliği değil, dünya hâkimiyetine oynayan herhangi bir gücün pazar ekonomisinin belirlediği bir dünyada Ortadoğu'ya hâkim olması gerekliliğidir. Bu yıllarda sadece Sovyetler ve ABD değil kendini ABD'ye yaslamış görünen ve ikinci derecede bir müdahale alanı olarak görülen Avrupa'nın da bu yönde bazı çabaları hakim kalmıştır.

1989 Sovyetlerin çöküşüne kadar ki süreçte ABD için temel mantık, Sovyet yayılımını durdurmak ve 71 bu- nalımından sonra kaynaklara doğrudan mali müdahale ve kaynakları kontrol altına alma olarak bu şekilde belirlenmiştir. Süreç he-nüz dünya egemenliğine oynamak için oldukça erken görülmektedir. 1957-1989 yılları arasındaki sürecin Ortadoğu halklarına olan yansıması ise kan ve gözyaşından başka bir şey olmamıştır. Oligarşik ve totaliter rejimler bu süreç zarfında ardi ardi-na iktidarlaştırılmış. Halkların en küçük öz-gürlük ve bağımsızlık talepleri dahi kan ile bastırılmıştır. Bölge alan olarak keşmekeşe, kargaşaya terkedilmiş, yaratılan iç çeliş-kiler egemen güçler tarafından kendi stratejik erekleri doğrultu-sunda kullanılarak siyasal hâkimiyetin önu açılmıştır. Bu süreç-te gerçekleştirilen İsrail-Arap çatışması da aynı sürecin bir sonu-cu olarak kurgulanmıştır.

Sosyalist bloğun 89 çözüldüğünden sonra gelişen süreç, Ei-senhower doktrininin temelden değişimi sorununu beraberinde getirdi. Buna göre savunma mantığı etrafında gelişen strateji amacına ulaşmıştır. Yeni süreç tek kutuplu bir dünya gerçekliğinde hâkimiyetini ilan etme sürecinden başka bir şey değildir. Ve sü-recin yeni dili fethetme ve saldırma anlamında hegemonya kav-ramına ulaşmıştır. Bir farkla ki, sadece üretim alanlarını denetim altına almak değil, pazarları da fethetmek zorunluluğu artık ya-kıcılaşmıştır. ABD Başkanı Bush'un Güvenlik Danışmanı Condo-lezza Rice bu durumu 7 Ağustos 2003'de The Washington Post'da "Transforming The Middle East-Ortadoğu'yu Dönüştürmek" ola-rak deklare etmiştir. Rice, Ortadoğu'da başlatılan dönüşümün zaman alacağını, Irak'ın bu süreçte 'anahtar ülke' olacağını, Fas'tan Basra Körfezi'ne kadar Afrika-Ortadoğu-Kafkaslar ve As-ya ekseninde "22 devletin değiştirileceği"ni belirtiyor. İran, Suriye

ve tabii ki Türkiye'nin bu "dönüşüm kazanı"nın kaynama mer-kezinde olduklarına işaret ediyor. Bu süreç de emperyalizmin kla-sik dilini aşan, askeri bir kolonyalizmi değil aksine ideoloji ihra-cını ve kültürel yayılcılığı esas alan bir dönemi ifade etmekte-dir. Şayet üretimin standardizasyonu pazarın da aynı düzeyde standartlaşmasını gerektirmektedir.

Kapitalist pazar üretimi doğası gereği standardizasyona yö-nelik bir üretimi zorunlu kılar. Bu da pazarın standart alım güç-lerinden tutalım standart beğenilerine kadar uzanan bir sürecini besler. Yerellik ve özgünlük onlar için yalnızca başlarına hale ko-nularak izlenen, hayret verici fakat aşılması zorunlu süreçler ola-rak anılmaktadır. Bu çelişki kapitalist toplum-doğa çelişkinin ta kendisinden başkası da değildir aslında. Doğa hayret vericidir. Ama onun kuralları ile birlikte yaşamak için değil. Canlılar kafes-lerinde durduğu sürece güzel ve ilgi çekici muc-i-zelerdir. Fakat kimse bahçesinde bir vaşak beslemek istemez. Kapitalist bireyin içerdekini dışlaması, olgusu küresel-leşmenin de bu anlamı ile en büyük ikilemini oluşturamaz mı zaten? Bir yanda tüm özgünlükleri, renkleri ile koca bir dünyanın farklılığının çekici-liği, öbür tarafta korkunç bir tekleştirme, standartlaştırma eğilimi. Bu eğilim başta belirttiğimiz yeni tür yayılcılığın temel belir-leyeni olmuştur. Böylece vaşağı arka bahçemize sok-mak yerine (ki totaliter rejimlerin ve 3. dünya fakirliğinin etkisinden kaçan binlerce vaşak artık evlerinin arka bahçesinde-dirler hem de tüm kendilikleri ile) buldukları yerde tutmak ve orada kendi doğasında evcilleştirmek yeni tip sermaye akışının doğal yönelimi olmuştur. Fakat belirtilenin aksine çözümlüş sonra-sı dünyanın zincirlerinden kopmuş güçleri bu süreci doğru değer-lendirememişlerdir.

ABD yaratılan coşkunluğun etkisinde hegomonik düşlerini bir an önce gerçekleştirme çabasına girerek Irak üzerine bilinen birinci müdahaleyi gerçekleştirdi. Fakat pek de hesaplı olmayan bu müdahale böylesi bir sürecin ön koşullarının olgunlaşmamış olmasının hezimetine uğrayarak sürecin olgunlaşacağı bir son-raki tarihe kadar ertelenmek durumunda kaldı. Bu erken şaha kalkmanın siyasal bedelini ise bir cumhuriyetçi olan baba Bush üstlendi. Zafer düşlerini oğlu Bush'a devrederek iktidarını demok-rat Clinton'a terk etmek zorunda bırakıldı. Aslında bu devir tes-lim, saldırıya ve fethedilme dayandırılan ikinci doktrinin koşulların ol-gunlaştırılması adına bir mola anlamına da geliyordu.

Cumhuriyetçilerin saldırgan politikalarının aksine daha ilımlı politikaların yapıcısı olan demokratların iktidarı, hege-monyanın iktidarı için dünyanın uygun hale getirilmesi süreci-nin çabasından başka bir anlama sahip değildi. Bu süreç dün-

*Demokrasi
olgusunun bir katılım
ve halk etkinliği olgusu olduğu
göz önüne alındığında yeni demokrasi
anlayışının öz olarak hiç de demokrasi
ile bağdaşmadığı aksine parlamenta-
rizm çizgisinden öteye gidemediği
görülecektir.*

yanın küreselleşme kavramına alıştırılması, küresel piyasa iliş-kilerinin gereği olarak neo-liberal politikaların hayata geçiril-mesi ve yeni düzlemde dayatılması, bu temelde kamuya ait sek-törlerin tahliye edilerek parça parça özelleştirilmesi ile hizmet alanlarının kapitalist ilişkilere açılması süreci olarak belirginle-şir. Aynı süreç İsrail-Filistin çatışmasının da yeni sürecin gerek-tirdiği bir sınıra çekilebilmesi çabalarına tanıklık etmektedir. Elbette bu sınıra çekiliş demokratik düzlemde bir çözümü değil aksine daha köklü bir saldırı politikasının meşrulaştırılmasını ifadelendiriyordu.

Eski Yugoslavya üzerine yürütülen müdahalede aynı düz-leimde Rusya'nın hem saygınlık olarak hem de balkanlar kapısı-nın tutulması anlamında geri plana itilerek etkisizleştirilmesi ve yeni şekillenişe doğrudan müdahale şansının iyiden zayıflatılma-sı amacını taşıyordu. Körfezde yapılan hata düzeltilmeliydi. Bu ve benzeri irili ufaklı taktik manevralar ile Clinton yönetimi ABD'nin yeni doktrininin hayata geçirilmesi sürecini önceleyen şartları tam anlamı ile olgunlaştırarak zemini böylesi bir yöneli-min adına olgunlaştırmışlardır. Bir tek pürüz hariç: müdahale gerekçesi.

Bu pürüz de PKK önderliği Abdullah Öca-lan üzerinde geliştirilmek iste-nen uluslar arası komplo denemesi ile giderilmeye çalışılmıştır. Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez an-layışının bir ürünü olarak komplonun başarısı adına bü-yük tavizler verilmiş, uluslararası hukuk hiçe sayılmıştır. Verilen tavizler ve ulaşılan pervasızlık dü-zeyi beklentiyi iyiden körükleyerek başarısızlığa olan tahammülü olduk-ça zayıflatmıştır. Aynı dönemde PKK önderliğinin komployu boşa çıkarma çabalarının bir ürünü olarak gerek mahkeme sürecinde geliştirdiği tavır gerekse de bu yönde gelişen tek taraflı ateşkes çağrısı komplonun bilinen tüm amaçlarını boşa çıkarmış, bu haliyle de demokratların sonunu hazırlamıştır.

Aslında demokratlar bir ara geçiş hükümetiydi fakat daha da ileri giderek doğrudan hegemonyanın yayılım süreçlerinin ko-mutanlığını elde etmeye çalışınca, üstelik aynı süreci başarısızlık-la noktalayınca dönemsellikten uzak bir devamlılık arz eden Amerikan politikalarının yapıcıları tarafından yerlerinden edile-rek görevleri asıl sahipleri olan cumhuriyetçilere ve oğul Bush'a devredildi. 11 Eylül saldırılarının Bush iktidarına verdiği işaret ile de bilinen süreç bu günkü şeklini aldı. Bu temelde

Ortadoğu coğrafyasının bir pazar olarak standardizas-

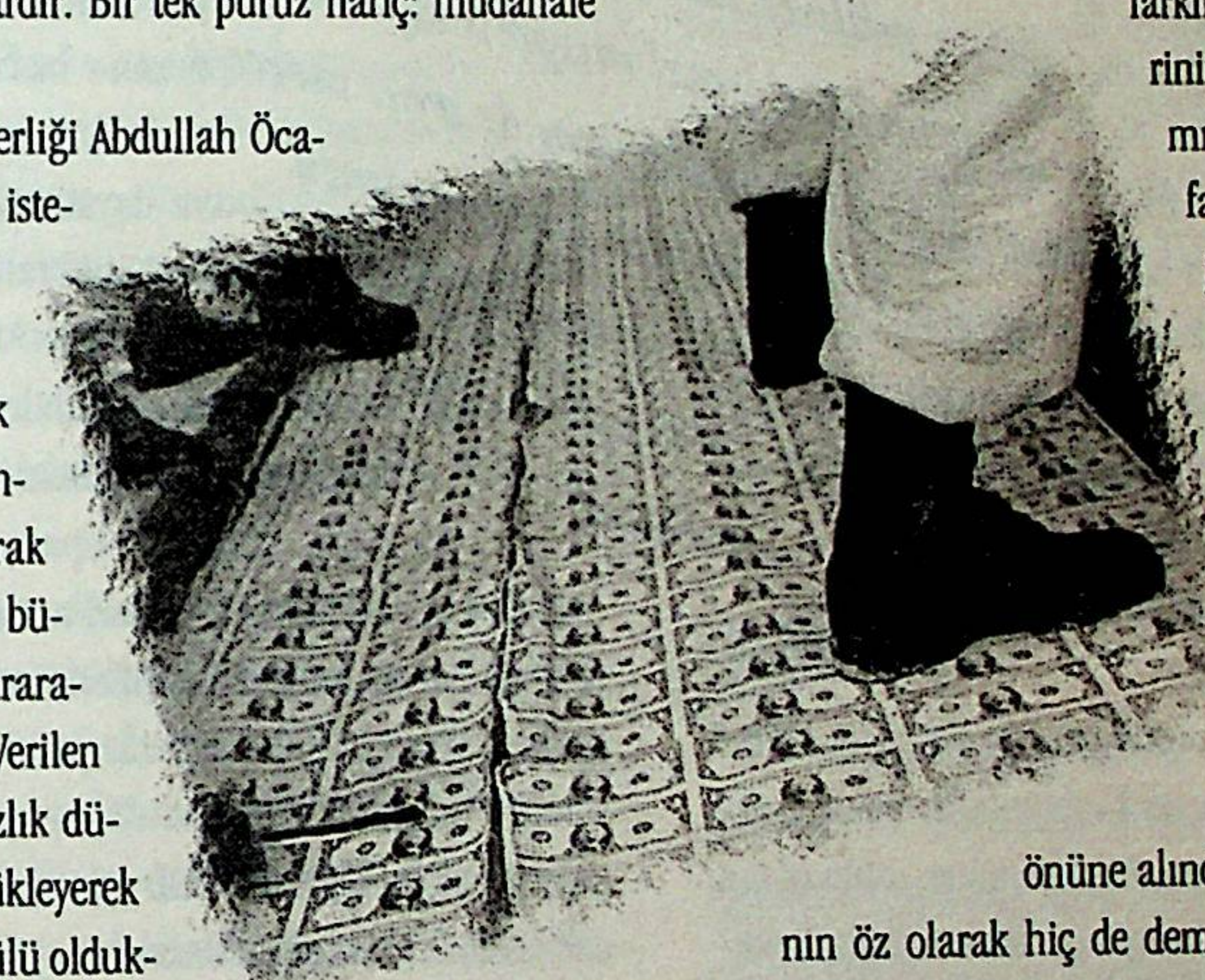
yonunun sağlanması bu amaçla:

- Ortadoğu alanının yerelden sınırlanması sağlanarak, genel ile özdeşleştirilmesi
 - Bunun için gereken demokratik reformların sağlanması
 - Totaliter rejimlerin yıkılarak, parlamenter rejimlerin dış müdahaleye dayalı kurulmasının gerçekleştirilmesi
 - Kaynakların doğrudan kullanımı açısından:*
 - Yaratılan mevcut rejimlerin ABD'ye bağımlılığının sağ-lanması
 - Bu amaçla sosyal siyasal kurumun tamamının dış kay-naklarla gerçekleştirilmesinin sağlanması
 - Halkların bu sürece kendilikleri ile katılmalarının önüne geçilmesi
 - Müttefiklerin çelişkilerinden yararlanılarak yalnızlaştırıl-ması
 - Yalnızlaştırılan rejimlerin doğrudan ülkeye bağlanması
- Yeni stratejinin temel ilkeleri olarak belirlendi.

İki farklı tarihsel dönemin iki farklı stratejisi ve gerçekleştirme süreçle-rinin özgünlüklerini karşılaştırdığımızda ilk Eisenhower doktrinden farklı olarak daha demokratik re-jimlerin öne çıkarılacağı kurgu-su görüntüde kendini yaşatsa da farklı stratejik süreçlerin aynı taktik hamlelerle beslen-mek istenmesi gereği doğ-rudan kendini açık eder.

Demokrasi olgusu-nun bir katılım ve halk etkinliği olgusu olduğu göz

önüne alındığında yeni demokrasi anlayışı-nın öz olarak hiç de demokrasi ile bağdaşmadığı aksine parlamentarizm çizgisinden öteye gidemediği görülecektir. De-mokratik olduğu öne sürülen reformların yalnızca pazarın stan-dardizasyonuna yönelik oluşu ve bu temelde bu kurumun dış müdahale ve kaynak aktarımından farklı olabilecek yöntemlere kapalı oluşu, ilk doktrinin totalitarizmi halkların gündemine sokuş biçiminden bile daha geri bir yöntemi demokratik kuru-luş söyleminin ardına gizlediğini göstermektedir. En azından dışardan doğrudan olmayan müdahalelerle desteklenmiş olan totaliter rejimler azda olsa halkların iradi mücadelesine kapı aralarken, doğrudan müdahale sürecini içeren demokrasi an-layışı halklara bu şansı dahi tanımamaktadır. Öyleyse Ortadoğu üzerinde somutlanan hegemonya mücadelesinin 2 ayrı stratejik ve bir ara dönemini niteleyen politikalarında şeklen de olsa bir fark olmadığını söylemek fazlaca iddialı bir söylem olmayacaktır. Elbette bu tarz bir belirleme farklı dönemlerin stratejilerine

karşı geliştirilecek mücadele ve taktiklerin de aynı olacağı anlamına gelmemektedir. Aksine bu yaklaşımı hegemonyanın bir zafiyeti olarak görüp kaynakları üzerinde yoğunlaşmak ve bu temel üzerinden ona karşı direnişi örgütlemek olanak dâhilindedir.

Hatta, küreselleşme olgusunun ulus-din-milliyet kavramlarını bu günden başlayarak tarihin çöplüğüne doğru ittiği ve insanlar arasında yepyeni bir bağ yaratma iddiasında olduğu kavrayışının aceleciliği ve öngörüsüzlüğünden kaynaklanmaktadır. Bu kavrayış, olguya yaklaşımda karşı karşıya görülen iki ayrı cephenin (taban ve tavanın) üzerinde birleştikleri tek noktadır. Buna göre milliyet ve milliyetçilik kavramları gelişen enformatik çağın önünde yalnızca birer ayak bağıdır. Geline aşama bu türden suni sınırları aşarak insanın kendini gerçekleştirme önündeki son engeli de kaldıracaktır. O halde böylesi ciddi ve geri dönülemez bir süreci halkların kendi evrimsel dönüşümlerine bırakmak yalnızca bu dönüşü olmayan yolu uzatmaya yarar ve bunun kimseye herhangi bir faydası da yoktur. "Sonuç olarak, bu tarz bir ön kabule dayanan meşrulaştırma tüm insanlık ailesinin genel doğruları adına doğrudan ya da dolaylı olarak gelişebilecek herhangi bir müdahaleyi haklı ve yerinde görecektir. Ona göre 3. dünyanın ve geri kalmış bölgelerin insanlarını bu sürece uyarlamak sistemin mantığının doğal sonucudur.

Bakış açısını bu noktada somutlaştırmış bir müdahaleci anlayış, halkların öz kültürünü ve tarihini tanımak istemez. Aksine onu geriden takip ettiğini düşündüğü kendine, üstün olana benzeştirmeyi amaçlar (standardizasyon). İradeyi biçimlendiren temel değerlerin anlamsızlığı iradi katılımın da anlamsızlığını doğuracağından bu kuruluşta halkların herhangi bir etkisinin olabileceği düşüncesini şiddetle yadsır. İşte ABD'nin Ortadoğu'da saplanıp kalmasını sağlayacak olan ve yeni sürecin taktiklerini geçmiş süreçlerinkinden ayıramaması sonucunu doğuran olgu da bu gerçekliktir.

Küreselleşme olgusuna yukarıdaki gibi bir kavrayışın pençeresinden bakanların cevap vermekte güçlük çektiği birkaç soru bu tarz bir kavrayışın yanlıgılarını da ortaya sermektedir. Bu anlayışın sahipleri, neden geçmişte değil de özellikle şimdi, milliyet ve milliyetçilik kavramlarının yok olma yoluna girdiği bugün, dünyanın büyük bir bölümünde milliyetçi ve ayrılıkçı hareketlenmelerin tarihin hiçbir dönemi ile kıyaslanmayacak düzeyde arttığını ve özellikle küreselleşme çağının örnek uygarlık merkezlerinde geliştiğini açıklamakta zorlanacaklardır. Yine

aynı iddianın taşıyıcıları için güçlük çekilen bir soru da yerine neyin nasıl ve hangi zaman dilimi içinde konulabileceği sorusudur. Halkların binlerce yıl içerisinde etkileşim yolu ile oluşturdukları ortak duygulanım imgelem ve dillerinin nasıl olup da çok kısa bir tarihsel süreçte silinerek yahut sentezlenerek yenilerine dönüştüğü sorunu hala açıklık kazanmayı bekleyen konulardan birisidir. Özellikle bilişim çağının, sınırları kaldırarak etkileşim yolu ile farklı kültürleri sentezleme iddiası yukarıdaki anlayış sahiplerinin temel dayanaklarından biridir. Fakat ilginç olan aynı sürecin tersinden de işleyebileceği gerçeğidir. Buna göre; pekala dar, uzak ve sınırlı kalmış toplumsal cemaatler, imgelem grupları yada milliyetler aynı araçların yardımı ile birbirleri ile özgürce iletişim kurabilir, paylaşabilir ve kültürel bir kendine dönüş sürecini yine kendi

çerçevesinde geliştirebilirler. Hatta bu süreç bir örgütlenme ve ortak mücadele hattına evrilebilir. İskandinavya Yarım Adası'nın unutulmuş halklarından, Avustralya Yerlileri Aborjinlerin kültürel kalkışmasına kadar dünyanın birçok bölgesinde bu ve buna benzer gelişmeler kendini dayatmaktadır. Üstelik bu yalnızca anti demokratik sömürgeci devletlerde değil tüm özerk kültürel ve demokratik haklara sahip olunabilen ülkelerde de baş gösteren bir sorun olmaktadır. Örneğin, Kanada'nın Quabeck Bölgesi, İspanyanın Bask Bölgesi vb.

Dolayısıyla iddianın sahipleri aceleci öngörüsüzlüklerinin ve belki de bir anlamda temennilerinin yarattığı eksikli kavrayışın kurbanı olmuş, bu ise onların politika belirleme ve uygulama süreçlerinde ciddi hatalara düşmelerine sebep olmuştur. Özellikle Ortadoğu alanında ABD için ciddi anlamda tehlike olabilecek düzeydeki bir hata olarak bu eğilim kendini yaşatmaktadır.

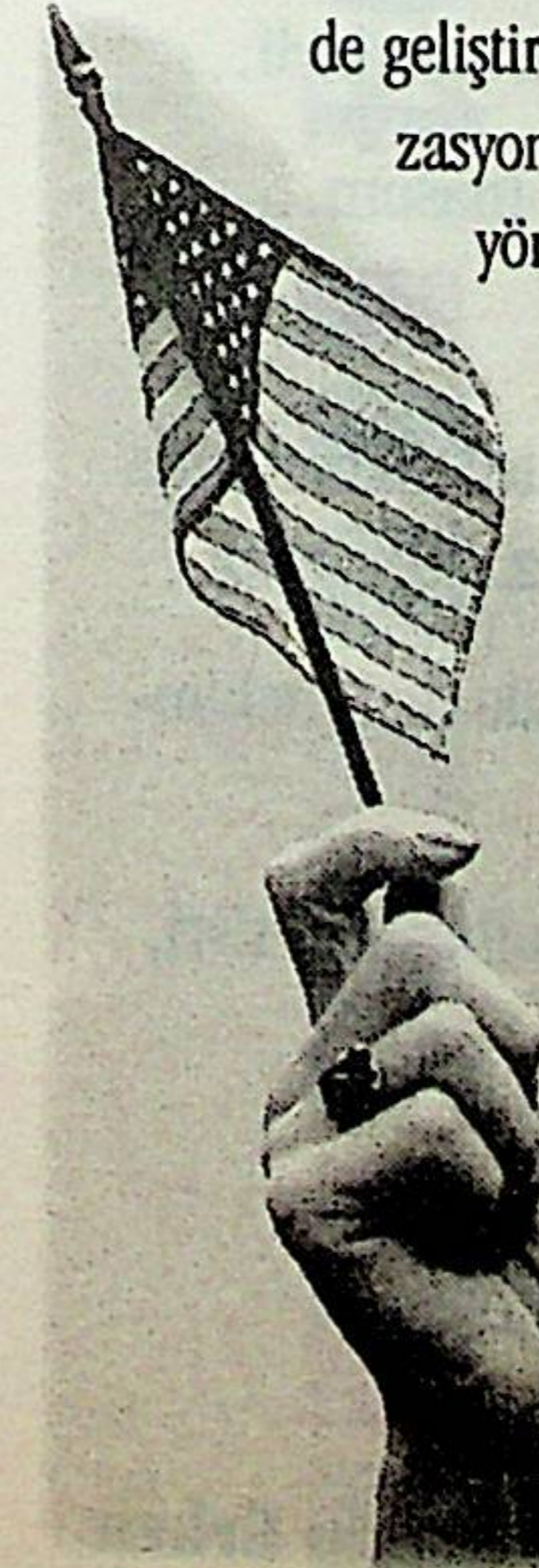
Elbette burada yapmaya çalıştığımız, küresel çağın somut tüm etkilerini hiçe sayarak bir başka hataya da kendimizin düşmesini sağlamak değil aksine dünyanın gelişen sürecinde evrimsel bir gelişme seyri olarak demokratik toplum ve bölgesel birliklerin karşılıklı etkileşim içerisinde yaratıcı sentezlerinin doğuracağı demokratik ve tabandan gelişen bir küreselleşmeyi öngörmektir. Fakat bunun bir süreç işi, eşit dengelerin demokratik bir etkileşiminin sonucu olabileceğini ifadelendiriyoruz. Dolayısıyla demokratik emperyalizm kavramının tarz ve yöntem olarak klasik emperyalizmden pek de farkı olmadığını halkların buna karşı geliştirecekleri mücadelenin onun bu yönünü açığa çıkarma, teşhir etme anlayışını ve medet umar bir çizgidense alternatifini kendi iradi katılımları temelinde yaratmayı esas alan bir çizgiyi benimsemeleri gerekliliğinin altını çiziyoruz.

Ortadoğu halklarının tarihsel kimliği standardizasyona

Son dönemlerde dünya kamuoyunu sarsan işkence görüntüleri karşısında aşiret milliyetçiliğinin yaptığı yorum da ikinci bir İsrail misyonu biçilmek istenen güney Kürtlerinin de aynı sürece doğru kaydırılmaya başlandığının bir göstergesi olarak oldukça tehlikeli bir durumu ifade etmektedir.

karşı doğal bir savunma mekanizması olarak ciddi bir direnç noktası durumundadır. Bu durum aynı anda hem bir avantajı hem de dezavantajı kendi bünyesinde barındırmaktadır. Hegemonya gerek kendi mantık silsilesinin gerek de maddi alt yapısının aksini kaldırmamasının doğal bir sonucu olarak yukarıda ifadelendirdiğimiz tarzda bir standardizasyon eğilimini mücadelesinin merkezine koyacaktır. Dolayısıyla bu süreç Ortadoğu'da halklar bazında tam tersi bir süreci öneleyecektir. Üstelik aynı güç zorunlu asgari demokratik kurum ve araçları amaca peşkeş çekmeye zorunlu olduğundan direnen halklar için bu özgül ve meşru bir mücadelenin araçlarına ulaşmanın etkili yollarını aralayacaktır. Bu durum, bölge halkları lehine bir avantajı oluştururken aynı sürecin içine kapanma, dışlama ve kendinden görmeme türündeki eğilimleri halklar arasında birbirlerine duyulan güveni sarsacağından bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazen bölge halklarının kendi kültürel yapılarını koruma içgüdüleri çevre halklarla olan ilişki biçimlerini olumsuz etkilemektedir. Yıllardır süregelen ve kangrene dönmüş olan Arap-İsrail çatışmasının altında da bu tarz bir yönelimin etkileri vardır. Aslında bu süreç hegemonyayı oluşturan güçleri "yalnızlaştır ve bağla" politikalarının en temel yapımcılarından biri olmaktadır. Son dönemlerde, dünya kamuoyunu sarsan işkence görüntüleri karşısında aşiret milliyetçiliğinin yaptığı yorum da ikinci bir İsrail misyonu biçilmek istenen güney Kürtlerinin de aynı sürece doğru kaydırılmaya başlandığının bir göstergesi olarak oldukça tehlikeli bir durumu ifade etmektedir.

Sonuç olarak Eisenhower döneminin emperyalist anlayışı ile günümüz demokratik emperyalizm anlayışları arasında yöntem düzeyinde hiçbir fark yoktur. Farkı ortadan kaldıran kavrayış, küreselleşme kavramının piyasa ekonomisinin ihtiyaçları temelinde yorumlanması isteğinden başkası değildir. Bu temelinde geliştirilmek istenen iradesizleştirme ve standardizasyon, önceki süreçlerin hepsinden farklı olarak yöntem ve araç uygunsuzluğu yarattığından özellikle avantajlı bir durumu ifade etmektedir. Ortadoğu halklarının tek tipleştirmeyle karşı vereceği mücadele bu anlamı ile bir kültürel mücadeleden çok, siyasal bir var olma mücadelesidir de aslında. Ve yeni süreç Ortadoğu'da halkların kendi öz üretim ve iradi katılımlarına dayanan, tabandan gelen demokratik yapılanmaları bir inşa sürecinin yapı taşları olarak algılayan, renkliliği ve çeşitliliği kucaklayarak yeni mücadelelerinin öznesi konumuna getiren anlayışlarının zaferi ile noktalanacaktır. ▲

DİCLE'DEN ODTÜ'YE KARDEŞLİK KÖPRÜSÜ

ODTÜ'den Dicle'ye Kardeşlik Köprüsü'nün ikinci ayağını oluşturmak amacıyla 13 Mayıs'ta Ankara'ya hareket eden yaklaşık 140 Dicle Üniversitesi öğrencisi ODTÜ girişinde jandarma barikatlarıyla karşılaştı. Öğrencilerin ısrarla ODTÜ'ye girmek istemesi sonucu çıkan arbedede jandarma jop, tazikli su ve biber gazıyla öğrencileri dağıtmaya çalıştı. Bunun sonucunda 11 öğrenci yaralandı ve 2 öğrenci gözaltına alındı.

Yağmura rağmen dağılmayan öğrenciler "Bijf biratfiya gelan", "Kardeşlik köprüsü engellenemez", "Jandarma dışarı, üniversiteler bizdir" sloganları atarak halaylar çekti.

Olaydan sonra dağılan öğrenciler ertesi gün Kızılay Yüksel Caddesi'nde Sivil Toplum Örgütlerinin katılımıyla jandarmanın tutumunu kınayan bir basın açıklaması yaptı. Açıklamadan sonra halay çeken öğrenciler Kurtuluş Parkı'na toplu halde yürüyüp burada forum düzenledi. Forumdan iki üniversite arasında 5'er kişilik bir komisyonun oluşturulması ve kardeşlik köprüsünün diğer üniversiteler arasında yaygınlaştırılması kararı alındı.

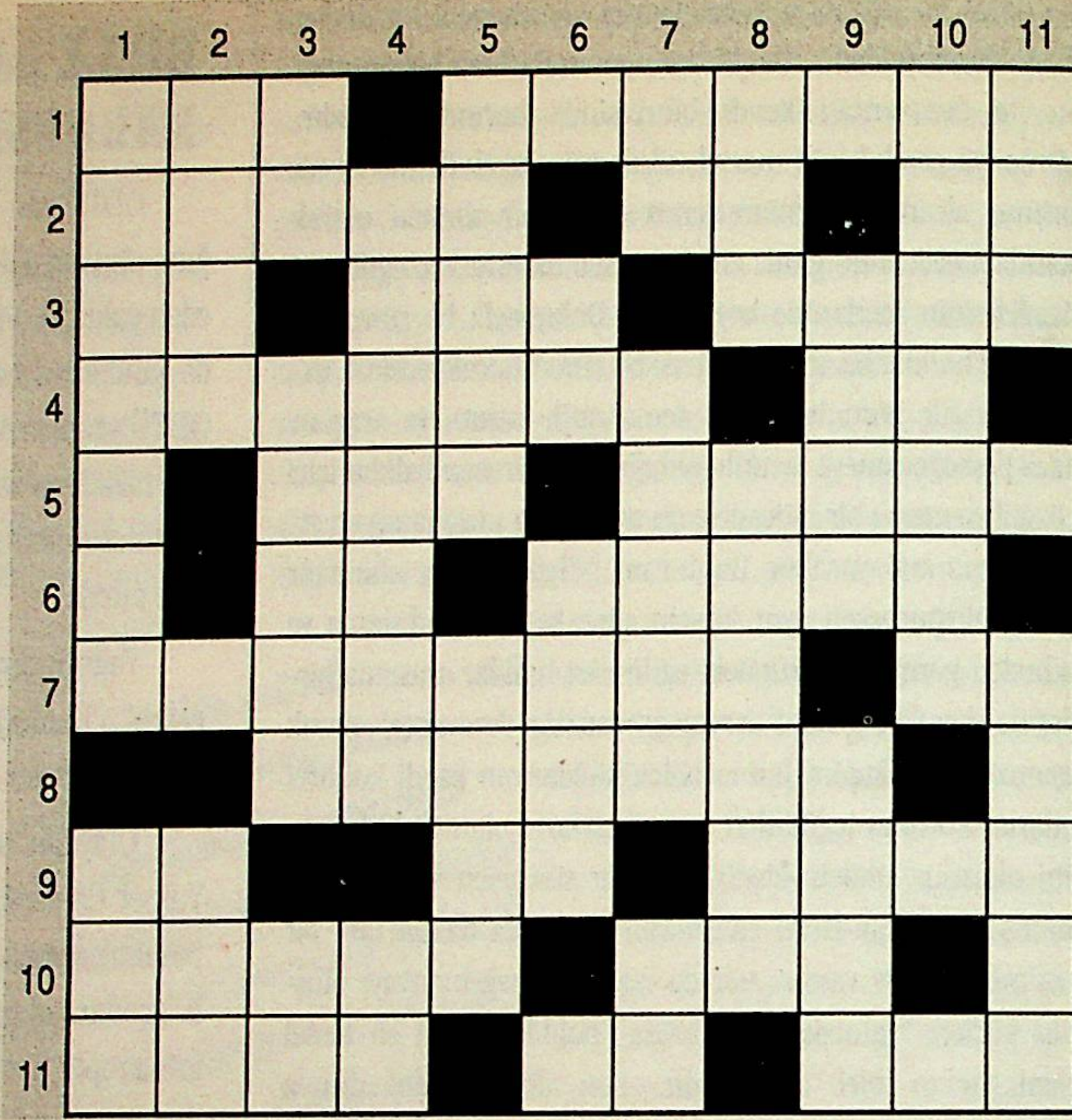
1 MAYIS

1 Mayıs işçi Bayramı'nı kutlamak amacıyla istasyon meydanında miting düzenlemek için valiliğe başvuran sendika yöneticilerine; bazı nedenler öne sürülerek; 1 Mayıs kutlamalarını şehrin merkezine 10 km uzaklıkta bulunan fuar alanında (Newroz yeri) kutlanabileceği söylendi.

Ancak 1 Mayıs İşçi Bayramı kent merkezinde kutlamak isteyen siyasi parti ve sivil toplum örgütleri Dağkapı Meydanı'nda bir araya gelerek ortak bir basın açıklamasıyla valiliği tavrını protesto ettiler. Açıklamada 1 Mayıs kutlamalarının şehrin dışında kutlanmasını isteyenlerin asıl amacının dayanışma içinde bulunması gereken emekçilerinin, parçalı bir hale getirilmesi ve kutlanacak bayramın kitleleşmesinin önüne geçilmesini içermektedir. Denildi ki polislin olaya müdahale etmesi sonucu onlarca öğrenci sivil toplum kurumu üyeleri ve işçiler göz altına alındı. Gözaltına alınanlar kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

SOLDAN SAĞA

1. Eskiden bazı bitkilerden, bugün sodyum klorürden elde edilen sodyum karbonatın ticaretteki adı... Gümüş balığı...
2. İyi, güzel, mükemmel... Tavlada üç sayısı... Satrançta bir taş...
3. Posta kutusu (kısaca)... Ribonükleik asit (kısaltması)... Ünlü ressam (Salvador...)
4. Matematik... Antimon'un simgesi...
5. Bir malın fiyatına sigorta ücretinin de katılmış olduğunu gösteren İngilizce bir terimin baş harflerinden oluşturulmuş kısaltma... Yaprak, yazılı kağıt...
6. Azotun simgesi... İstanbul Yeditepenin ilk harfleri... Hiçbir-şarta bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen, serbest...
7. Doğu ile ilgili, doğuyu hatırlatan... Boru sesi...
8. Gerçeğe veya aslına dayanan, orijinal... Hidrojenin simgesi...
9. Meyvelerde çekirdekle kabuk arasındaki bölüm... Eşek anıması (tersten)... Kalın kabuklu, çekirdekli bir portakal türü...
10. Yalnız baş harflerle yazılan kısa imza... Zehir, ağı... Trityum'un simgesi...
11. Yunan mitolojisinde aşk tanrısı... Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösterir... Baba, cet...

YUKARIDANAŞAĞIYA

1. Çocuk ve kadında en tiz ses kategorisi, bu sese sahip olan kimse... Eskrimde kullanılan bir tür kılıç...
2. Yatay... Doğu Anadolu ile Azerbaycan'da çalınan bir çalgı türü...
3. Türk lirası (kısaca)... Senetli kredi işlemlerinde bankaların yaptıkları tahsilat... Rotanın ilk hecesi.
4. Jeoloji, yer bilimi... İskambil kağıtlarında birli...
5. Bir tür domino oyunu... Zayıf, cılız, masum...
6. Kamer... Aktif bir yanardağ...
7. Notada durak... Müslümanlarca belirli zamanlarda okunması âdet olan dualar... Başlıca içeceğimiz...
8. İngilizce kırmızı... Akıl hastalıkları ile ilgili hekimlik kolu...
9. Modern, çağcıl... Silah olarak kullanılan ucu sivri, iki ağız da keskin uzun bıçak...
10. Atları nallayan kimse... Flor simgesi...
11. Gelecek... Potasyum'un simgesi... Kuşatma, çevirme...

GEÇEN SAYIDAKİ BULMACANIN ÇÖZÜMÜ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	A	Z	A	D		D	A	N	T	E	
2	S	A	H		F		F	R	A	N	Z
3	I	R		K	A	T	i			G	R
4	K	A	R		S	A	F		R	E	
5	V		A	L	A	T	E	N		R	
6	E	S	M	A				E	S	E	N
7	Y	F		M				O		K	T
8	S	E	M	E	R	K	A	N	T		E
9	E	N		L	O	R	T		S	A	G
10	L	K	N		K	A	I	D	E		R
11		S		R	A	L	L	i		S	E

4 • DiYARBAKIR

28 MAYIS • 6 HAZİRAN 2004

festivale

S u r l a r s i r l a r ı n ı p a y l a ş ı y o r

ANNE

Sen ki herdem hüznün kokan
O gül yüzünde direnmenin mahçubiyeti
Sonsuz yüreğinde tamiri imkansız kırıklar
Anne sevin
Bu zafer senin

Yaşa artık ayağının altındaki cenneti
Ezme, ezdirme o senin
Azad et kendini yeter anne
Terk et acılarını, onların seni terk etmesini bekleme
Anne sevin,
zafer senin

“Kırık ayna misali
Yaşamak elli yıl...”

Nesli XAN

